

**Uskonnollinen sosialisatio ja sukupuoli Suomen
Rauhanyhdistysten Keskusyhdistys Ry:n nuorten
kertomuskirjoissa *Heidän kanssaan kulje ja Sydän valoa
vasten***

Reetta Koivukangas
Pro gradu -tutkielma
Uskontotiede
Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos
Humanistinen tiedekunta
Turun yliopisto
Huhtikuu 2021

Sisällysluettelo

1 Johdanto	1
1.1 Aiheen esittely	1
1.2 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset	3
1.3 Vanhoillislestadiolaisuuden tutkimuksesta	4
1.4 Eettinen positiointi	7
2 Vanhoillislestadiolaisuus	9
2.1 Historia ja oppi	9
2.2 Toiminta	13
2.3 Nuoret vanhoillislestadiolaisuudessa	14
3 Keskeiset käsitteet ja teoreettinen viitekehys	18
3.1 Uskonnollinen sosialisatio	19
3.2 Sukupuoli ja sosialisatio	25
3.3 Seksuaalisuus.....	28
4 Aineistona uskonnolliset nuorten kertomuskirjat	31
4.1 Aineiston esittely	31
4.2 Metodologia.....	34
4.3 Lähiluku.....	36
5 Uskonnollinen sosialisatio kertomuksissa	39
5.1 Kertomusten yleisiä piirteitä	39
5.2 Perheen merkitys uskonnollisessa sosialisatiossa.....	43
5.3 Ystävien merkitys uskonnollisessa sosialisatiossa	45
5.4 Koulun merkitys uskonnollisessa sosialisatiossa	48
5.5 Yhteisön merkitys uskonnollisessa sosialisatiossa	50
5.6 Muut sosialisatioagentit uskonnollisessa sosialisatiossa	53
6. Sukupuoli ja seksuaalisuus kertomuksissa	62
6.1 Lähtökohtia.....	62
6.2 Tytöt ja naiset	63
6.3 Pojat ja miehet.....	68
6.4 Seksuaalisuus.....	71
7. Yhteenveto ja pohdinta	76
Lähteet	79
Aineisto	79
Kirjallisuus	81
Verkkolähteet	93

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

TURUN YLIOPISTO

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos/ Humanistinen tiedekunta

KOIVUKANGAS, REETTA: Uskonnollinen socialisaatio ja sukupuoli Suomen Rauhanyhdistyksen Keskusyhdistys Ry:n nuorten kertomuskirjoissa *Heidän kanssaan kulje* ja *Sydän valoa vasten*

Tutkielma, 93 s.

Uskontotiede

Huhtikuu 2021

Tässä tutkielmassa tarkastellaan vanhoillislestadiolaisen herätysliikkeen Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistys Ry:n julkaisemia nuorten kertomuskirjoja *Heidän kanssaan kulje* (2018) ja *Sydän valoa vasten* (2020). Tarkastelen kertomuksia uskonnollisen socialisaation ja sukupuolen näkökulmista. Tutkimusmenetelmänä on käytetty lähilukua. Kertomuksia tarkastellaan tutkielmassa fiktiivisinä teksteinä, mutta samalla representaatioina vanhoillislestadiolaisuuden eletystä todellisuudesta.

Kertomuksissa kuvatus perusteella keskeisiä socialisaatioagentteja vanhoillislestadiolaisen nuoruudessa ovat perhe, yhteisö, koulu ja ikätoverit sekä media. Etenkin merkityksellisiä uskonnolliselle socialisaatiolle ovat perheen, yhteisön ja ikätoverien vaikutukset. Nuoret kuvataan kertomuksissa myös itse aktiivisina socialisaatioon vaikuttavina toimijoina. Kertomuskirjat osaltaan toteuttavat yhteisön socialisaatiopyrkimyksiä ja välittävät lukijalleen keskeisenä pidetyn vanhoillislestadiolaisen opillisen aineksen, kuten uskon elämän tärkeimpänä asiana, vanhoillislestadiolaisuuden ainoana pelastavana uskona, yhteisöllisyyden korostuksen ja keskeiset elämäntapanormit. Näitä sisältöjä kertomuksissa välitetään tyypillisesti erilaisten vastakkainasetteluiden kautta.

Kertomusten välittämät sukupuolen kuvaukset ovat pitkälti perinteisten sukupuoliroolien mukaisia ja niihin ohjaavia. Sukupuolikäsitys on binäärinen, ja kertomuksissa esitetään vain tyttöjä ja poikia, naisia ja miehiä. Kertomukset ovat varsin perhekeskeisiä. Kertomuksissa ilmennetään vanhoillislestadiolaisuuden heteronormatiivista parisuhdekäsitystä ihastumisen, seurustelun, avioliiton ja perhe-elämän kuvauksissa, ja niissä ohjeistetaan nuoria oikeanlaisessa, avioliittoon tähtäävässä seurustelussa. Seksuaalisuutta käsitellään kirjoissa varsin vähän, mutta siihen liittyen etenkin ehkäisyopetusta ja ihastumista pohditaan.

Asiasanat:

Vanhoillislestadiolaisuus, uskonnollinen socialisaatio, socialisaatio, sukupuoli, seksuaalisuus, lähiluku

1 Johdanto

1.1 Aiheen esittely

Kesällä 2018 osallistuin tyttäreni kanssa Suviseuroihin Äänekoskella, kuten olen osallistunut läpi elämäni aina kun se vain on ollut mahdollista. Suviseurakentällä kuulutuksissa mainostettiin aktiivisesti siellä julkaistua, nuorille suunnattua kertomuskirjaa. Mainonta tepsii, ja minua alkoi todella kiinnostaa. Sain kirjan käteeni loppukesästä lapsuudenkodissani käydessäni. Se oli ostettu nuoremmille sisaruksilleni, mutta päätyikin ensin minun luettavakseni. Kirja oli tavattoman mielenkiintoinen kurkistus vanhoillislestadiolaisten nuorten tämänhetkisiin haasteisiin ja iloihin. Samalla ymmärsin sen tarjoavan erinomaisen aineiston syksyllä edessä siintäneelle graduprojektilleni. Ja näin kävikin, mutta miksi?

Vanhoillislestadiolainen liike on Suomen suurin herätysliike, ja sillä on aktiivisesti toimintaa ympäri Suomen keskusjohtonaan Suomen Rauhanyhdistysten keskusyhdistys Ry (SRK), sekä sisaryhdistysten Laestadian Lutheran Churchin (LLC) ja Sveriges Fridsföreningars Centralorganisationenin (SFC) johdolla myös Yhdysvalloissa ja Ruotsissa sekä lähetystyön myötä laajentuneilla alueilla muun muassa Venäjällä, Virossa, Afrikassa ja Keski-Amerikassa. Eri lähteiden esittämien arvioiden mukaan liikkeen vaikutuspiirissä on 90 000–120 000 ihmistä. (Nykänen 2012, 96; Talonen 2016; Ketola 2008, 71.) Tässä tutkielmassa tarkastelun kohteena on suomalainen vanhoillislestadiolaisuus.

Vanhoillislestadiolaisuuden yksi eniten huomiota saaneista ominaispiirteistä on liikkeen ehkäisyopetus. Liikkeessä opetetaan, että jokainen lapsi syntyy Jumalan luomana, hänen lahjanaan ja säätelemänään (esim. Aittakumpu 2017). Liikkeen ehkäisynormista johtuen perheet ovat keskimääräistä suurempia, ja liikkeen toiminnassa on mukana verrattain suuri määrä lapsia ja nuoria. Hanna Salomäki esittääkin tutkimuksessaan herätysliikkeisiin sitoutumisesta ja osallistumisesta ajatuksen, jonka mukaan on mahdollista, että liikkeen toiminnassa ulospäin suuntautuvaa lähetystyötä tärkeämpää on saada lapset ja nuoret kasvamaan liikkeen jäsenyyteen tiukasti (Salomäki 2010, 245).

Lasten ja nuorten kasvatustehtävä onkin liikkeessä korostetun tärkeä sekä perheissä että liikkeen toiminnan tasolla. Kristillisen kotikasvatuksen merkitystä korostetaan (esim. Taskila 2018, 40), ja vanhoillislestadiolaisille lapsille ja nuorille kohdennetaan liikkeessä runsaasti erilaisia toimintamuotoja. Suviseurojen 2019 yhteydessä pidetyssä Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistys ry:n vuosikokouksessa keskeisenä teemana oli nuoret. Vuosikokouksessa nostettiin esiin huoli siitä, että nuorten sitoutuminen liikkeen toimintaan vähenee, ja keskeiseksi tavoitteeksi nostettiin heidän sitouttamisensa “kotisiioneiden” eli paikallisten rauhanyhdistysten toimintaan. Julkilausuman myötä SRK muutti toimintamallejaan, muun muassa mukauttamalla sen järjestämää rippikoulua niin, että rippikouluun kuuluu yhtenä osana myös rauhanyhdistyksen toimintaan osallistumista. (Heikkilä 2019.) Vaikka sekä vanhoillislestadiolaisissa perheissä että myös liikkeen tasolla lasten ja nuorten sosiaalistaminen on tärkeää, liikkeen näkökulmasta sosialisointi lopputulos ei useinkaan ole toivottu – suuri osa liikkeen piiriin syntyvistä lapsista ja nuorista jättää liikkeen.

Viime vuosina vanhoillislestadiolainen liike on ollut myrskyn ja myllerryksen keskellä. Liikettä on kritisoitu ulkopuolelta muun muassa ehkäisyopetuksen ihmisoikeuksia rikkovasta luonteesta johtuen (Yle.fi 2009), ja tutkimuksessa nostettiin esille lasten seksuaalisten hyväksikäyttötapausten käsittelyn ongelmakohtia ja laajemmin rippisalaisuuden ongelmallisuus näissä tilanteissa (esim. Hurtig 2013). Keskusteluja on viime aikoina käyty myös yhteisöllisen väkivallan näkökulmasta (Hurtig & Linjakumpu 2020), ja hoitokokousten yhä jatkuva käytäntö nousi julkiseen keskusteluun alkuvuodesta 2021 (Enbuska 2021). Tarkastelun kohteena on ollut etenkin naisten asema liikkeessä (Rantala 2018; Snellman 2011). Ulkopuolelta esitetyn kritiikin ohella liikkeen sisällä on esitetty kriittisiä, muutoksenhaluisia kannanottoja, joista esimerkiksi nostan suosittun *Hulluinhuonelainen*-blogin¹, joka sai aikaan vilkasta keskustelua vanhoillislestadiolaisen liikkeen teologisista ja uskonnollisista kysymyksistä.

Jouko Talonen kuvaa näkemystään vanhoillislestadiolaisen liikkeen murrostilasta seuraavasti:

---

¹ Hulluinhuonelainen-blogi perustettiin vuonna 2013 tarjoamaan alustaa teologille ja kristilliselle keskustelulle liikkeen sisällä. Vuosien aikana sitä piti kaksi teologia, Joona Korteniemi ja Roosa Tahkola. Blogi lopetettiin alkuvuodesta 2019 toistaiseksi, mutta kirjoitukset ovat edelleen (tarkastettu 17.11.2020) luettavissa osoitteessa www.hulluinhuonelainen.fi.

”Tässä vaiheessa on tutkijoiden vaikea arvioida, miten 2000-luvun varsin raju debatti ja vanhoillislestadiolaisuuden sisäinen mylläkkä on vaikuttanut herätysliikkeen kehitykseen. Vaikutelmaksi jää se, että liikkeeseen kuuluvat ihmiset pystyvät ja monet myös haluavat entistä avoimemmin kohdata ulkopuoliset. Keskustelussa on entistä vähemmän tabuja. Näyttää myös siltä, että niin sanotun uudistajaliikkeen vaikutus on ollut pienempi kuin tätä voisi päätellä heidän saamastaan julkisesta huomiosta. Maakunnissa suuret joukot paikallisissa rauhanyhdistyksissä jatkavat liikkeen perinteisen linjan takana. Pohjoismaissa ei liike tavoita kovin paljoa ulkopuolisia, eikä näytä enää onnistuvan säilyttämään kaikkia niin sanottuja lapsuuden kristittyjä liikkeen vaikutuspiirissä.” (Talonen 2016.)

1.2 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset

Tahdon tässä tutkielmassa tarkastella sitä, millaista nuortenkirjallisuutta vanhoillislestadiolaisessa herätysliikkeessä tällaisten myllerrysten keskellä ja jälkeen julkaistaan. Tarkastelen tässä tutkielmassa kahta SRK:n kustantamaa nuorten kertomuskirjaa yksinä sosialisatiion välineinä, sosialisatiota ilmentävinä sekä sitä toteuttavina. Keskeisiksi kysymyksiksi nousevat myös, miten niissä käsitellään - vai käsitelläänkö? - kipukohdiksi kritiikissä nousseita sukupuolisuuden, seksuaalisuuden ja ruumiillisuuden teemoihin kietoutuvia kysymyksiä ja sukupuolta laajemmin.

Erityisen tarkastelun kohteeksi tutkielmassani nousevat Hintsalan ja Hintsalan toimittama, Suviseuroissa 2018 julkaistu nuorten kertomuskirja *Heidän kanssaan kulje*, sekä Hintsalan toimittama itsenäinen jatko-osa *Sydän valoa vasten* (2020). Kertomuskirjoja on haluttu käytettävän sekä kotien kasvatustyössä tapahtuvassa nuorten uskon tukemisessa että raamattuluokissa, leirityössä ja opistoissa tapahtuvissa opetus- tai hartaushetkissä (Hintsala & Hintsala 2018, 4). Molemmat teokset koostuvat kertomuksista, joissa kaikissa keskeisenä on jokin uskoon liittyvä opetuksellinen elementti.

Tässä työssä tarkastelen sitä, mitä kirjojen kertomuksissa halutaan nuorille opettaa, millaisia asioita uskosta ja elämästä yleensä niissä välitetään, ja miten niin tärkeänä, mutta samalla kovin haasteellisena näyttäytyvää tavoitetta pitää nuoret liikkeen piirissä pyritään toteuttamaan niiden avulla. Tarkemmin kohdistan siis katseeni vanhoillislestadiolaisen liikkeen piirissä kasvavien nuorten uskonnollisen sosialisatiion prosesseihin ja siihen, millaisena ne näyttäytyvät liikkeen virallisissa julkaisuissa, tässä kahdessa nuorten

kertomuskirjassa. Miten kirjat välittävät vanhoillislestadiolaisia normeja ja opetuksia? Millaisena uskonnollinen sosialisatio kirjoissa kuvataan? Katseeni kohdistuu lisäksi etenkin sukupuoleen kietoutuvaan socialisaatioon ja siihen, miten kertomuksissa esitetään vanhoillislestadiolainen nainen ja mies, tyttö ja poika: millaisina heidät kuvataan, mitä he tekevät ja millaisia haasteita he elämässään kohtaavat.

Tutkimuskysymykseni ovat siis

1. Miten kertomuskirjat *Heidän kanssaan kulje* ja *Sydän valoa vasten* ilmentävät uskonnollista sosialisatiota?
2. Millainen on sosialisatiossa välittyvä kuva sukupuolesta ja seksuaalisuudesta vanhoillislestadiolaisuudessa kertomusten perusteella?

Tarkastelen tutkielmassani uskonnollista sosialisatiota sekä itsessään että sukupuolen näkökulmasta; sitä, millaisena sukupuoli ja siihen kytkeytyvät asiat esitetään liikkeen virallista opetusta ilmentävissä, normatiivisissa, nuoria oikeaan ohjaavissa kertomuskirjoissa. Tässä tutkielmassa ei siis huomioida nuorten todellisia kokemuksia uskonnollisesta sosialisatiosta, vaan tarkastellaan sitä, millaisena nuorten vanhoillislestadiolaisten sosialisatio ja sukupuoli jäsenyivät monitahoisen kustannusprosessin läpikäyneissä, liikkeen virallista opetusta edustavissa nuortenkirjoissa.

1.3 Vanhoillislestadiolaisuuden tutkimuksesta

Vanhoillislestadiolaisuutta on tutkittu sukupuolen ja seksuaalisuuden näkökulmasta Suomessa runsaasti. Näkökulmat aiheisiin ovat vaihdelleet. Ruumiillisuuden tutkimus lestadiolaisen yhteisön kontekstissa on ollut viime aikoina suosittu tutkimussuuntaus. Meri-Anna Hintsala käsittelee väitöskirjatutkimuksessaan *Taivasta varten luotu. Usko ja ruumis vanhoillislestadiolaisuutta koskevissa verkkokeskusteluissa* (2017) niitä tapoja, joilla vanhoillislestadiolainen usko ruumiillistuu verkkokeskusteluaineistossa. Hintsalan mukaan keskeiset teemat, joissa ruumiillisuus ja uskonnollisuus ovat verkkokeskusteluissa suhteessa, ovat ehkäisykäytänteet, toimijuus ja tunteet. Hintsalan mukaan ruumis on keskeinen osa vanhoillislestadiolaisen jumalasuhtetta, ja liikkeen

piirissä toteutuva ruumiillisuus on kehämäisesti joustavaa ruumiin joustaessa vaatimusten edessä sopeutuen ja siten uutta tulkintaa synnyttäen. Hänen mukaansa “ruumis on osa teologista kokonaisuutta, ja ihmisen osa on elää ruumiillista "ristiä kantaen" syntymästä, eli Jumalan luomistyöstä elämän loppuun, "taivasta varten"" (Hintsala 2017, 4).

Toisenlaisella tavalla ruumiillisuutta lähestyy Sandra Wallenius-Korkalo väitöskirjassaan *Esitetty lestadiolaisuus. Uskonto, ruumiillisuus ja valta populaarikulttuurissa* (2018). Wallenius-Korkalo tutkii lestadiolaisuuden representaatioita erilaisissa populaarikulttuurin tuotteissa, muun muassa Iholla-televisiosarjassa, *We Sinners* -romaanissa ja *Kielletty hedelmä* -elokuvassa. Wallenius-Korkalon mukaan näissä representaatioissa näkyy liikkeen sisällä käynnissä oleva murros: samalla kun se heijastelee murroskohtia ja kipupisteitä, se myös tuottaa sitä. Wallenius-Korkalo (2018, 66–70) esittää neljästä artikkelista koostuvan väitöskirjansa synteessä, että populaarikulttuurin tuotteissa lestadiolaisuutta ruumiillisuuden kautta tarkastellessa tulokset voisi esittää kolmiomallina, jossa kolmion kärkinä ovat 1. ruumiillisuuteen kietoutuva hoiva, eli yhteisön huolenpito, 2. kaipuu eli halu olla yhteydessä toisiin ihmisiin ja/tai Jumalaan sekä 3. kontrolli eli hallinta. Wallenius-Korkalon tarkastelemissa populaarikulttuurin tuotteissa ruumiillisuus näyttäytyy näiden kolmen dynaamisina, jännitteisinä ja toisistaan erottamattomina suhteina. Nella Van der Brandt ja Wallenius-Korkalo (2020) tarkastelevat konservatiivisia uskonnollisia yhteisöjä käsittelevästä kaunokirjallisuudesta eletyn uskon arjen konteksteissa tapahtuvaa uskon tulkintaa. Toinen tarkastelun kohteena olevista kirjoista on vanhoillislestadiolaisuutta käsittelevä Pauliina Rauhalan teos *Taivaslaulu*. (Van der Brandt & Wallenius-Korkalo 2020.)

Sukupuolta ja vanhoillislestadiolaisuutta käsittelevissä tutkimuksissa on tehty näkyväksi liikkeen sukupuolten tasa-arvoon liittyviä rakenteita. Tutkimuksen kohteena on ollut naisten toimijuus liikkeessä ja merkitys perinteen välittäjinä (esim. Kupari & Tuomaala 2015; Pelkonen 2013; Snellman 2011). Tutkimuksessa on esitetty toisaalta kritiikkiä liikkeen rakenteita kohtaan, toisaalta tehty näkyväksi naisten rooleja ja yksilön toimijuutta eletyn uskonnollisuuden näkökulmasta. Äitiys kietoutuu vanhoillislestadiolaisuudessa vahvasti naiseuteen ja naisena olemiseen. Rantala (2018) on tutkinut vanhoillislestadiolaista äitiyttä, naiseutta ja toiveita sekä neuvotteluja liittyen näihin rooleihin. Liikkeen virallisen materiaalin tutkimusta on tehty jonkin verran,

esimerkiksi Päivämies-lehden nais- ja mieskuvaa on tutkittu muutamissa pro gradu - tutkielmissa (Puranen 2020; Toivio 2008).

Myös tutkimusta sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen kokemuksista vanhoillislestadiolaisuudesta on tehty. Homoseksuaalisuutta suomalaisissa herätysliikekonteksteissa tutkineet teologit Eetu Kejonen ja Teemu Ratinen ovat tarkastelleet myös vanhoillislestadiolaisia tai vanhoillislestadiolaistaustaisia homoseksuaaleja ja heidän homoseksuaalisen subjektiivisuuden rakentumista suhteessa vanhoillislestadiolaiseen uskoon ja heteronormatiiviseen, perhettä korostavaan opetukseen. (Kejonen & Ratinen 2016.)

Lisäksi tärkeää taustamateriaalia minulle on muun muassa Hanna Salomäen tutkimus *Herätysliikkeisiin sitoutuminen ja osallistuminen* (2010), jossa hän esittelee herätysliikkeiden kesäjuhlissa keräämänsä aineiston perusteella herätysliikkeisiin kuulumisen ja osallistumisen sisältöä. Yksi hänen tutkimistaan herätysliikkeistä on vanhoillislestadiolaisuus. Salomäen tutkimus valottaa herätysliikkeiden kesäjuhliin osallistuneiden taustaa, uskonnollisuutta ja sitoutumista, ja tarjoaa kiinnostavaa tietoa paitsi lestadiolaisuudesta sinänsä, myös suhteessa muihin evankelisluterilaisen kirkon sisällä toimiviin herätysliikkeisiin.

Muusta lestadiolaisuuden tutkimuksesta tämän tutkielman kannalta huomionarvoista on Johanna Hurtigin tutkimus *Taivaan taimet* (2013), joka valottaa vanhoillislestadiolaisuutta lasten ja nuorten näkökulmasta, väkivallan ja seksuaalisen hyväksikäytön kysymyksien kautta. Myös Lapin yliopiston politiikan tutkimuksen, lestadiolaisuutta politiikkatieteiden näkökulmasta tarkastelleen hankkeen myötä julkaistu *Poliittinen lestadiolaisuus* (Nykänen ja Luoma-aho 2013) käsittelee osaksi myös sukupuolen, kuulumisen ja liikkeessä käynnissä olevan murroksen tematiikkaa. Muun muassa Pelkosen (2013) artikkelissa kyseisessä kokoelmassa annetaan ääni perheettömille naisille julkisuudessa käydyssä keskustelun ollessa keskittynyt pitkälti perheellisten naisten kokemuksiin lestadiolaisuudesta. Yhteiskuntatieteiden näkökulmasta lestadiolaisuutta on tutkinut myös Aini Linjakumpu (2019; 2012).

Vanhoillislestadiolaisuutta populaarikulttuurin tuotteissa representoituneena on siis tutkittu, kuten esitin aiemmin. Myös vanhoillislestadiolaisen liikkeen kustantamaa

uskonnollista kirjallisuutta on tutkittu aiemmin, lähinnä joissain pro gradu -tutkielmissa. Lotta Laitinen on tutkinut kirjallisuuden pro gradu -tutkielmassaan *Uskonnollinen kutsu ja lukijapaikkojen rakentuminen Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistyksen 2010-luvun romaaneissa* (2020) kolmea liikkeen viime vuosikymmenen aikana julkaisemaa romaania, joista yksi on nuortenromaanin. Laitinen on havainnut kirjojen sisältävän uskonnollista kutsua etenkin kolmesta keskeisestä nousevasta näkökulmasta: kirjat kutsuvat kääntymään, voimistumaan ja yhteisyyteen. Lisäksi Laitinen tarkastelee sitä, kuinka teoksissa on otettu huomioon niiden lukijakunta ja toteaa, että kaikissa tarkastelun kohteena olevissa kirjoissa asetetaan ensisijalle lukija, joka on niin sanotusti suopea sisälukija: lukijalle kirjan esittämä maailmankuva on ristiriidaton. Vanhoillislestadiolaista nuortenkirjallisuutta käsittelee Arttu Hartikainen kasvatustieteen pro gradu -tutkielmassaan (2006), jossa tarkastelun kohteena on nuortenkirjojen välittämä vanhoillislestadiolainen ihmiskuva, ja Pekka Aittakumpu puolestaan tutkielmassaan yksilöitymistä ja Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistys Ry:n julkaisutoimintaa yleensäkin (Aittakumpu 2008). Lisäksi nuorten vanhoillislestadiolaisten elämäntapaa on tutkittu muutamissa pro gradu -tutkielmissa (esim. Hänti 2014, Kolari 2002).

1.4 Eettinen positiointi

Lähtökohtana tässä tutkimuksessa on feministisen tutkimusperinteen keskeinen ajatus kaiken tiedon paikantuneisuudesta. Paitsi itse tieto on luonteeltaan paikantunutta, ovat myös tiedon tuottamisen käytännöt ja tietäjä itse paikantuneet. (Liljeström 2003, 11.) Vanhoillislestadiolaisuutta tutkineet usein ovat olleet myös henkilökohtaisesti suhteessa liikkeeseen (mm. Hintsala 2017, Hurtig 2013, Pelkonen 2013). Oman taustan ja tutkimuksen yhdistämisen haasteita ja hyviä puolia ovat pohtineet muun muassa Johanna Hurtig (2013, 92) ja Meri-Anna Hintsala (2017, 42). Liityn osaksi tätä vanhoillislestadiolaisuutta tutkineiden, taustaltaan siihen läheisesti kytkeytyvien joukkoa. Tahdonkin seuraavaksi tehdä oman asemoitumiseni suhteessa tutkimukseni kohteena olevaan liikkeeseen näkyväksi.

Olen syntynyt vanhoillislestadiolaiseen perheeseen ja kasvanut siinä aikuisuuteen. Irtaudin liikkeestä joitakin vuosia sitten, ja viime vuosiin on siis mahtunut myös paljon

kriittistä ajattelua ja kyseenalaistamista. Käytän "etnisen lestadiolaisen" käsitettä kuvaamaan suhdettani liikkeeseen. Johanna Pelkonen kuvaa artikkelissaan etnisen lestadiolaisen käsitettä "- - niin yksilön lähtökohtana, kasvuympäristönä ja traditiona kuin kulttuurisena ja sosiaalisena identiteettinä, jolla on merkitystä riippumatta siitä, sitoutuuko yhteisössä kasvanut yksilö yhteisön vakiintuneisiin käytäntöihin tai yhteisössä julistettuun uskonoppiin vai ei" (Pelkonen 2013, 174). Meri-Anna Hintsala puolestaan käyttää metaforaa natiivista kielenpuhujasta kuvatessaan nykyistä suhdettaan liikkeeseen (2017, 42). Koen, että taustastani on sekä hyötyä että haittaa: kokemukseni kasvamisesta vanhoillislestadiolaisessa liikkeessä saa minut ymmärtämään monia kirjassakin kuvattuja nuorten elämän haasteita eri tavalla kuin liikkeen ulkopuolella kasvanut. Liikkeen kielenkäytön tapa on omintakeinen mutta minulle tuttu, samoin kuin opetukset ja julkaistu kirjallisuus. Toisaalta on haastavaa irtautua tyystin omista ennakkotiedoista, -asenteista ja odotuksista, ja kohdata aineisto itsenään ja antaa tilaa siitä nouseville erityispiirteille.

Sosialisaation tutkimiseen liikkeen materiaaleissa liittyy haasteita. Tutkimalla sosialisaatiota ja sukupuolta liikkeen virallisesta näkökulmasta huomio kiinnittyy viralliseen, yleisesti hyväksytyyn tulkintaan uskosta ja käsityksistä siihen liittyen. Huomiotta jäävät siis eletyn uskon näkökulmat. Kejonen & Ratinen (2016) esittelevät queer-näkökulmasta tehtyä uskonnontutkimusta, ja toteavat sen ongelmallisuuden: tutkimuksessa on pitkälti keskitytty uskonnon virallisiin ja julkisiin muotoihin. Näin uskonnosta saatava kuva on heidän mukaansa heteronormatiivista järjestystä pönkittävä, ja uskonnon yksilötason kokemukset ja merkitykset jäävät havaitsematta. Näin viralliseen opetukseen tai esimerkiksi pyhään kirjallisuuteen keskittyvä tutkimus "tulee huomaamatta tuottaneeksi ja vahvistaneeksi kuvaa konservatiivisista uskonnon tulkinnoista ensisijaisesti yksilöä alistavina ja rajoittavina" (Kejonen & Ratinen 2016, 4). Tämä on eittämättä haaste myös oman aineistoni tarkastelussa.

2 Vanhoillislestadiolaisuus

2.1 Historia ja oppi

Lestadiolaisuus syntyi Pohjois-Ruotsissa 1800-luvun lopussa Kaaresuvannon alueella syntyneen herätyksen seurauksena. Liikkeen nimi on peräisin silloin Kaaresuvannon kirkkoherrana toimineen, voimakkaista parannussaarnoistaan tunnetulta Lars Levi Laestadiukselta (1800–1861). (Ketola 2008, 71.) Liikkeen synty asettuu aatehistoriallisesti osaksi saksalaista pietismiliikehdintää (esim. Nykänen 2012, 63). Pohjoismaissa syntyneistä uskonnollisista liikkeistä se on edelleen suurin (Talonen 2001, 11).

Laestadiuksen kuoltua johdon liikkeessä otti Juhani Raattamaa, ja Raattamaan johdolla muotoutuivat monet lestadiolaisuuden kehitykseen merkittävästi vaikuttaneista ja edelleen siihen keskeisesti kuuluvista opillisista näkemyksistä, joita ovat esimerkiksi seurakuntakäsitys ja käsitys yleisestä uskovien pappudesta. (Ketola 2008, 71; Talonen 2016.) Liike levisi alkuvuosinaan nopeasti etenkin Ruotsissa, Norjassa ja Suomessa, ja muuttoliikkeen myötä myös Yhdysvaltoihin 1860-luvulla (Ketola 2008, 71). Liikkeen eksklusiivisen seurakuntaopin juuret ovat 1800-luvun lopun hajaannuksissa, ja selvästi oppi muotoiltiin 1900-luvun alussa (Talonen 2016). Eksklusiivisuuden ajatus palaa synninpäästöön ja ajatuksiin avainten vallasta: liike katsoo, että uskoville on luovutettu oikeus päästä synnistä, ja siitä seuraa ajatus siitä, että pelastus on mahdollista saada vain vanhoillislestadiolaisten uskovien seurakunnasta. (Ketola 2008, 73.)

Liike on elinkaarensa aikana hajaantunut useita kertoja, ja näistä hajaannuksista syntyneistä ryhmistä suurin on vanhoillislestadiolaisuus. Liikkeen kannattajamääristä on esitetty erilaisia arvioita (esim. Ketola 2008, 72). Talosen mukaan liikkeen kannattajia on arviolta 90 000—100 000 (Talonen 2016). Toimintaa oli vuoden 2017 lopussa 179 rauhanyhdistyksessä ympäri Suomen, ja liikkeen vahvimmat kannatusalueet ovat nykyään Pohjois-Pohjanmaa ja Koillismaa. (Nykänen 2012, 96; SRK:n vuosikertomus 2017, 4.) Tässä tutkielmassa keskityn Suomessa vaikuttavaan lestadiolaisuuden

merkittävimpään ryhmittymään, vanhoillislestadiolaiseen herätyskristillisyyteen ja sen nykyisyyteen.²

Liike on osa Suomen evankelis-luterilaista kirkkoa, vaikkakaan suhde kirkkoon ei ole aivan jännitteetön. Liike korostaa omaa yhteisöään voimakkaasti, mutta kirkkoa pidetään silti arvostettuna, merkittävänä yhteiskunnallisena järjestyksenä, ja myös sakramenttien toimitus nähdään kirkon tehtävänä. Liikkeen jäsenet eivät kuitenkaan osallistu kirkon toimintaan erityisen aktiivisesti: Salomäen tutkimuksen kyselyyn vastanneista kirkkoon kuului 100 %, mutta sen sijaan kirkon toimintaan osallistuminen oli vertailussa olleista herätysliikkeistä vähäisintä. Kirkon ja seurakuntien toiminnassa ja päätöksenteossa sekä esimerkiksi pappeina lestadiolaisia kuitenkin on. (Salomäki 2010, 79–80, 207, 211.)

Raamatusta Johanneksen ensimmäisestä kirjeestä³ löytyvä ajatus olemisesta “maailmassa - - maailmasta” kuvaa lestadiolaisten suhdetta ympäröivään yhteiskuntaan: he elävät osana ympäröivää yhteiskuntaa, mutta eivät halua mukautua tai olla kaikin tavoin osa sitä. Maailma nähdään jonain toisena, sinä, mikä erottaa Jumalasta. (Kolmonen 2015, 20–23; Kallunki 2013.) Nykäsien mukaan maailma ”edustaa usein epämääräisempää synnillistä kokonaisuutta” (Nykänen 2012, 128) verrattuna aiempien vuosikymmenten tarkkoihin kieltoihin ja kuvauksiin. Vanhoillislestadiolaisessa kielenkäytössä liikkeen jäsenet ovat uskovaisia, muut epäuskoisia (Aittakumpu 2008, 7). Näkyväksi rajanveto uskovaisiin ja muihin tulee esimerkiksi tervehdyksissä - vanhoillislestadiolaisten käyttämät tervehdykset Jumalan terve ja Jumalan rauhaan osoitetaan vain samalla tavoin uskoville (Talonen 2016).

Monet elämäntapoihin liittyvät normit ovat keskeisiä ja näkyviä vanhoillislestadiolaisessa uskonkäsityksessä. Raittiutta korosti jo Laestadius, ja edelleen vanhoillislestadiolaiset pidättäytyvät alkoholin ja huumausaineiden käytöstä (Kainua et al. 2017, 69). Ruumis on vanhoillislestadiolaisuudessa monen säännöksen paikka, ja

---

² Suomen lisäksi toimintaa on vahvasti Ruotsissa, jossa toimii SRK:n sisaryhdistys Sveriges Fridsföreningars Centralorganisation, ja Yhdysvalloissa, jossa vastaava toimija on Laestadian Lutheran Church. Lähetystyön myötä vanhoillislestadiolaista seuratoimintaa on jopa 18 maassa, ja lähetystyötä liike tekee yhdessä sisarjärjestöjensä kanssa (SRK:n vuosikertomus 2017, 13).

³ ”Älkää rakastako maailmaa, älkää sitä, mikä maailmassa on. Jos joku rakastaa maailmaa, Isän rakkaudella ei ole hänessä sijaa. Sillä mitä kaikkea maailmassa onkin, ruumiin halut, silmien pyyteet ja mahtaileva elämä, se kaikki on maailmasta, ei Isästä. Ja maailma himoineen katoaa, mutta se, joka tekee Jumalan tahdon, pysyy iäti.” 1. Joh. 2: 15–17. Raamattu 1992.

esimerkiksi opetukset ehkäisystä, ulkonäöstä ja seksuaalisuudesta vaikuttavat suoraan jäsenten ruumiisiin. Etenkin naisten ulkonäköä säädelään: korvakoruja ei käytetä ja meikkausta ei pidetä uskovaiselle sopivana. Suhtautuminen televisioon ja viihteelliseen musiikkiin on ollut myös kielteinen. (Ketola 2008, 73.) Nykänen (2012, 75) huomauttaa vanhoillislestadiolaisen liikkeen eläneen ja muokkautuneen vuorovaikutuksessa ympäröivän yhteiskunnan ja kulttuuriympäristön kanssa. Liikkeen retoriikassa usein painotetaan sitä, kuinka uskon perusta ei muutu, vaikka ympäröivä maailma muuttuisi. Erilaiset uskoon liittyvät käytänteet kuitenkin sopeutetaan ympäröivään yhteiskuntaan ja sen paineisiin ja muutoksiin. Esimerkiksi jyrkkänä ilmaistu televisiokiello on vuosikymmenten kuluessa lieventynyt, ja viime vuosina on nähty jopa suoraa videokuvaa Suviseuroista liikkeen omissa kanavissa.

Vanhoillislestadiolainen yhteisö nojaa sukupuoli- ja seksuaalisuuskäsityksissään vahvasti Raamattuun. Seuraavaksi tarkastelen liikkeen keskeisimpiä opetuksia sukupuoli- ja seksuaalisuuteen liittyen. Sukupuolikäsityksen perustana on Raamattu ja ennen kaikkea luomiskertomus. Siihen perustuu liikkeen binäärinen sukupuolikäsitys eli näkemys siitä, että ihmiset on luotu miehiksi tai naisiksi eikä muita vaihtoehtoja ole. (Aittakumpu 2017; Kulmala 2009, 38.) Sukupuolten välinen tasa-arvo on ollut eräs merkittävä keskustelunaihe liikkeen murroksessa. Talonen nostaa esimerkiksi sen, kuinka liikkeessä olevien naisten asemaa näkyväksi tekivät osaltaan Pauliina Rauhalan romaani *Taivaslaulu* vuonna 2013 ja ensimmäinen liikkeen naisjäsenen pappisvihkimys vuonna 2012.⁴ Liikkeen saarnavirka kuuluu edelleen vain miehille. (Talonen 2016.) Myös SRK:n johtokunta on toistaiseksi ollut vain miehinen. Naiset voivat toimia kuitenkin monenlaisissa tehtävissä SRK:n organisaatiossa ja rauhanyhdistyksissä, kuten raamattuluokkien tai pyhäkoulujen opettajina ja paikallisissa rauhanyhdistysten johtokunnissa.

Vanhoillislestadiolaisuus on julkisuudessa esillä usein suurperheellisyyden näkökulmasta. Vanhoillislestadiolaiset kuvaavat perustavansa kantansa perhesuunnittelusta Raamattuun. Raamatun yleisviesti on heidän mukaansa se, että Jumala on elämän ja kuoleman herra, ja ihmisellä ei ole valtaa puuttua tähän. (Aittakumpu

---

⁴ Suhtautuminen naisten papputeen on edelleen liikkeessä kielteinen. Naisten pappisvihkimyksen mahdollistumisen jälkeen vanhoillislestadiolaiset linjasivat, että liikkeen sisällä naispapputeita ei hyväksytä, mutta liikkeen papit voivat työskennellä seurakunnissa myös naispappien kanssa. (Talonen 2016.)

2017.) Perheet ovat tästä opetuksesta johtuen yleensä suuria. Vanhoillislestadiolaisessa liikkeessä ehkäisyopetusta, kuten muitakaan elämäntapoja sääteleviä normeja ei ajatella “kieltoina”: kyse onkin enemmän siitä, mikä on tapana ja suositeltavaa (Nykänen 2012, 267; Linjakumpu 2016, 228). Ehkäisyopetus ihmisoikeuksia rikkovana nostettiin Ihmisoikeusliiton johdolla keskusteluun vuonna 2009 (Yle.fi, 2009). Liike on pitäytynyt virallisessa opetuksessa kuitenkin kannassaan. Aittakummun, joka toimi kirjoituksen julkaisuaikaan Päivämiehen päätoimittajana, kirjoittamassa Päivämies-lehdessä julkaistussa linjauksessa vuodelta 2017 on nähtävissä myönnytyksiä joissain tilanteissa:

Jumala voi sallia äidille myös sairautta, minkä vuoksi lääkäri saattaa todeta, että sen aikana äidin uusi raskaus ei ole terveydentilan vuoksi mahdollinen. Kristillisen uskon näkökulmasta myös sairaudet ovat Jumalan tiedossa ja hänen sallimustaan. Vakavan sairauden hoidon aikana on tärkeää, että äiti saa levätä ja parantua sairaudestaan. Tällöin on aina kyse aviopuolisoiden keskinäiseen kunnioitukseen perustuvasta omakohtaisesta ratkaisusta, jossa Jumalan sanaan sidottu omatunto ohjaa kristittyä. (Aittakumpu 2017.)

Vanhoillislestadiolainen avioliittokäsitys on monogaminen eli yksiavioinen. Myös romanttinen rakkaus, seurustelu ja avioliitto on mahdollista vain miehen ja naisen välillä. Liike korostaa avioliittoa opetuksessaan keskeisesti. Heteroseksuaalisuus on lähtökohta, ja seksuaalisuuden keskeisempiä tehtäviä on seksuaalisen lisääntymisen toteutuminen aviosuhteessa. Tätä perustellaan Jumalan tahdolla, Jumalan luomistyön jatkumisella ja raamatullisella ilmoituksella, jonka mukaan Jumala loi ihmisen mieheksi ja naiseksi ja antoi heille tehtävän lisääntyä ja täyttää maa. Vanhoillislestadiolaisten nuorten seurustelun päämääränä tulee olla avioliitto. Seurustelun aikana kehoitetaan nuoria tutustumaan toisiinsa etenkin avioliittoa ajatellen. (Kulmala 2009, 41; Kainua ym. 2017, 60; Linjakumpu 2017, 227; Vähäjylkkä 2021.)

Seksuaalisuus nähdään Jumalan lahjana, ja tunnustetaan se, että seksuaalisuus on osa kaikkien elämää. Seksi sen sijaan on opetuksen mukaan miehen ja naisen välistä, avioliittoon kuuluvaa. Lisäksi vanhoillislestadiolaisessa opetuksessa suhtaudutaan kielteisesti liikkeen ulkopuoliseen seksuaalikäsitykseen, joka on heidän mukaansa vastaan Raamatun opetusta ja Jumalan sanaa. Esimerkkinä tästä opetuksessa mainitaan seksuaalisuuden kaupallistuminen ja porno sekä sukupuolineutraali avioliittolaki. (Kainua ym 2017, 57; Vähäjylkkä 2021.) Seksuaalisuuden käsittelyn yhteydessä liikkeen raamattuluokkien opetusmateriaalissa korostetaan jokaisen oikeutta henkilökohtaiseen koskemattomuuteen (Kainua ym. 2017, 57).

Vanhoillislestadiolainen käsitys sukupuolesta ja seksuaalisuudesta on siis heteronormatiivinen. Homoseksuaalisuuteen suhtaudutaan kielteisesti: samaa sukupuolta olevien suhteita tai avioliittoa ei hyväksytä, vaikka homoseksuaalinen suuntautuminen itsessään ei liikkeen mukaan vielä ole synty (Juntunen 2014; Kainua ym. 2017, 57). Salomäen tutkimuksessa kyselyyn vastanneista vanhoillislestadiolaisista 92 % ei pitänyt homoseksuaalisuutta koskaan hyväksyttävänä (Salomäki 2010, 338). Salomäen tutkimuksen mukaan liikkeen jäsenten moraalikäsitteet muutenkin seksuaalisuuteen ja ehkäisyyn liittyen ovat konservatiivisia ja varsin yhteneväisiä. Esimerkiksi kyselyyn vastanneiden vanhoillislestadiolaisten suhtautuminen aborttiin, esiaviolliseen seksiin, avioliiton ulkopuoliseen seksiin ja avosuhteeseen oli jyrkän torjuva (Mt. 330–343). Salomäen tutkimuksessa on nähtävissä muutamien prosenttiyksikköjen eroja vastaajien asenteissa, kun tarkastellaan vastaajien ikää – nuoremmat suhtautuivat hiukan suopeammin kuin vanhemmat vastaajat.

2.2 Toiminta

SRK on vanhoillislestadiolaisen herätysliikkeen keskusyhdistys, jonka jäseniä kaikki paikalliset rauhanyhdistykset ovat. SRK:n tehtäviin kuuluu muun muassa julkaisutoiminta ja leirikeskusten ylläpito sekä Suviseurojen järjestelyssä mukana toimiminen, ja käytännössä se toimii myös keskeisenä opillisena auktoriteettina muun muassa mediassa ja julkaisutoimintansa kautta. (Nykänen 2012, 97–98.) Vuosittain Suviseuroissa kokoontuva vuosikokous käyttää liikkeessä korkeinta päätösvaltaa ja valitsee muun muassa johtokunnan. Johtokunnassa⁵ on 24 jäsentä, ja toistaiseksi kaikki johtokunnan jäsenet ovat olleet miehiä. (Nykänen 2012, 96–97; SRK:n vuosikertomus 2017, 2018).

Paikallistasolla toimintaa järjestetään rauhanyhdistysten toimesta ympäri Suomen. Viikoittaiset seurakunnat ja muut tapahtumat rytmittävät vanhoillislestadiolaisten arkea. Useimmiten nämä järjestetään nykyisin varta vasten toiminnalle rakennetuissa

---

⁵ Johtokunnan sisällä puolestaan valitaan työvaliokunta. Työvaliokunnan tehtävä on käsitellä ajankohtaisia käytännön asioita. Nämä voivat kytkeytyä esimerkiksi kustannustoimintaan, talouteen, lähetystyöhön tai lapsi- ja perhetyöhön. Työvaliokunta on keskeinen SRK:n toimielin. (SRK:n vuosikertomus 2017, 7; Nykänen 2012, 97.)

rukoushuoneissa eli rauhanyhdistyksillä, joissa on kirkon kaltaiset puitteet saarnapöytäineen ja urkuineen. Seuroissa ohjelma on perinteisesti hyvin samankaltainen: alkuun lauletaan virsi tai Siionin laulu, ja saarna alkaa Raamatun lukemisella, jonka jälkeen luettua selitetään. Lopuksi tyypillisesti rukoillaan ja lauletaan jälleen. Usein seuratilaisuuksiin kuuluu myös kahvitus. (Ketola 2008, 74; Nykänen 2012, 101.)⁶ Vanhoillislestadiolainen liike järjestää myös suurempia seuratapahtumia. Kesäisin järjestettävät Suviseurat on Pohjoismaiden suurin uskonnollinen tapahtuma. Viime vuosina Suviseuroihin on osallistunut 60 000–80 000 kävijää⁷. Suviseurojen ohjelma koostuu Siionin lauluista ja virsistä sekä seurapuheista. Lisäksi muita suuria kesäseuroja järjestetään maakunnissa esimerkiksi liikkeen kristillisten kansanopistojen tiluksilla. (Ketola 2008, 74; Nykänen 2012, 99.)

Vanhoillislestadiolainen uskonharjoitus on varsin aktiivista. Tärkein osa uskonharjoitusta olikin Salomäen (2010, 253) mukaan paikallisissa rauhanyhdistyksissä tilaisuuksiin osallistumista. Salomäen mukaan liikkeeseen kuulutaan kiinteästi, ja kuuluminen on varsin mustavalkoista: hänen mukaansa näyttää siltä, että ”– tyypillistä on -- joko-tai -jäsenyys” (Salomäki 2010, 248). Salomäen tutkimukseen vastanneista neljä viidestä osallistui liikkeen toimintaan aktiivisesti eli viikoittain, ja lähes kaikki muutkin vastanneet ainakin kerran kuussa. Liikkeen opetuksessa korostetaan osallistumista tärkeänä elämäntapaan liittyvänä elementtinä. (Mt. 252, 258.)

2.3 Nuoret vanhoillislestadiolaisuudessa

Vanhoillislestadiolaisuuteen kiinnitytään ensisijaisesti perheen kautta. Salomäen tutkimukseen vastanneista suviseurakävijöistä 74 % kertoi tulleensa liikkeen toimintaan perheen kautta. Käännynnäisiä on vähän. (Salomäki 2010, 242.) Vanhoillislestadiolaisen herätysliikkeen toiminnassa lasten ja nuorten osuus on suuri (Salomäki 2010, 194). Tätä selittää liikkeessä vallalla oleva opetus siitä, että syntyvyyden säännöstely ei ole sallittua, ja sen myötä perheet ovat verrattain suuria. Liikkeen toiminnassa keskeinen painotus onkin lasten ja nuorten kasvattamisessa liikkeen yhteyteen. (Mt. 244–245.) Nykänen

---

⁶ Rauhanyhdistykset järjestävät myös erilaisille kohderyhmille suunnattua toimintaa. Nuorille suunnattua toimintaa käsitellään luvussa 2.3.

⁷ Koronaviruspandemian vuoksi vuoden 2020 Suviseurat järjestettiin etäyhteyksin. Näin tapahtuu myös kesällä 2021.

esittääkin, että herätyskristillisyyden sijaan voitaisiin puhua kasvatuskristillisyydestä (2012, 108).

Lapset ja nuoret osallistuvat myös aktiivisesti liikkeen toimintaan. Vuonna 2017 lapsi- ja nuorisotyön työmuotoihin arvioitiin osallistuneen 31 533 lasta ja nuorta (SRK:n vuosikertomus 2017). Vuonna 2018 lapsi- ja nuorisotyön osallistujia oli hieman edellistä vuotta vähemmän, arviolta 29 630 osallistujaa (SRK:n vuosikertomus 2018). Useimmat rauhanyhdistykset järjestävät viikoittain päiväkerhoja pienimmille lapsille, pyhäkouluja 3–11-vuotiaille, raamattuluokkia yläkouluikäisille, nuorteniltoja tai uutta Nuorten perjantai -toimintaa rippikoulun käyneille. Raamattuluokissa keskitytään nuorten uskon tukemiseen. Kokoontumisissa tutkitaan Raamattua ja keskustellaan sen pohjalta, ja liikkeen raamattuluokan opetussuunnitelmassa keskeisellä sijalla ovat myös nuorten elämään kiinteästi liittyvät teemat, kuten vapaa-ajan vietto, seksuaalisuus, seurustelu ja median käyttö. Nuorten perjantai -toiminnassa leikitään, pelataan ja tehdään asioita yhdessä, ja iltoihin kuuluu myös uskontotuokio. Nuorten perjantai -toiminnan tarkoituksena on nuorten yhteenkuuluvuuden lisääminen, yhteys siis sekä toisiin nuoriin että ”kotisiioniinsa”. (Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistys ry:n verkkosivut; Kainua ym. 2017.)

SRK omistaa myös leirikeskuksia, jotka sijaitsevat Hausjärvellä, Hankasalmella, Haapajärvellä, Siikajoella ja Rovaniemellä. Niissä järjestetään leirejä eri kohderyhmille, etenkin lapsille ja nuorille: kaikista SRK:n leireille osallistuvista noin kolme neljänestä on lapsia ja nuoria. (Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistys ry:n verkkosivut; SRK:n vuosikertomus 2018.) Lisäksi SRK järjestää näissä leirikeskuksissa ja kristillisissä kansanopistoissa omia rippikoulujaan, joille rippikouluun menevät nuoret osallistuvat evankelisluterilaisen seurakunnan rippikoulun sijaan. Rippikouluja järjestetään vuosittain noin 50, ja niille osallistuu vuosittain yhteensä noin 2700 nuorta (Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistys ry:n verkkosivut). Koska vanhoillislestadiolainen herätysliike toimii osana Suomen evankelisluterilaista kirkkoa, rippikoulut noudattavat evankelisluterilaisen kirkon rippikoulusuunnitelmaa. Rippikoulussa halutaan tukea nuoren uskon omakohtaistumista, ja vastata kiperiinkin kysymyksiin uskonelämää koskien (Luokkala 2018, 210–211). Lisäksi vanhoillislestadiolaisella herätysliikkeellä on kolme kristillistä kansanopistoa. Opistot sijaitsevat Jämsässä, Reisjärvellä ja Ranualla. Suurin osa opistoissa opiskelevista on peruskoulunsa päättäneitä, 16-vuotiaita nuoria.

Myös liikkeen julkaisutoiminnassa nuoret huomioidaan, ja heille tuotetaan kohdistetusti materiaaleja. Päivämies-viikkolehdestä julkaistaan kuukausittain nuorten liitelehti Kapsäkki, joka käsittelee nuoria lähellä olevia teemoja uskon ja Raamatun näkökulmista. Liike pyrkii kustannustoiminnallaan tarjoamaan tukea ja sisältöä monen elämäntilanteen tueksi, ja nuoret ovat kustannustoiminnassa yksi keskeinen kohderyhmä. (Romppanen 2018, 192.) Ensimmäinen vanhoillislestadiolaisen liikkeen julkaisema kertomuskirja oli lapsille ja nuorille suunnattujen, *Lasten Siioni* -lehdestä aiemmin julkaistujen, Väinö Havaksen kirjoittamien kertomusten kokoelma *Joulusta jouluun*. Kirja julkaistiin vuonna 1953 (Aittakumpu 2008, 10), ja on edelleen suosittu: vuoden 2018 lopulla siitä julkaistiin äänikirjaversio. Varsinainen nuortenkirjojen kustannustoiminta alkoi kuitenkin vasta 1980-luvulla, ja sen jälkeen julkaisujen määrä alkoi kasvaa tasaisesti. 2000-luvulla nuorille suunnattujen kirjojen julkaisumäärät kasvoivat nopeasti. (Aittakumpu 2008.)

Julkaisutoiminnan uusi suunta on digitaalisessa viestinnässä: paitsi että SRK haluaa julkaista uudet kirjat aina myös digitaalisessa muodossa, lapsille ja nuorille suunnattua sisältöä on alettu siirtää verkkoon. Uskon tiellä -nuortensivut avautuivat loppuvuodesta 2018, ja nimi muutettiin Kapsäkkijutut-muotoon myöhemmin. (Päivämies 4.7.2018; Romppanen 2018, 193.) Kapsäkkijutut-sivustolla julkaistaan Päivämiehen liitelehdestä julkaistuja artikkeleja mutta myös muuta materiaalia, kuten blogikirjoituksia ja podcast-jaksoja. Lisäksi kevään 2020 koronaviruksen aiheuttaman poikkeustilanteen aikana SRK välitti nuorille suunnattuja toimintaa, kuten nuorteniltoja ja raamattuluokkia, etänä YouTube-palvelun välityksellä (Vanhoillislestadiolaisten nuorten verkkosivut). Myös sosiaalista mediaa on alettu käyttää nuorten saavuttamiseksi: *Kapsäkki*-kanava YouTubessa näyttäytyy pääasiassa tapahtumien välittäjänä, kun taas Instagram-profiilissa *Kapsäkkijutut* on epämuodollisempaakin sisältöä.

Suurimmassa vanhoillislestadiolaisten järjestämässä tapahtumassa, Suviseuroissa, liikkeen toiminnassa mukana olevien lasten ja nuorten määrä tulee erityisen näkyväksi. Suviseuroissa lapsille ja nuorille järjestettävää erillistä ohjelmaa ei juuri ole. Suviseurojen ohjelma koostuu pääasiassa seurapuheista ja Siionin laulujen ja virsien laulamisesta. Perinteisesti nuorille suunnattu puheenvuoro pidetään nykyisin perjantaina. Tärkeä osa suviseuroissa onkin sukulaisten, tuttavien ja ystävien tapaaminen niin nuoremmilla kuin vanhemmillakin osallistujilla. (Suviseurojen verkkosivut.) Suviseuroissa myös

potentiaalisten puolisoehdokkaiden tapaaminen on nuorille helpompaa (Nykänen 2012, 99).

Liikkeen toiminta järjestetään perinteisesti pitkälti talkoovoimin. Niin Suviseuratur kuin pienemmät, viikoittaiset seuratur tai muut kokoontumiset järjestetään talkootöin. Myös nuoret osallistuvat aktiivisesti talkootöihin, muun muassa keittiövuoroihin tai muihin tilaisuuksien järjestelytehtäviin (Nykänen 2012, 101–102). Tosin viime vuosina talkoovoiman saamisessa on ollut liikkeen mukaan haasteita (SRK:n vuosikertomus, 2017).

Vuonna 2019 vanhoillislestadiolaisessa herätysliikkeessä nostettiin keskusteluun nuorten sitouttaminen paikallisten rauhanyhdistysten toimintaan. Vuosikokouksessa Suviseurojen yhteydessä keskustelussa tunnustettiin, kuinka liikkeen tulevaisuus on nuorten uskon säilymisestä ja näin liikkeen toimintaan osallistumisesta kiinni. Keskustelussa esiin nousi huoli siitä, kuinka useat liikkeen piiriin syntyvät jättävät liikkeen myöhemmin, ja etenkin rippikouluikä nähtiin keskeisenä jakajana, jonka jälkeen osallistuminen ja sitoutuminen rauhanyhdistysten toimintaan vähenee merkittävästi. Tätä tavoitetta tukemaan SRK muutti muun muassa rippikoulunsa kulkua: osana SRK:n rippikouluja nuoret tutustuvat paitsi paikalliseen, omaan evankelis-luterilaiseen seurakuntaansa, myös oman paikallisen rauhanyhdistyksen toimintaan eri tavoin. Erilaisilla toimintamuodoilla, kuten uudella Nuorten Perjantai -konseptilla on yritetty saada nuoria sitoutumaan ja osallistumaan. (Heikkilä, 2019; Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistys ry:n verkkosivut.) Syksyllä 2020 SRK kehotti myös jäsenrauhanyhdistyksiään valitsemaan rippikouluikänsä ylittäneiden nuorten toiminnasta vastaavan nuoriso-ohjaajan (Pohjola 2020).

3 Keskeiset käsitteet ja teorettinen viitekehys

Tutkielmani liittyy osaksi uskonnon- ja sukupuolen tutkimuksen risteäviä kenttiä. Tarkastelen tässä tutkielmassa uskonnollisen liikkeen tuottamaa kirjallisuutta uskontotieteellisin ja sukupuolentutkimuksen käsittein. Näkökulmani aineistoon on ensisijaisesti uskontososiologinen. Keskeisimpänä käsitteenä tutkielmassani on sosialisatio, jota aineistonani olevat teokset ilmentävät ja toteuttavat osaltaan. Koska tutkin myös sukupuolen teemoja uskonnollisen yhteisön kontekstissa ja sen tuottamassa materiaalissa, tätä tutkielmaa tehdessäni olen perehtynyt myös uskonnon, sukupuolen ja seksuaalisuuden teoretisointeihin. Seuraavaksi esittelen tutkielmani kannalta keskeisen teoreettisen käsitteistön.

Sukupuolentutkimuksessa ja feministisessä tutkimuksessa uskonto on nähty ristiriitaisena: yhtäältä perinteisesti (kristin)uskoa kuvaa patriarkalisuus, mutta toisaalta naisten merkitys uskonnon harjoittamisessa on tunnustettu, etenkin yksityisemmässä uskonnonharjoituksessa ja perinteen siirtämisessä. Toisaalta, kuten Furseth ja Repstad (2006, 193) toteavat, uskonto voi olla alistava, mutta se voi myös tarjota voimaantumista ja voimavaroja. Viime aikoina feministisen teorian näkemyksiä on alettu kritisoida (esim. Ahonen & Vuola 2015), ja tutkimukseen halutaan tuoda näkemystä uskonnon ja sukupuolen suhteesta muutenkin kuin jännitteisenä, kaksinapaisena suhteena. Myös Furseth ja Repstad (2006, 193) toteavat, että nykytutkimus hyötyy uskonnon tarkastelemisesta monimuotoisena ilmiönä, joka toimii paitsi sukupuolittuneiden suhteiden luojana, toisaalta niiden muokkaajana ja uudistajana. Esimerkiksi Hintsala (2017) tutkimuksessaan korostaa vanhoillislestadiolaisuudessa tapahtuvan joustavia ratkaisuja ruumiin suhteen yksilöiden (sukupuoleen liittyvän) toimijuuden tasolla, ja hän korostaa haluavansa tarkastella konservatiivisena näyttäytyvää liikettä etenkin yksilöiden näkökulmasta käsin. Myös Kejonen & Ratinen (2016) korostavat, että vanhoillislestadiolaisessa liikkeessä eletään myös muuten kuin liikkeen virallinen opetus ohjaa.

”Liikkeen sisältä nouseva kritiikki kieli, että vanhoillislestadiolaisuutta eletään – ja toivotaan eletävän – myös toisin kuin liike virallisesti opettaa. Raja liikkeen ja maailman välillä onkin elävä ja huokoinen, sillä yhteisön jäsenet eivät ole yhteiskunnassa vaikuttavien ajattelutapojen ja käytänteiden ulkopuolella.” (Kejonen & Ratinen 2016, 2.)

Tässä tutkielmassa tarkastelen uskontoa yhtenä sukupuoleen liittyvien, sukupuolittavien yhteyksien ja suhteiden sekä näkemysten ylläpitäjänä ja luojana, mutta myös muokkaajana. Uskonnon käsittäminen sukupuolittavaksi sosiaalisesti instituutioksi tarkoittaa sitä, kuinka uskonnoissa käsityksiä sukupuolesta, feminiinisyydestä ja maskuliinisuudesta, naiseudesta ja miehisyydestä, seksuaalisuudesta ja ruumiista neuvotellaan, kehitetään ja käytännössä toteutetaan – ja siirretään uusille sukupolville. Nämä vuorostaan vaikuttavat ihmisten elämään, institutionaalsiin rakenteisiin ja yhteisöjen itseymmärrykseen. Avishain mukaan tästä näkökulmasta uskontoja tarkasteltaessa ymmärretään myös näkemys, jonka mukaan sukupuoleen liittyvät näkemykset eivät synny tyhjiössä, vaan niihin vaikuttavat monet tekijät. Uskontoonkin kietoutuvat sukupuolen määrittelyt tulevat ymmärretyiksi vasta, kun huomioidaan myös muut kontekstit, joissa sukupuolta määritellään, esimerkkinä yhteiskunnalliset ja institutionaaliset, poliittiset, taloudelliset sekä kulttuuriset rakenteet. Uskonnolliset sukupuoleen kietoutuvat käsitykset ovat siis aina yhteydessä ja dialogissa laajempien yhteiskunnallisten ja sosiaalisten käsitysten ja rakenteiden kanssa. (Avishai 2016, 388.) Sosialisaation myötä siirtyneet ja opitut merkitykset säätelevät tavalla tai toisella yksilön käsityksiä maailmasta, ihmisistä ja niin myös itsestään sukupuolisena olentona.

3.1 Uskonnollinen sosialisaatio

Sosialisaatio on Meredith McGuiren mukaan prosessi, jossa yksilö oppii ja sisäistää ryhmälle tärkeitä arvoja, asenteita, käytäntöjä ja uskomuksia; sosialisaatiossa opitaan ryhmään kuulumisen ja sen ehdot (McGuire 2001, 53–54, 127). Uskonnollisessa sosialisaatiossa nämä liittyvät uskontoon: Darren E. Sherkatin määritelmän mukaan uskonnollinen sosialisaatio on prosessi, jonka myötä ihmisille muodostuu uskonnollisia preferenssejä. Nämä uskonnolliset preferenssit ovat Sherkatin mukaan valikoituja yliluonnollisia selityksiä elämän alkuperästä, merkityksestä ja tarkoituksesta. Sherkat erottaa määritelmässään nämä uskomukset kiinnittymisestä uskonnolliseen yhteisöön. Kuitenkin Sherkat toteaa, että uskonnolliset preferenssit ohjaavat yksilön uskonnollisia valintoja ja esimerkiksi uskonnollista hartautta tai uskonnolliseen yhteisöön kiinnittymistä. (Sherkat 2003, 152.)

Sosialisaation näkökulmasta tarkastelun keskiössä on toiminnan suhteisuus, yksilön vuorovaikutteiset suhteet toisiin. Sherkat määrittelee sosialisaation edellä esitellyn lisäksi

myös interaktiiviseksi prosessiksi, jossa eri toimijat sosiaalisessa vuorovaikutuksessa vaikuttavat yksilön uskonnollisuuteen. Sherkatin näkemykseen liittyy läheisesti niin sanottu elämänkaarinäkökulma, jonka mukaan eri vaikutteet ovat merkittäviä eri vaiheissa elämää. Määritelmään sisältyy siis näkemys siitä, että socialisaatio on jotain mitä tapahtuu koko elämän ajan, ja muutos on jatkuvaa. Sherkatin mukaan yksilöllä on merkittävässä määrin mahdollisuuksia myös torjua socialisaatiovaikutteita, eli näkemys on yksilön toimijuutta ja aktiivisuutta korostava. (Sherkat 2003, 151.)

Lapsuus on tärkeää socialisaation aikaa. Perheen ja kotikasvatuksen merkitys onkin socialisaatiotutkimuksessa hyvin tiedostettu tosiseikka. Socialisaatiotutkimus etenkin psykologiassa, mutta myös sosiologiassa on korostanut varhaisten vuosien aikana pääasiassa perheissä tapahtuvan ensisijaisen socialisaation merkitystä yksilön elämässä. (Furseth ja Repstad 2006, 115.) Joidenkin näkemysten mukaan perhe on paitsi ensisijainen, myös koko elämän tärkein uskonnollisen socialisaation paikka, ja paitsi tärkeä socialisaatiotoimija, usein myös ensimmäinen uskonnollinen ryhmittymä, johon kuulutaan (McGuire 2001, 54–55). Sherkatin mukaan perhe on kautta historian ja erilaisissa kulttuurisissa konteksteissa ollut ensisijainen yliluonnollisten selitysten ja niitä koskevan tiedon lähde (Sherkat 2003, 155). Perheen vaikutus välillisesti myös muihin socialisaation konteksteihin ja toimijoihin on merkittävä: vanhemmat - ja myös uskonnolliset yhteisöt - säätelevät ikätovereiden kanssa toimimista ja esimerkiksi puolisonvalintaa, siis seikkoja, jotka vaikuttavat uskonnollisuuteen (Sherkat 2003, 151).

Perheen rinnalle nousee etenkin nuoruudessa ja sen jälkeen myös muita keskeisiä tahoja, jotka vaikuttavat merkittäväällä tavalla socialisaatioon. Petts ja Desmond (2016, 249) huomauttavatkin, että socialisaatiota nuoren ihmisen elämässä tarkastellessa näkökulman täytyy olla perhettä laajempi: jotta nuorten socialisaatioon vaikuttavista tekijöistä saataisiin täysipainoinen kuva, on otettava huomioon myös muut kuin perhe socialisaatioon vaikuttavina tekijöinä. Näistä merkittävinä tekijöinä he mainitsevat muun muassa ikätoverit, koulun ja siellä saatavan opetuksen, seurakunnat tai muut uskonnolliset yhteisöt sekä median. Kühlen mukaan perinteisesti tärkeimpien socialisaation ympäristöihin kuuluu perheen lisäksi koulut ja erilaiset uskonnolliset yhteisöt tai organisaatiot. Kaikissa näissä socialisaation paikoissa aikuisen socialisoijan rooli uskonnollisen aineksen välittäjänä on ollut merkittävä. (Kühle 2012, 119.) Socialisaatioteoriaan onkin ikään kuin sisäänkirjoitettu ajatus siitä, kuinka vanhemmilla

sukupolvilla, vanhemmilla tai muilla yhteiskunnan jäsenillä, on halu ja kyky vaikuttaa nuoremman sukupolveen niin, että välitetään keskeisinä pidettyjä arvoja, normeja tai uskomuksia (Golo, Broo ym. 2019, 179).

Sosialisaatioagenteista eli socialisaatioon vaikuttavista toimijoista on myös erilaisia näkemyksiä teoretisoinneissa. Perheen merkityksen korostamisen myötä ei ole yllättävää, että socialisaation teoriassa vanhempien, isovanhempien ja muiden sukulaisten on nähty olevan tärkeitä uskonnollisia roolimalleja eli primaari socialisaatio on niissä painottunut. (Furseth & Repstad 2006, 117). Nykytutkimuksessa painopiste on sosiaalisen oppimisen näkökulmissa: hengelliseen kehitykseen vaikuttavaa jäljittelyä tapahtuu moninaisissa konteksteissa, ja henkisiä tai hengellisiä esimerkkejä voivat olla paitsi vanhemmat, ikätoverit ja isovanhemmat mutta myös melkein kuka tahansa. (Petts & Desmond 2016, 249.) Perheen ja vanhempien kasvatusvastuun korostus socialisaatioteorioissa heijastaa läntistä ydinperheen ihannemallia, eikä sovi socialisaation tarkasteluun kaikissa kulttuureissa (Vrublevskaya ym. 2019, 204).

Varhaisemmat socialisaatioteoriat kohtasivat kritiikkiä muun muassa ihmiskäsityksestään, joka näkee ihmisen korostuneesti socialisaatio-objektina (Furseth & Repstad 2006, 116). Kritiikkiä socialisaation käsitteelle on esitetty edelleen laajasti, ja koko käsitteen käyttökelpoisuutta tutkimuksessa on kritisoitu. Klingerberg ja Sjö huomauttavat, että uskonnollisen socialisaation tutkimuksessa katse kohdistetaan edelleen usein perheeseen ja siinä tapahtuvaan socialisaatioon, vaikka teoretisoinneissa ymmärretään socialisaatioagentit laajemmassa merkityksessä ja tunnustetaan uskonnollisten yhteisöjen, ikätovereiden ja sekulaarin koulutuksen merkitys lasten ja nuorten socialisaatioprosessille. Lisäksi heidän mukaansa tutkitaan usein perheitä, jotka ovat vahvasti uskonnollisia ja joissa on kiinnitytty tiiviisti johonkin uskonnolliseen yhteisöön – uskonnottomien näkökulma jää huomiotta. Toinen kriittinen näkökulma Klingerbergillä ja Sjöllä liittyy siihen, miten teoretisoinneissa heidän mukaansa lapset ja nuoret edelleen on nähty ensisijaisesti socialisaation kohteina. Heidän mukaansa ongelmallista on myös se, kuinka socialisaation käsitteellistykseen on sisältynyt näkemyksiä socialisaation tavoitteista ja siitä, mikä nähdään toivottuna lopputuloksena. Näihin käsityksiin sisältyy ajatuksia siitä, mitkä asenteet ja tavoitteet nuoren socialisaation “lopputuloksissa” ovat enemmän, mitkä vähemmän toivottuja. (Klingerberg & Sjö 2019, 164–165.)

Sosialisaatiota on historiallisesti tarkasteltu usein synonyymina arvojen ja ajatusten siirtymälle. Tämänkaltainen näkemys on kohdannut kuitenkin haasteita. Kühle esittää sosialisaation käsittämiseksi siirtymänä kritiikkiä: hänen mukaansa sosialisaatiota on tarkasteltu usein uskonnollisten perinteiden siirtymisenä ja siirtämisenä sukupolvelta toiselle, vaikka sosialisaatio ei ole kuitenkaan vain yhdensuuntaista, vaan lapset voivat myös vaikuttaa sosialisoiden vanhempiinsa (Kühle 2012, 116). Modernissa yhteiskunnassa sosialisaation tarkasteleminen siirtymänä on yksinkertaistavaa – sosialisaatio tapahtuu monimutkaisempina prosesseina. Arvojen siirtymässä kuitenkin vanhempien merkitys on suuri (Kuusisto 2011, 50). Vanhemmat vaikuttavat vahvasti lastensa uskonnollisuuteen myöhemmissä ikävaiheissa etenkin, kun perheen uskonnollinen aktiivisuus on suurta ja ilmapiiri sekä sosiaaliset suhteet perheessä ovat turvallisia, uskonnollisuutta tukevia (Tervo-Niemelä 2018, 148).

Sosialisaation viimeaikaisissa teoretisoinneissa huomioidaan yksilön aktiivinen toimijuus omissa sosialisaatioprosesseissaan. Tämä liittyy etenkin läntisissä yhteiskunnissa lisääntyneeseen puheeseen ja ajatteluun yksilön valinnan mahdollisuuksista ja itsemääräämisoikeuden korostamisesta (Moberg, Sjö ym. 2019, 244). Puhutaan itsesosialisaatiosta, jossa painotetaan yksilön olevan aktiivinen sosialisaatiota säätelevä toimija sosialisaation kohteena olemisen sijaan. Esimerkkinä sosialisaation moninaisesta luonteesta on Golo, Broo ym. (2019) tutkimus, jossa on tutkittu nuorten aikuisten uskonnollista sosialisaatiota Ghanassa, Intiassa ja Puolassa. Heidän mukaansa näissä konteksteissa uskonnon siirtyminen sukupolvelta toiselle usein näyttäytyy saumattomana ja yksilön uskonnollisuus näyttää olevan yhteydessä vanhempien ja perheen arvoihin ja uskomuksiin. Kuitenkin samalla näistäkin konteksteista on nähtävissä, kuinka sekundaarit vaikuttajat sosialisaatioon ovat merkityksellisiä, ja nuorten henkilökohtaisen uskonnollisuuden säätelyssä ja ylläpitämisessä merkityksellistä on itsesosialisaatio. (Golo, Broo ym. 2019, 180.) Etenkin median eri alustat näyttäytyvät nuorille tärkeinä paikkoina, joissa saadaan tietoa uskonnoista ja muodostetaan uskonnollista identiteettiä (Moberg, Sjö ym. 2019).

Yhteisön merkitystä sosialisaatioprosessissa tarkastelee Arniika Kuusisto (2011). Kuusiston väitöstutkimus uskonnollisiin vähemmistöryhmittymiin kuuluvien nuorten

kasvamisesta, tapausesimerkkinä suomalainen adventismi, on ainutlaatuinen sosialisaatiotutkimus Suomen ja uskonnollisten vähemmistöjen ⁸ näkökulmasta. Kuusiston mukaan yhteisön merkitys ja tuki uskonnolliselle sosialisaatiolle on suuri: etenkin arvo- ja elämäntapavalinnoissa yhteisön rohkaisu ja yhteisön tarjoaman sosiaalinen verkoston tuki on merkittävää. Kuusiston tutkimuksen otoksessa suurin osa ystäväistä ja sukulaisista kuului samaan, adventistien yhteisöön. Yhteisön nähtiin olevan hyvä paikka kasvattaa lapsi, ja sen tarjoamia aktiviteetteja esimerkiksi teineille pidettiin arvossa. Uskonnollinen yhteisö tarjoaa Kuusiston mukaan sosiaalista pääomaa. Yhteisö toimii myös jaetun uskonnollisen identiteetin tarjoajana juurruttamalla yhteisöön ja sen suhdeverkostoihin. (Kuusisto 2011, 50–51.)

Klingerberg ja Sjö esittävätkin uudenlaisia näkökulmia sosialisaation tutkimukseen. Heidän mukaansa onnistuneimmin uskonnollista sosialisaatiota tutkitaan, jos sosialisaatio käsitetään prosessina, jota tapahtuu erilaisissa ympäristöissä ja konteksteissa. Lisäksi heidän mukaansa tärkeää on sosialisaation käsitteellistäminen niin, että huomioidaan toimijuuteen kietoutuvat näkökulmat ja se, että tutkimuksessa huomioidaan uskonnollinen sosialisaatio kulttuurisesti määrittävänä ilmiönä: se saa erilaisia ilmiäsuja erilaisissa kulttuurisissa konteksteissa. (Klingerberg & Sjö 2019, 170–173.)

Yhdyn käsitykseen, jonka mukaan sosialisaatio on ymmärrettävä elämänmittaisena prosessina. Nuoruuden tutkiminen sosialisaation näkökulmasta on kuitenkin hedelmällistä. Nuoruuteen ikävaiheena kuuluu erottautuminen vanhemmista ja oman maailmankuvan ja identiteetin jäsenitys. Nuoruuden ikävaiheessa uskonnollisia kysymyksiä jäsenetään ja omaa suhdetta uskontoon määritellään, ja sosialisaation tutkimuksen kannalta nuoret ovat tilanteessa, jossa erilaisten toimijoiden vaikutus omaan elämään ja ajatteluun on suuri (Golo, Broo ym. 2019, 180). Tiedostan sosialisaation käsitteen haasteet ja pyrin huomioimaan siitä esitetyt kriittiset näkökohdat. Tässä työssä en tarkastele yksilön näkökulmia sosialisaatiosta, tai yksilöiden sosialisaatiota siitä näkökulmasta, mikä on onnistunutta sosialisaatiota. Sen sijaan yhteisön näkökulmasta käsitän onnistuneen sosialisaation yhteisön jäsenyyteen kasvamiseksi. Tästä seuraa se, että mielestäni on perusteltua sanoa, että tutkimuskohteenani oleva

---

⁸ Enemmistöihin kuuluvien, kuten Suomessa evankelisluterilaisen kirkon jäsenten uskontokasvatusta ja sosialisaatiota on tutkittu jonkin verran (esim. Niemelä 2011).

vanhoillislestadiolainen herätysliike on esimerkki tapauksesta, jossa yhteisön näkökulmasta katsottuna uusien jäsenten socialisaatio on suurissa määrin epäonnistunut, eli jäsenyyteen ei jäädä. Socialisaatio selittääkin paremmin jatkuvuutta kuin muutosta (Furseth & Repstad 2006, 116).

Kirjallisuus vaikuttaa lukijaansa. Uskonnollisen kirjallisuuden näkökulmasta tätä on tarkastellut muun muassa Neil Christopherson (1999), joka käsittelee artikkelissaan *Accommodation and Resistance in Religious Fiction: Family Structures and Gender Roles* protestanttista, tarkemmin evankelikaalista, tyttökirjallisuutta. Christopherson kuvaa, kuinka uskonnollisella, etenkin tytöille suunnatulla fiktiolla on suuri socialisaatiopotentiaali. Tästä seuraa se, että näiden kirjojen sisältämät sukupuoliroolit ja perhekuvaukset voivat tarjota tietoa laajemmista socialisaatioprosesseista uskonnollisissa liikkeissä. (Christopherson 1999, 440.) Myös Sherkat kuvaa, kuinka tutkimalla uskontokunnan julkaisemia, hierarkisesti hyväksytyjä kirjallisia materiaaleja voidaan tarkastella niiden välittämiä vaikutuksia (Sherkat 2003, 159). Tarkasteluni kohteena olevat nuorten kertomuskirjat ilmentävät uskonnollisessa yhteisössä, vanhoillislestadiolaisessa herätysliikkeessä, tapahtuvaa socialisaatiota. Siinä keskeisessä osassa on paitsi perheessä tapahtuva socialisaatio ja vanhempien käsitykset uskosta, myös liikkeen tilaisuuksissa ja muissa yhteyksissä välittämä opetus. Koska lestadiolaisuuteen kiinnitytään yleensä perheen kautta, käsitän liikkeen olevan kasvatuskristillisyyttä (Talonen 2016; Nykänen 2012, 108).

Huomioin määritelmässäni sen, että perheen lisäksi socialisaatioon vaikuttavat useat eri tekijät ja sitä tapahtuu useissa erilaisissa ympäristöissä, ja yksilö on aktiivinen toimija erilaisten socialisaatioagenttien ja mallien ”ristitulella”. Näitä socialisaatioon vaikuttavia toimijoita vanhoillislestadiolaisuudessa nähdäkseni ovat perheen lisäksi uskonyhteisö lähiympäristössä, siis rauhanyhdistys ja lähimmät uskonyhteisöön kuuluvat kontaktit, koko lestadiolaisten yhteisö Suomessa ja muualla maailmalla, media lukuisine erilaisine alustoineen, sekä liikkeeseen kuuluvat että kuulumattomat ikätoverit, koululaitos ja yhteiskunta. Tutkielmassani tarkastelun kohteenani on korostuneesti liikkeen osuus, koska aineistonani olevat kirjat ovat liikkeen kustantamia, liikkeen kustannusprosessin läpikäymiä, liikkeen rivijäsenten kirjoittamista kertomuksista koostuvia ja liikkeeseen sitouttamaan pyrkiviä.

3.2 Sukupuoli ja sosialisatio

Käsitän sukupuolen tässä tutkielmassa ennen muuta sosiaalisena konstruktiona. Sukupuolentutkimuksen näkemyksissä sukupuoli on historiallisesti rakentuva ja määrittyvä käsite: käsitykset sukupuolesta muuttuvat ajan ja paikan myötä (Rossi 2010, 23). Sukupuolen käsittämiseen vaikuttaa siis aina ympäröivä kulttuuri ja siten myös esimerkiksi uskonnon vaikutukset sen määrittelemiseen ja ymmärtämiseen ovat ilmeiset. Koska käsitän sukupuolen tässä tutkielmassa ensisijaisesti sosiaalisena rakentuvana ja määrittyvänä ja olen kiinnostunut siitä, miten sukupuoleen ja seksuaalisuuteen liittyvät käsitykset, normit, odotukset ja asenteet välitetään nuorille, keskeinen näkökulma aineistooni ja sen sukupuolen esittämiseen on sosialisatio, etenkin siis sukupuolittava sosialisatio. Tähän liittyvät kiinteästi myös sukupuoliroolien sekä seksuaalisuuden käsitteet.

Sukupuolentutkimuksessa perinteisesti sukupuolta on tarkasteltu useista näkökulmista. Sukupuoli⁹ voidaan nähdä esimerkiksi biologisena, kulttuurisena, sosiaalisena tai juridisena ilmiönä (ks. Vilka 2010). Feministisessä tutkimuksessa keskeisimpiä jaotteluita on ollut *sex-gender* –erottelu (Rossi 2010, 27). Termillä *gender* laajennettiin sukupuolen käsitteistöä 1960–1970 –luvulla erottamaan sosiaalisesti määrittyvä ja rakentuva sukupuoli biologisesta sukupuolesta korostaen sitä, että sukupuoli on muutakin kuin biologisesti määrittyvä ominaisuus. (Mt. 22). Grossin (2013) mukaan *gender*-käsitteeseen sisältyy myös ajatus siitä, että sukupuolen lisäksi sosiaalisesti, kulttuurisissa ja sosiaalisissa käytänteissä, muovautuvat myös feminiinisyys ja maskuliinisuus. Sukupuolen tarkasteleminen sosiaalisena konstruktiona mahdollistaa myös siihen liittyvien valtarakenteiden, syrjinnän, sortamisen ja epätasa-arvon tarkastelun. (Gross 2013, 7–8.)

Judith Butlerin performatiivinen sukupuolenteoria on ollut vaikutusvaltaisimpia teorioita feministisen tutkimuksen alalla. Butler näkee sukupuolen olevan seurausta sukupuolittuneiden tekojen toistamisesta – sukupuoli on siis performatiivinen. Butlerin mukaan tähän performatiivisuuteen sisältyy muutoksen mahdollisuus. Butler esittää, että

---

⁹ Suomen kielessä käsite sukupuoli on laaja kattotermi, joka kattaa alleen esimerkiksi biologisen, sosiaalisen kuin myös kulttuurisen sukupuolen käsitteet, kun taas englannin kielessä on erotettavissa käsitteet *sex*, eli biologisesti määrittyvä sukupuoli, joka keskittyy biologisesti määrittyviin, fysiologisiin eroihin miesten ja naisten välillä, ja *gender*, eli sukupuoli asiana, joka määrittyy sosiaalisesti.

myös biologinen sukupuolen määrittäminen on osa sosiaalisen sukupuolen määrittämisen prosesseja. Butlerin mukaan sukupuoli tuotetaan toistuvilla ja jatkuvilla teoilla, jotka esitetään “sukupuolitetulla kehon tyyllityllä” (Butler 2006, 25; 54–56.)

Roolinäkökulma on tutkielmassani keskeinen ja kietoutuu sosialisatioon tiiviisti. Näen yhtenä sosialisatian keskeisenä osa-alueena rooleihin oppimisen tai mallien saamisen. Sukupuolirooli on tässä tutkielmassa keskeinen käsite. Sillä kuvataan sukupuoleen ja yksilön sukupuolisuuteen liittyviä odotuksia ja oletuksia. Sosiologisessa tutkimuksessa rooliteoriat ja sosialisatioteoriat ovat varsin läheisiä. Yleensä sosiologiassa ajatellaankin, että sosialisatioprosessissa yksilö kasvaa vähitellen niihin odotuksiin ja asenteisiin, joita häneltä eri sosiaalisissa rooleissa vaaditaan. (Furseth & Repstad 2006, 114.)

Sukupuoliroolilla tarkoitetaan McGuiren mukaan sosiaalisessa ryhmässä määrittyneitä ja määrittyviä odotuksia, joita miesten tai naisten käytökselle, asenteille, tavoitteille tai toiminnan syille asetetaan. Yhteisön käsitykset välitetään sosialisatioprosessissa seuraaville sukupolville. McGuire käyttää esimerkkinään amerikkalaista yhteiskuntaa ja sen sukupuoliin kohdistuvien odotusten eroavuuksia: tyttöjä ohjataan olemaan kohteliaita, passiivisempia ja keskittyvän hoivaamiseen, kun taas pojilta sallitaan aggressiivisuus ja aktiivisuus. McGuire muistuttaa, että historiallisesti tarkasteltuna yksi keskeisimpiä ja merkittävimpiä sukupuoliroolien määrittäjiä on ollut uskonto. Kuitenkin McGuire korostaa, että uskonnon vaikutus sukupuolirooleihin voi olla hyvin moninainen: siinä missä uskonto voi toisaalta toimia perinteisten, institutionaalisesti hyväksytyjen sukupuoliroolien oikeuttajana, se voi tarjota myös mahdollisuuden niiden kyseenalaistamiseen ja muutoksen aikaansaamiseen. (McGuire 2001, 138–139; McGuire 2008, 160–161.) McGuiren mukaan sukupuoliin kohdistuvat erilaiset moraalinormit voivat koskea muun muassa pukeutumista, käytöstä yleensä, työtä, kodinhoitoa ja perhe-elämää, koulutusta ja avioliittoa (McGuire 2001, 132–133).

Näen tutkielmassani vanhoillislestadiolaisuuden konservatiivisena uskonnollisena liikkeenä. Vaikka eri uskontoperinteiden konservatiiviset uskonnollisuuden muodot eroavat opiltaan, käytännöiltään ja historiallisesti toisistaan suuresti, ne jakavat hyvin samankaltaiset näkemykset sukupuolesta. Yhtäläistä useissa konservatiivisen uskonnollisuuden muodoissa on sukupuoleen kietoutuvat keskeiset näkökulmat:

perustavanlaatuiset, olemukselliset erot nais- ja miessukupuolen välillä, luomiseen perustuva tasavertaisuus mutta eri roolit esimerkiksi perheessä ja seurakunnassa sekä sukupuoleen perustuva institutionalisoitunut hierarkia. (Avishai 2016, 376.)

Eräs keskeisimmistä uskontososiologista sukupuoleen kietoutuvista kysymyksistä on ollut naisten ja miesten väliset erot uskonnollisuudesta. Naiset ovat uskonnollisempia kuin miehet, ja tätä eroa ja sen syitä on pyritty selvittämään uskontososiologisessa tutkimuksessa. Useissa sosialisatioteorioissa keskeisenä näkökulmana on sukupuoliroolit: eroja selittävät näiden teorioiden mukaan käsitykset, joiden mukaan naiset opetetaan olemaan alistuvampia, passiivisempia, kuuliaisempia ja hoivaavampia kuin miehet, ja näillä piirteillä on sitten yhteys uskonnollisuuteen (Furseth & Repstad 2006, 190–191; ks. Miller & Hoffman 1995, 63–64). Samaa selitystä esittelee Avishai: hän kuvaa, kuinka etenkin varhaisemmassa tutkimuksessa uskonnollisuuden sukupuoleen kietoutuvia eroja selitettiin sukupuolten erilaisella sosialisatiolla sekä sen lisäksi naisten ja miesten erilaisilla rooleilla arkielämässä: naiset toimivat useammin kodin piirissä, ensisijaisina vanhempina ja harvemmin työelämään osallistuen, ja näiden seikkojen myötä naisilla on enemmän aikaa uskuntoon liittyville toiminnoille ja tarve etsiä lähettä henkilökohtaiselle identiteetille ja sitoutumiselle. (Avishai 2016, 385; Miller & Hoffman 1995, 63–64). Miller & Hoffman esittelevät vaihtoehtoisena selityksenä sukupuolten väliselle uskonnollisuuden eroille mieltymykset riskien ottamiseen, joka voi liittyä sosialisatiossa välitettyihin käsityksiin (1995, 69–73).

Uskonnollisen yhteisön organisaatiossa sukupuolet ovat usein eri asemassa. Naisten aktuaalisia rooleja erilaisissa uskonnoissa on tutkittu paljon, kuten esimerkiksi papinvirkaa ja pappetta kristillisissä kirkkoissa. Nykykristillisyyden rooleja käsittelevässä tutkimuksessa on yleensä erotettu konservatiiviset ja liberaalit yhteisöt. (Furseth & Repstad 2006, 185–190.) Esimerkkinään McGuire kuvaa ortodoksijuutalaista uskonnonharjoitusta, jossa miehet toimivat julkisissa rituaaleissa, kun taas naisten osuus on rituaalisissakin tilanteissa yksityinen (McGuire 2001, 129). Perinteisesti naisilla on ollut uskonnoissa vähäisempi valta. Naisiin kohdistuvat odotukset ja roolit ovat olleet uskonnollisissa traditioissa miesten määrittämiä, kuten esimerkiksi katolisessa kirkossa: miehet ovat paitsi määrittäneet normit, uskonnolliset käytänteet ja uskomukset, myös toimineet niiden tulkitsijoina (Mt. 129). Toisaalta, kuten Ahonen ja Vuola toteavat, yksikään uskonnollinen perinne ei ole ainoastaan (naista) alistava, mutta on huomattava,

että samaan aikaan jokaisessa uskonnollisessa perinteessä on määritelty jonkinlaiset sukupuoli- ja seksuaalinormit. (Ahonen ja Vuola 2015, 10).

Tässä tutkielmassa katseeni kohdistuu vanhoillislestadiolaisuuden aktuaalisten roolien tutkimisen sijaan siihen, miten näitä rooleja esitetään ja miten ne näin lapsille ja nuorille näyttäytyvät ja näytetään. Vanhoillislestadiolaisessa herätysliikkeessä sukupuoliroolit ovat olleet perinteiset. Tämä ilmenee muun muassa siinä, kuinka liikkeen puhujavirka on vain miehille avoin, naisten voidessa toimia muissa liikkeen tehtävissä. Myös iso osa erilaisista moraalinormeista on selkeästi kohdennettu etenkin naissukupuoleen - useat liikkeen ulkonäköä ja pukeutumista koskevat normit ovat etenkin naisen ulkonäköä ja pukeutumista koskevia (tällaisena pidän esimerkiksi käsitystä meikkaamisesta). Myös ehkäisyyn liittyvä sääntely kohdistuu etenkin naiseen ja naisen ruumiillisuuteen. Sandra Wallenius-Korkalo kuvaa lestadiolaisen naisen uskonelämää hyvin ruumiillisena ja kokonaisvaltaisena:

”Erityisesti naisille lestadiolaisena eläminen on kokonaisvaltaista ja äärimmäisen kehollista. Lestadiolaisuus vaikuttaa siihen, miten pukeudutaan ja käyttäydytään ja mitä elämältä on odotettavissa. Toistuvat raskaudet ja synnytykset ja lasten kasvatusta ovat lestadiolaisen naisen uskon harjoittamista. Koko lestadiolaisen liikkeen jatkuvuus on monin tavoin naisten käsissä – tai kohdussa.” (Wallenius-Korkalo 2018, 56.)

Tässä tutkielmassa näen ruumiin ja ruumiillisuuden merkityksellisenä sukupuolisen itseilmaisun ja olemisen, sekä kuulumisen paikkana. Ruumiita säännellään erilaisissa kulttuureissa ja yhteisöissä, niissä tapahtuu merkittävää yhdistymistä muihin ja toisaalta erontekoa toisiin. Mary Douglas avasi tutkimuksen ruumiin ja sosiaalisen järjestyksen suhteesta. Douglasin mukaan ruumiin rajojen voi nähdä kuvaavan myös yhteisön rajoja, ja näin säädellen ruumista, yhteisöt säätelevät samalla pyhiä, hauraita rajojaan. (Douglas 2000/1966.)

3.3 Seksuaalisuus

Sukupuolen ja seksuaalisuuden käsitteet ovat monin tavoin yhteydessä toisiinsa, ja siksi myös tässä tutkielmassa otan käsittelyyn sukupuolen käsittelyn rinnalla myös yhden sukupuolen keskeisimmistä osa-alueista, seksuaalisuuden. Huomionarvoista on, että vaikka sukupuoli ja seksuaalisuus kietoutuvat monella tapaa toisiinsa, ei kaikki sukupuoleen liittyvä liity seksuaalisuuteen (Rossi 2010, 22). Foucaultilaisen näkemyksen mukaan uskonnossa on aina kyse myös seksuaalisuudesta ja ruumiillisuudesta, koska

uskonnollisten käytäntöjen ja uskomusten liittyvät diskurssit aina palaavat myös siihen, mitä ihmiset ruumiillaan tekevät (Furseth & Repstad 2006, 88; 193–194). Samalla tavalla kuin sukupuoliin liittyy paljon kulttuurisia normeja, katson tässä tutkielmassa myös seksuaalisuuden olevan voimakkaasti kulttuurisesti rakentuvaa ja normittuvaa: eri kulttuureissa (tai uskonnoissa) on erilaisia käsityksiä muun muassa siitä, miten suhtaudutaan esiaviolliseen seksiin, seksuaalisuuden ilmentämiseen ja toteuttamiseen tai heteroseksuaalisuudesta poikkeaviin seksuaalisiin suuntautumisiin.

Heteronormatiivisuuden käsite kuvaa monissa yhteiskunnissa ja uskonnoissa vallalla olevaa ajatusta heteroseksuaalisuudesta normina. Perusta käsitteelle on Judith Butlerin työssä: Butler esittää teoksessaan *Hankala sukupuoli* (2006) käsitteen ”heteroseksuaalinen matriisi”. Hänen mukaansa heteroseksuaalisissa matriisissa pysyvät biologiset sukupuolet ja pysyvät sosiaaliset sukupuolet ovat kehojen eheyden ja käsitettävyyden edellytys. Sosiaalisten sukupuolten vastakkaisuus ja niiden hierarkkisuus on Butlerin mukaan seurausta heteroseksuaalisuuden pakollisesta käytännöstä (2006, 251, viite nro. 6). Butlerin jälkeen heteronormatiivisuuden käsite on korvannut heteroseksuaalisen matriisin käsitteen ja muut samankaltaiset käsitteellistykset. Heteronormatiivisuuden käsitteellä kuvataan tilannetta, jossa heteroseksuaalisuus on muita seksuaalisuuden ilmenemismuotoja ”oikeampi”, kulttuurisesti normin asemaan nostettu ja vertailukohde, johon muita seksuaalisuuden muotoja verrataan. Heteroseksuaalisuus on tarkastelussa siis normina, oletuksena ja institutionalisoituneena. Heteronormatiivisuus tulee ilmi heteroseksuaalisuuden oletuksena. (Rossi 2015.) Heteronormatiivisuus on erityisen yleistä patriarkkaalisissa ja yhteisöllisissä kulttuureissa (Aapakallio 2017, 251), mutta länsimaiset yhteiskunnatkin ovat edelleen varsin heteronormatiivisia, näkyvästi tai näkymättömämmin.

Uskonnon merkitys seksuaalisuuden, avioliiton ja perhe-elämän säätelyssä on ollut historiallisesti suuri. Seksuaalisuudetta säädellään kielloin ja määräyksin, ja niiden avulla määritetään samalla myös rajoja ja suhteita yhteisön ulkopuoliseen maailmaan. Seksuaalisuuden säätelyyn uskonnoissa liittyy aina vallan ulottuvuus. (Linjakumpu 2017, 226; McGuire 2008, 137–139.) Useassa uskonnossa siis määritellään seksuaalisuuden aluetta, ja etenkin naisten (mutta myös miesten) seksuaalisuutta rajoitetaan. Monet uskonnot, kuten myös vanhoillislestadiolaisuus, ovat heteronormatiivisia, ja pitävät sitä poikkeavia seksuaalisuuden muotoja kiellettyinä.

Furseth ja Repstad kuvaavat, kuinka nykyään kirkoissa usein erotetaan seksuaalinen suuntautuminen teoista: etenkin konservatiivisissa näkemyksissä kristinuskossa erotetaan seksuaalisuuden suuntautumisen poikkeavuus heteronormista tällaisen suuntautumisen toteuttamisesta eli esimerkiksi homoseksuaalisessa suhteessa elämisestä, joka nähdään syntinä. (Furseth & Repstad 2006, 193–197.)

Paitsi avioliittoa, myös sitä edeltäviä vaiheita määritetään kulttuurisesti. Seksuaalisuuden ilmaukset, kumppaniin tutustuminen ja seurustelu ovat erilaisten kulttuuristen normien säätelemiä. Monissa kulttuureissa ja uskonnoissa avioliitto on näyttäytynyt (etenkin naisille) tavoiteltuna tilana ja siirtymäriitin kaltaisena tapahtumana, joka mahdollistaa siirtymän uusiin rooleihin puolisona ja mahdollisesti myös vanhempina, äitinä ja isänä (McGuire 2001, 64–65). Ydinperhe on edelleen monessa uskonnollisessa yhteisössä ihanne, ja niiden toiminnassa yksiä keskeisiä lähtökohtia (Furseth & Repstad 2006, 193–194).

4 Aineistona uskonnolliset nuorten kertomuskirjat

4.1 Aineiston esittely

SRK on julkaissut erilaisia materiaaleja jo yli sadan vuoden ajan¹⁰. Nykyisin keskeisimpiä julkaisuja ovat liikkeen lehdet, muun muassa viikkolehti Päivämies liitelehtineen, sekä eri kohderyhmille suunnatut kirjat ja äänitteet. Julkaistut kirjat ovat niin kaunokirjallisia, lasten- ja nuortenkirjoja kuin myös opillisia kirjoja (SRK:n vuosikertomus 2017). SRK on ottanut kustannustoiminnassa haltuunsa viime vuosina myös uusia alustoja: kirjoja julkaistaan myös e-kirjoina, ja vuoden 2020 aikana julkaistussa, liikkeen äänitteet ja kirjat sisältävässä Kuule -palvelussa (SRK:n vuosikertomus 2018; Kangas 2020).

Kaikkea SRK:n julkaisu- ja kustannustoimintaa ohjaa Julkaisujen toimintaneuvosto. SRK:n säännöt määrittelevät toimitusneuvoston roolia seuraavasti: toimitusneuvosto toimii SRK:n johtokunnan alaisena ja siihen kuuluu kahdeksan jäsentä. Toimitusneuvoston toimintakausi on nelivuotinen, ja sen jäsenten täytyy olla myös jonkun SRK:n jäsenyhdistyksistä jäsen. Julkaisujen toimintaneuvosto suunnittelee ja valvoo kaikkea SRK:n julkaisutoimintaa, ja keskeisin tehtävä Tervon mukaan on julkaisujen sisällön valvominen. (Tervo 2015, 160–161.)¹¹ Julkaisujen tavoite on "herättää ja tukea uskonelämää" (SRK:n vuosikertomus 2017, 20), mutta samalla niiden tuoma taloudellinen hyöty on merkittävä lähetys- ja nuorisotyön toteuttamiselle (Mt. 20). Voidaan myös ajatella julkaisujen olevan merkittävässä osassa opin ja näkemysten näkyväksi tekemisessä ja muotoilussa sekä yhtenäisyyden tuottajina ja valvojina (Nykänen 2012, 97). Julkaisujen markkinointi on käytännössä vain liikkeen sisäistä (Ihonen 1998, 94).

---

¹⁰ Julkaisutoiminnan historiasta kertoo esimerkiksi Palola (2010).

¹¹ Käytännössä toimitusneuvosto asettaa jokaiselle kirjalle lukuryhmän, jota johtaa toimitusneuvoston jäsen. Lisäksi ryhmään kuuluu kustannustoimittaja, teoksen kirjoittaja ja kahdesta neljään muuten sopivaa henkilöä. Lukuryhmätyöskentelyyn tulevaa teosta on jo työstetty kustannustoimittajan toimesta, ja lukuryhmässä käsikirjoitus vielä arvioidaan, muokataan jos tarvetta ilmenee ja sitten käsikirjoitus viedään koko toimitusneuvoston hyväksyttäväksi. (Tervo 2015, 162–164.) Lukuryhmissä kiinnitetään huomiota niin tekstin kieliasuun, mahdolliseen kuvitukseen kuin myös sen sopivuuteen kohderyhmälle, mutta keskeisimmäksi tehtäväksi Tervo nostaa tarkastella “- - [sitä], millä tavalla Raamatusta nouseva sanoma tulee esille” (2015, 162).

Valtaosa SRK:n kustantamista kaunokirjallisista teoksista syntyy kilpailuihin lähetetyistä teksteistä. Niin myös aineistonani olevia nuorten kertomuskirjoja lähdettiin koostamaan: SRK julisti nuorille suunnattujen kertomusten kirjoituskilpailun alkaneeksi Päivämies-lehdessään syksyllä 2016. Kilpailuohjeissa toivottiin yläkouluikäisille suunnattuja, selkeitä kertomuksia, joissa ”- - tulee olla selkeä uskonnollinen sisältö luontevalla tavalla esitettynä” sekä mielellään myös ”- - on hyvä tulla esille kutsu Jumalan valtakuntaan” (Päivämies-verkkolehti 2016). Kertomusten toivottiin olevan rakenteeltaan selkeitä vetävine alkuineen ja selkeine loppuineen, kuitenkin jättäen tilaa lukijan oivalluksille ja näkemyksille. Kielen ja kerronnan toivottiin olevan kohderyhmälle sopivaa ja ääneen luettavaksi soveltuvaa. (Päivämies-verkkolehti 2016.)

Kilpailuun tekstejään lähetti 136 kirjoittajaa (Päivämies-verkkolehti 2017). Kirjoitusten arvioinnissa kerrottiin käytettävän kriteereinä sekä kaunokirjallisia ansioita että uskonnollista sisältöä. Kilpailussa jaettiin myös rahapalkintoja, ja kilpailun parhaimmiston esitettiin päätyvän myöhemmin osaksi kertomuskirjaa. SRK:n julkaisujen toimitusneuvostolla oli merkittävä rooli kilpailuun lähetettyjen kertomusten arvioinnissa. (Päivämies 19.10.2016.) Kirjojen tekstit ovat lyhyitä, tarinamuotoisia kertomuksia. Kilpailussa yhtenä määriteltynä arviointikriteerinä oli kertomusten sopivuus yhdessä luettavaksi, joten tämä näkyy muun muassa siinä, kuinka kertomukset ovat pääasiassa kerrottu kolmannessa persoonamuodossa. Tarinoilla on selkeä alku ja loppu.

Kertomukset *Heidän kanssaan kulje* -kirjaan ovat koottu kertomusten kirjoituskilpailuun lähetetystä aineistosta, ja kirja julkaistiin vuonna 2018. Kirjaan valikoituneiden kertomusten kirjoittajien joukossa on muutamia sellaisia, joiden tekstejä ja nuortenkirjallisuutta SRK on julkaissut aikaisemminkin¹², mutta pääasiassa tekstit ovat niin sanotusti rivijäsenten kirjoittamia. Jatkoa kertomuskirjasarjaan saatiin vuonna 2020, kun SRK julkaisi aiemmalle kertomuskirjalle itsenäisen jatko-osan, *Sydän valoa vasten*. Sekin sisältää kertomuskilpailuun lähetettyjä kertomuksia, mutta valtaosa toiseen kirjaan päätyneistä kertomuksista on kirjoitettu pyynnöstä juuri tätä kirjaa varten. (Hintsala 2020, 7.) Kertomuskirjat, kuten kaikki SRK:n julkaisema ja kustantama materiaali, on käynyt läpi Julkaisujen toimitusneuvoston prosessin. Kertomuskirjat ovat suunnattu yläkoulu- ja opistoikäisille nuorille. Ensimmäisen kirjan toimittajat esittivät toiveen, jossa haluttiin

---

¹² Kertomusten kirjoittajista esimerkiksi Taina Pyysaari, Kosti Valtonen ja Niilo Keränen ovat julkaisseet nuorille suunnattuja romaaneja SRK:n kustantamana.

tekstejä käytettävän yhteisen pohdinnan tukena leireillä, rippikoulussa, raamattuluokissa ja kristillisissä kansanopistoissa, sekä kodeissa ja nuorten itsenäisessä lukemisessa.

Heidän kanssaan kulje -kirja on jaettu neljään osaan. Osat käsittelevät nuoren näkökulmasta uskoa, uskosta nousevia valintoja, omaa minuutta ja suhdetta toisiin ihmisiin (Hintsala & Hintsala 2018, 7–8). Aiheina kertomuksissa käsitellyiksi tulevat niin matkustelu, suureen perheeseen ja siinä kasvamiseen liittyvät kipukohtat, kouluelämä, ihastuminen ja ulkonäköpaineet kuin myös sosiaalinen media ja harrastukset. Myös *Sydän valoa vasten* on jaettu neljään aihealueeseen: ensimmäinen osa keskittyy kotiin ja seurakuntaan, toisessa kuvataan arkisia nuoren elämän valintatilanteita. Kolmannen osan kertomukset keskittyvät “nykyajan ilmiöihin, jotka nuoria mietityttävät” (Päivämies 2020) eli esimerkiksi ilmastonmuutokseen. Viimeisessä osassa kertomuksissa käsitellään tulevaisuutta. Aihevalinnoilla on haluttu korostaa nuorten elämän tiiviitä yhteyksiä ympäröivään yhteiskuntaan – ensimmäisen kertomuskirjan toimittajien Hintsalan ja Hintsalan mukaan liikkeen käyttöön on kaivattu ajankohtaisia, muuttunutta maailmaa ja ympäröivää yhteiskuntaa peilaavia kertomuksia. (Aho 2018.) Kertomusten keskiössä on aina tavalla tai toisella usko – sen vaikutuksesta syntyneet haasteet, ilot, vaikutus arkisessa elämässä tai tulevaisuuden suunnittelussa.

Lastenkirjallisuus käsitteenä kattaa alleen usein myös nuortenkirjallisuuden ja on näin ollen laaja käsite. Lasten- ja nuortenkirjallisuuden perusta on ollut kasvatuksellinen, ja jopa lasten- ja nuortenkirjallisuuden tutkimuksessa tämä on ollut perinteinen lähtökohta, joka vaikuttaa voimakkaasti edelleen. (Voipio ja Laakso 2017, 3.) Vaikka tarkastelen teoksia sosialisointin näkökulmasta, en tahdo unohtaa kuitenkin kirjallisuuden perimmäistä tarkoitusta. Kuten aikuiset, myös lapset hakevat kirjallisuudesta nautintoa ja ymmärrystä (Lukens 2007, 9). Lastenkirjallisuus on perinteisesti ollut naisten alaa aina kirjoittajasta niiden ääneen lukijaan (Hunt 2005, 1). Molemmat kertomuskirjat ovat naisten toimittamia, ja sen lisäksi kertomukset ovat pääasiassa naisten kirjoittamia. Kirjassa *Heidän kanssaan kulje* on 31 kertomusta, joista kolme on kirjoitettu miehen toimesta ja loput 28 ovat naisten luomia tekstejä. *Sydän valoa vasten* -teoksessa 29 kertomuksesta seitsemän on miesten kirjoittamia.

Tutkimani kertomuskirjat ovat uskonnollista kirjallisuutta. Uskonnollisen kirjallisuuden määrittely ei ole yksioikoista. Tässä tutkielmassa käsitän sen Ihosen (1997) mukaan

kirjallisuutena, jonka julkaisijana on uskonnollinen yhteisö itse. Markku Ihonen on tutkinut uskonnollista kirjallisuutta ja myös vanhoillislestadiolaista kirjallisuutta. Ihonen on määritellyt uskonnollisen kaunokirjallisuuden uskonnollisten yhteisöjen tai liikkeiden itsensä julkaisemaksi, uskonnollista tehtävää toteuttaviksi kaunokirjallisiksi teoksiksi. Ihonen on tarkastellut vanhoillislestadiolaisia kaunokirjoja, ja esittää tarkastelunsa perusteella niillä olevan yhteisiä piirteitä. Näitä ovat eronteko ”maailmaan”, lestadiolaisiin uskon takia kohdistuvan pilkan ja häpeän käsittely, suurperhe ja siihen liittyvät vastuukysymykset, uskosta luopumisen ja kääntymisen käsittely ja syntien anteeksi saarnaaminen Jeesuksen nimessä ja veressä. Lisäksi Ihonen kertoo vanhoillislestadiolaisissa kaunokirjallisissa teoksissa usein viitattavan suviseuroihin ja sisältävän saarnakatkelmia. (Ihonen 1997.) Tarkasteluni kohteena olevissa kertomuskirjoissa on havaittavissa kaikkia edellä esitettyjä piirteitä. Sukupuolen ja seksuaalisuuden esittämisen näkökulmasta niistä merkittävimpiä ovat eronteon tekeminen maailmaan (usein ruumiillisin keinoin), suurperheellisyyteen kietoutuvat kysymykset sekä nuoren ongelmien ratkaisuksi usein nousevaa tai nostettua vanhemman, muun tärkeän aikuisen tai saarnaajan puhetta.

4.2 Metodologia

Sosiologisessa kirjallisuudentutkimuksessa tutkitaan kirjallisuutta sen kulttuuris-yhteiskunnallinen konteksti huomioiden. Lähtökohtana on kirjallisuuden sosiaalinen rakentuminen ja määrittäminen erilaisissa konteksteissa. (Sevänen 2011, 12.) Tutkimani kirjallisuus on uskonnollisen yhteisön tuottamaa kirjallisuutta ja laajemmin se kontekstualisoituu suomalaiseen herätysliikerympäristöön ja suomalaiseen kulttuuriseen ja yhteiskunnalliseen kenttään.

Metodologisesta näkökulmasta sitoudun feministisessä tutkimuksessa keskeiseen ajatukseen tiedon paikantuneisuudesta. Omaa paikantuneisuuttani olen avannut luvussa 1.4. Tiedon tuottajan paikantuneisuuden ymmärtämisen lisäksi feministisen kirjallisuudentutkimuksen mukaisesti tärkeää on tekstin kontekstualisoiminen (Rojola 2004, 10). Lähestyn aineistoani feministisestä näkökulmasta, sillä keskeistä omassa työssäni on Liljeströmin kuvaukseen yhtyen ”sukupuolen ja sukupuolieron tuottamisen historiallisten, kulttuuristen ja sosiaalisten ehtojen, ulottuvuuksien ja seurauksien tutkiminen” (Liljeström 2004, 13). Sukupuolen lisäksi feministisestä näkökulmasta usein

tarkastellaan myös muita eroja tuottavia, valtaan ja hierarkioihin kietoutuvia tekijöitä kuten rodullisuutta, etnisyyttä, luokkaa ja seksuaalisuutta (Mt. 13).

Kirjallisuutta feministisestä näkökulmasta luettaessa lukutavan kuvataan olevan vastakarvaan lukemista (Rojola 2004, 39–40; Mahlamäki 2005, 36). Rojolan mukaan feministiset lukutavat ovat lukutapoja, jotka “purkavat patriarkaalisia arvoja ja asenteita ja raivaavat tilaa toisenlaisille lukemisen mahdollisuuksille ja sitä kautta toisenlaisille naissubjekteille” (Rojola 2004, 40). Feministisessä kirjallisuudentutkimuksessa lukutavassa keskeistä on tutkijan rakentama lukukehikko, jota kuvaa aktiivinen sukupuolieron tekeminen ja sen lukeminen (Mt. 29).

Paitsi että feministisessä kirjallisuudentutkimuksessa lähtökohtana on kaiken tiedon paikantuneisuus ja siten kirjallisuuden, kirjallisuustieteellisen tiedon ja tiedon tekemisen tapojen näkeminen sukupuolitettuna, yksi keskeinen tekijä edellisten lisäksi on sukupuolen käsitteen käyttäminen analyttisenä kategoriana (Rojola 2004, 26). Feministisessä kirjallisuudentutkimuksessa voidaan tarkastella muun muassa sukupuolen tai seksuaalisen identiteetin ilmenemistä tekstissä ja sen suhteutuminen laajempaan käsitykseen sukupuolesta (Malmio 2011, 185). Malmion mukaan periaatteessa mikä tahansa tekstin taso tai aspekti voi olla tarkastelussa sukupuolen näkökulmasta (Mt. 189). Omassa työssäni tämä toteutuu niin, että sosialisaatiota, arvojen, oppien ja muun uskonnollisen sisällön välittymistä seuraavalle sukupolvelle tarkastellaan myös sukupuolen näkökulmasta.

Hyödynnän kertomustekstien analyysissä joitakin kirjallisuusanalyttisiä käsitteitä. Aineistoni on nimetty kustantajan puolesta kertomuksiksi, joten käytän itse teksteistä myös käsitettä kertomus. Kirjallisuudentutkimuksessa erotetaan arkikielessä usein synonyymeina käytetyt tarina ja kertomus. Narratologian mukaisen käsityksen mukaan tarinat ovat peräkkäisten tapahtumien sarjasta kerrottuja, mielekkäitä kokonaisuuksia, jotka ovat aina valikoituneita. Tarinan kokonaisuus voi olla aukkoinen. (Steinby 2013, 69–71.) Toinen keskeinen käsite on henkilöahmon käsite. Hyödyllistä on erottaa subjektin käsitteen avulla ”puhuva subjekti” eli kertoja sekä ”tarinan subjekti” eli henkilöahmo (Käkelä-Puumala 2001, 244). Koska tutkin niitä tapoja, joilla uskonyhteisö välittää oikeana pitämiään rooleja ja odotuksia sukupuoleen kietoutuen, henkilöahmojen merkitys analyysissä on keskeinen. Tähän liittyvät usein henkilöasetelmat ja niiden kokonaisuus – se, missä suhteessa keskeisimmät henkilöt ovat toisiinsa. (Steinby 2013, 71–78.)

Perinteisissä kertomuksissa pääosa kerronnasta on tyypillisesti ollut suoraa kerrontaa, jossa selostetaan tapahtumien tilaa tai kulkua. Nykyään kuitenkin kertomuksen käänteet kerrotaan pääasiassa muuten kuin näin. Kuvaus on kyseessä silloin, kun kerrotaan henkilöistä ja tapahtumaympäristöstä seikkoja. Asiat tapahtuvat kohtauksissa, joissa keskeistä on dialogi. Kohtaukset ovat lukijalle tulkinnan paikka, sillä niissä lukijan on usein täytettävä aukkoja. Lisäksi kertomuksissa on usein tajunnan kuvauksia, joista on erotettavissa minä- tai hän-muotoinen kertoja. (Steinby & Lehtimäki, 96–106.) Kertomukset, joita analysoin, ovat monimuotoisia ja niissä esiintyy hyvin monentyyppistä kerrontaa ja kuvausta, mutta dialogi on useassa kertomuksessa elimellinen piirre. Lisäksi kertomuksissa on runsaasti tajunnan kuvausta.

Kysymys tekstin ja todellisuuden suhteesta on varsin relevantti tulkinnassani. Lestadiolaisuuden representaatioita erilaisissa kulttuurituotteissa tarkastellut Wallenius-Korkalo pohtii työssään representaatioiden ja todellisuuden suhdetta. Wallenius-Korkalon mukaan lestadiolaisuutta käsittelevät populaarikulttuurin tuotteet paitsi heijastavat liikkeen murrostiloja, myös vaikuttavat siihen. (Wallenius-Korkalo 2018, 43.) Mielestäni on mahdollista, ja todennäköistä, että myös vanhoillislestadiolaisen sisäisen kulttuurin tuotteilla on todellisuutta heijastava ja muuttava luonne. Van der Brandt & Wallenius-Korkalo (2020) tarkastelevat analyysissään kahta konservatiivista uskonnollista liikettä käsittelevää kaunokirjaa, ja he kuvaavat tarkastelevansa teoksia sekä fiktiivisinä kuvauksina että representaatioina eletystä todellisuudesta, jotka ovat usein yhteydessä toisiinsa. (Van der Brandt & Wallenius-Korkalo 2020, 230) Tarkasteleman kertomukset ovat fiktiivisiä, ja ymmärrän niiden olevan samalla luonteeltaan representatiivisia – ne ovat kirjoittajien tulkintoja vanhoillislestadiolaisten nuorten elämästä, haasteista ja iloista, ja voivat heijastaa elettyä todellisuutta.

4.3 Lähiluku

Teen työssäni feministisen metodologian lähtökohdista toteutuvaa lähilukua. Lähilukua ohjaavana ovat olleet teoreettiset käsitykset sosialisatiosta ja sukupuolesta, ja lukeminen on varsin alusta asti ollut myös näihin käsityksiin nojaavaan teemoitteluun tähtäävää. Seuraavaksi esittelen lähilukua metodina ja sen omaa käyttöäni.

Folkloristi Jyrki Pöysä kuvaa lähilukua vaeltavana, tieteidenvälisenä käsitteenä ja metodina. Pöysän mukaan lähiluku on prosessi, jonka tärkein vaihe on hänen mukaansa useaan kertaan tapahtuva lukeminen. Tekstin lukemisessa lähiluvun keinoin olennaista on se, että ensimmäinen lukukerta on erilainen kuin myöhemmät, ”paluut” tekstin pariin. (Pöysä 2015, 30–31; 2010, 338–339.) Pöysän mukaan ”yleensä ensimmäinen lukukerta tuottaa myös tekstin aukkojen ei-reflektiivistä täydentämistä omien kokemusten ja oman kulttuurisen tiedon pohjalta” (2010, 339). Näin lähiluvun metodissa korostuu lukijan tai tutkijan positio jo ensiaskeleilla aineistoon tutustumisessa: lähtökohtana on erilaiset ennakkokäsitykset tai asemat. Lähiluvun tavoitteena on tiedostava lukeminen (Mt. 339). Lähiluvun prosessiin kuuluu useaan kertaan tapahtuvan lukemisen lisäksi olennaisesti kirjoittaminen, jonka luonne muuttuu lukukertojen myötä (Pöysä 2015, 231–232). Analyysin toteuttamisessa ja tiedon tuottamisessa ei koskaan onnistuta täysin tyhjentävästi, ja tekstistä voi löytää kuinka perusteellisen tahansa lähiluvun jälkeenkin uusia puolia. (Pöysä 2010, 340.)

Seuraavaksi kuvaan lyhyesti oman analyysini etenemistä ja piirteitä. Tarkastelen aineistostani siis teoriaan nojaten sosialisatian kuvauksia - sekä sitä, miten kuvataan välittyvän keskeisiä arvoja, asenteita, oppeja ja opetuksia mutta myös sitä, mitä on tämä keskeinen sosialisatioissa välittyvä aines. Tarkastelen sosialisatioagentteja kysyen, ketkä tai mitkä toimijat vaikuttavat kertomuksissa nuoren sosialisatioon. Lisäksi keskeisinä analyttisinä kategorioina työssäni ovat sukupuoli ja seksuaalisuus. Analyysin apuvälineenä on käytetty kirjallisuuden tutkimuksen käsitteistöä (joista mainittakoon etenkin juoni, päähenkilöt ja henkilöasetelma sekä teema). Sukupuolta tarkastellessa käytännössä tarkastelussa on ollut päähenkilön sukupuoli, muiden tarinan henkilöhahmojen sukupuoli, sukupuoleen liitettävät ominaisuudet ja käytännöt sekä perheeseen liittyvät kuvaukset. Lisäksi tarkastelussa on ollut ruumiillisuuden ja tunteiden, etenkin ihastumisen tunteiden, kuvaukset.

Aineistoon tutustuminen on alkanut kesällä 2019, kun ensimmäinen kertomuskirja julkaistiin. Analyysi on edennyt toistuvien lukukertojen kautta, joista ensimmäiset ovat olleet puhtaampia ja ilman selkeitä ajatuksia tutkielman suunnasta tehtyjä. Aineiston pohjalta nousi ajatuksia siitä, kuinka kertomuksia olisi kiinnostavaa tarkastella sukupuolen käsitteen avulla, ja se alkoi ohjata lukemista ja ensimmäisiä tulkintoja. Toisen kertomuskirjan julkaisu vuonna 2020 ajoittui aikaan, jolloin graduni aihe oli pääpiirteittäin tiedossa. Toisen kertomuskirjaan tutustuminen tapahtui siis alusta alkaen

”gradusilmälasiin” kautta johtuen edenneestä graduprosessista. Aluksi tarkastelin kirjojen kaikkia kertomuksia, joita on yhteensä 60, yhtä arvokkaina. Jokainen kertomus onkin analysoitu tiettyjen kysymysten valossa (millainen päähenkilö on, kuvataanko kertomuksessa perhettä, mikä on kertomuksen keskeinen teema, miten sosialisointi kertomuksessa näyttäytyy). Jotkut kertomuksista ovat tutkielmani näkökulmien kannalta ”merkityksistä tiheämpiä” kuin toiset. Lukemisen lisäksi analyysi on ollut varsin varhaisista vaiheista alkaen myös kirjoittamista. Olen käyttänyt kirjoista fyysisiä kappaleita, ja marginaalimerkinnot, post-it-laput ja taitokset sivujen kulmissa olivat jo aluksi ja koko analyysimatkan ajan merkitsemässä tärkeitä kohtia ja merkityksellisiä kuvauksia. Myöhemmin rinnalle tuli myös pidempien ajatuskokonaisuuksien ja teorian ohjaamana sukupuoleen ja sosialisointiin liittyvien havaintojen kirjoittamista erillisiin dokumentteihin.

Käytän kertomuskirjoista analyysissani lyhenteitä. *Heidän kanssaan kulje* lyhentyi muotoon HKK, ja *Sydän valoa vasten* vastaavasti SVV. Tässä tutkielmassa tarkastelen kertomuskirjoja yhtenä kokonaisuutena, ja siten vaikka kertomusten kirjoittajia on useita, tarkastelussani se ei ole olennaista. Näen kirjat toimitettuna kokonaisuutena, joissa eri kertojien ja kertomusten kautta puhutaan kuitenkin ”yhdellä äänellä”, kuten SRK:n kustannustoiminnassa yleensä. Olen numeroinut kertomukset sen mukaan, missä järjestyksessä ne kirjoissa ovat, ja lähdetiedoista on löydettävissä kertomuksen kirjoittaja ja otsikko. Esimerkiksi siis lyhenne SVV 5 kuvaa *Sydän valoa vasten* -kirjan kertomusta numero 5 otsikolla ”Siivoustalkoot”, jonka kirjoittaja on Taina Pyysaari. Lisäksi olen merkinnyt viittaukseen sivunumeron, mikäli kyseessä on suora lainaus jostain kertomuksesta tai muuten kuvaus on paikannettavissa johonkin tiettyyn sivuun. Kertomuskirjojen saatavuus on hyvä: SRK myy julkaisujaan paitsi paikallisissa rauhanyhdistyksissä ja niiden välityksellä sekä muissa omissa tapahtumissaan, kuten suurissa seuroissa, myös omassa verkkokaupassaan. Lisäksi kertomuskirjat ovat saatavissa useissa kirjastoissa.

5 Uskonnollinen socialisaatio kertomuksissa

5.1 Kertomusten yleisiä piirteitä

Tässä luvussa esittelen analyysini tuloksia etenkin socialisaation näkökulmasta. Aloitan yleisimmistä havainnoista, jonka jälkeen siirryn tarkastelemaan socialisaatiota, eli sitä, miten kirjoissa kuvataan socialisaatiota ja siihen vaikuttavia toimijoita, ja mitä on se keskeinen socialisaatiossa siirrettävä, opittava aines, jota kertomukset osaltaan välittävät nuorille. Yleisen socialisaation tarkastelun jälkeen siirryn luvussa 6 tarkastelemaan kertomusten sukupuoleen kietoutuvia kuvauksia: millaisena kertomuksissa esitetään vanhoillislestadiolaiset yksilöt sukupuolisina olentoina. Tarkastelussa on ennen kaikkea kertomusten sukupuolittava socialisaatio ja siihen kietoutuen sukupuoliroolit.

Kertomuksia kirjoissa on yhteensä 60, ja niiden aiheiden sekä henkilöhahmojen kirjo on laaja. Tarinoiden päähenkilöt ovat monenlaisissa elämäntilanteissa olevia nuoria. Päähenkilöiden joukkoon mahtuu päihdekokeiluja tekeviä nuoria (esim. HKK 9, SVV 21), ison perheen lapsia (esim. HKK 1, HKK 21, SVV 22) ja ainoita lapsia (esim. SVV 15). Päähenkilöinä on useimmiten vanhoillislestadiolaiseen perheeseen syntyneitä (esim. HKK2), mutta myös liikkeen ulkopuolisia, vanhoillislestadiolaisen ystävän ansiosta uskosta kiinnostuvia nuoria (esim. HKK 5, SVV 15, SVV 28). Päähenkilöiden luonnekuvaukset kertovat erilaisuudesta: päähenkilöiden joukossa on sekä ujoja ja vetäytyviä (esim. HKK 18, HKK 26, SVV 3, SVV 9) että porukassa viihtyviä nuoria (esim. HKK 27, SVV 1, SVV 11). Uskokaan häpeileviä päähenkilöitä on (esim. HKK 16, HKK 30) kuin myös uskonsa rohkeasti tunnustavia (HKK 13). Päähenkilöt matkustelevat (HKK4, HKK,15, SVV 29) metsästävät (HKK 8, HKK 10), musisoivat (esim. HKK 12, HKK 27, SVV 11) sekä pelaavat jääkiekkoa (HKK 13). Kertomusten päähenkilöt toimivat myös väärin, esimerkiksi kertomuksessa luntataan kokeissa (SVV 10) ja kertomuksissa varastetaan (HKK 14, SVV 18). Kertomusten laajalla aihe- ja henkilöhahmokirjolla lienee haluttu tarjota samastumispintaa kertomuksia lukeville ja kertomuksia kuuleville nuorille, sekä tehdä näkyväksi sitä, kuinka myös vanhoillislestadiolaisen liikkeen jäsenissä, myös vanhoillislestadiolaisissa nuorissa, on eroja. Näin vanhoillislestadiolaiselle ajattelulle tyypillinen eronteko liikkeeseen kuuluvien ja kuulumattomien välillä ei ole ainoa merkityksellinen ero kertomuksissa.

Nuoret ovat kertomuksissa usein jonkun (uskon)elämää koskevan haasteen ääressä, ja ongelmiin vastataan tyypillisesti dialogissa joko toisen uskovan nuoren tai aikuisen kanssa. Esimerkiksi kertomuksessa HKK 2 Pinjan ja isän keskustelussa selviää Pinjalle perusteita sille, miksi vanhoillislestadiolainen usko on ainoa oikea (18–20), HKK 8 -kertomuksessa Ulriikka saa isoveljeltään tukea, kun kavereiden toiminta on alkanut mietityttää häntä sekä kertomuksessa HKK 9 päähenkilö Patrikin isä päätyy keskustelemaan kokonaisen poikajoukon kanssa, kun löytää nämä katuvana laavuretkeltä, jossa on nautittu alkoholia. Kertomuksessa SVV 13 dialogia käydään ystäväysten välillä, kun suhtautuminen tv-sarjoihin ja musiikkiin on alkanut olla erilaista. Kertomusten henkilöhahmot käyvät dialogia myös liikkeeseen kuulumattomien kanssa, ja näissä keskusteluissa esitetään omaa uskoaan ja sen perusteita uskoa ihmetteleville (esim. HKK 13, SVV 6). Keskeinen osa vanhoillislestadiolaisten käymiä, kertomuksissa kuvattuja dialogeja on liikkeen synninpäästö, sanataarkasti syntien anteeksiantaminen ”Jeesuksen nimessä ja veressä” (esim. HKK 16, HKK 21, SVV 11, SVV 18). Dialogin keskeisyys on paitsi kertomukselle lajityyppinä ominaista, mutta mielestäni sen korostus kuvaa vanhoillislestadiolaista uskonnollisuutta ja on siksi erityisen keskeinen näissä kertomuksissa. Vanhoillislestadiolainen uskonnollisuus on luonteeltaan vahvasti yhteisöllistä, ja vaikka omakohtaisen uskon merkitystä korostetaan, usko on aina erityisen vahvasti yhteisöön ja yhteiseen ymmärrykseen kietoutuvaa (ks. Kallunki 2013, 68–69).

Kertomuksissa henkilöhahmojen välillä käytyjen dialogien lisäksi kertomukset ovat dialogisessa suhteessa muihin teksteihin, ja ne sisältävätkin runsaasti intertekstuaalisia viittauksia. Jo molempien kirjojen nimet ovat intertekstuaalisia viittauksia: *Heidän kanssaan kulje* on säe vanhoillislestadiolaisen runoilijan Niilo Rauhalan kynästä olevasta perheaiheisestä virrestä 468 Syliisi hellään sulje. Laulu löytyy virsikirjan lisäksi myös Siionin laulut -kokoelmasta numerolla 140. Myös *Sydän valoa vasten* on säe laulutekstistä, nuorten Siionin laulusta 188 Armon tuuli kantaa, jonka on sanoittanut Inkeri Karvonen. Syliisi hellään sulje -laulu korostaa paitsi perheyhteyttä, myös yhteyttä vanhoillislestadiolaiseen yhteisöön: laulussa käytetään syliä vertauskuvana Jumalan valtakunnalle, uskovien joukolle. Armon tuuli kantaa -laulussa valittu säe liittyy myös vanhoillislestadiolaiseen itseymmärrykseen joukostaan ainoana oikeana ”uskovaisten” joukkona. Kirjojen nimeksi valikoidut laulujen säkeet alleviivaavat osaltaan näissä kertomuskirjoissa korostettua yhteisön merkitystä myös nuorten uskonnollisuudelle.

Intertekstuaaliset viittaukset kertomuksissa ovat useimmiten viittauksia joko lauluihin (Siionin lauluihin tai Virsiin) tai Raamattuun. Yksilön uskonnollisuudelle symbolit, rituaalit, riitit ja esimerkiksi musiikki ovat tärkeitä (McGuire 2001, 54–55). Furseth ja Repstad kuvaavat, kuinka rituaalit ja musiikki rakentavat siltaa uskonnollisen perinteen ja uskovien välille, ja vaikuttavat etenkin emotionaalisesti ja ruumiillisesti. (Furseth & Repstad 2006, 128–129). Laulut ja laulaminen liittyivätkin kertomuksissa usein tunteellisiin hetkiin tai ne herättivät tunteita nuorissa.

Isosisko oli soittanut jotain pianolla, kun Jere oli ollut lähdössä kotoa. Jere oli seisahtunut ovelle, jäänyt kuin vahingossa kuuntelemaan. Sävel oli tuttu seuroista, mutta sanat olivat tuntuneet vierailta. Yksi kohta siskon laulusta oli kuitenkin jäänyt mieleen, soinut päässä pitkin iltaa.

Isä, vahvista uskoani, kulje valona vierelläni. (HKK 14, 85.)

Suviseurateltan oviaukosta tulvahti lämpö. – Kun istuimme pitkän penkin keskelle, seurakansa aloitti juuri Siionin laulun. *Jumalan rauhaa rinnassansa ken kantaa maassa kuoleman, on onnellinen kulkeissansa taivaaseen kautta vieraan maan.* Laulu kulki pitkin teltan kattoa ja kohosi mastoja pitkin avoimelle iltataivaalle. Jussa näytti peukku penkin päästä ja hymyili. SVV 27, 164–165.)

Silloin se humauttaa. Kuin saapuisi kylmästä kotiin. Teltta on tupaten täynnä ihmisiä. - - Ja sitten urut alkavat soida.

Mun kotini taivaassa ihana on, ja sinne jo toivoni kantaa. Kun maailma kuohuu ja on levoton, niin taivas vain rauhan voi antaa...

Sillä hetkellä Roni tuntee, että ei ole yksin. On kuin lämmin, turvallinen käsi laskeutuisi olkapäälle, vetäisi syvemmälle lämpöön. Huomaamattaan Roni alkaa laulaa mukana. (HKK 1, 14.)

Edellä esitetyissä katkelmissa kaikissa on vanhoillislestadiolaisten laulukokoelman laulujen, Siionin laulujen säkeitä. Jeren (HKK 14) kertomuksessa säkeen toivomus ”Isä vahvista uskoani” kulkee läpi kertomuksen: Jere toivoo saavansa uskoon liittyvissä kamppailuissaan vahvistusta uskossaan jaksamiselle. Muut yllä olevat katkelmat liittyvät yhdessä laulamiseen, joka on keskeinen osa vanhoillislestadiolaisten seuratapahtumia, ja ne kuvaavat Suviseuroissa laulamista. Yhteislaulukokemuksiin liitetään turvallisuus ja sekä konkreettinen että vertaiskuvallinen lämpö.

Musiikkiin liittyvillä intertekstuaalisilla viittauksilla kertomuksissa tehdään myös eroa ”meihin” ja ”maailmaan”. Tämä näkyy esimerkiksi kertomuksessa HKK 8 kohtauksessa, jossa nuorten kaveriporukka pohtii suhdetta musiikkiin liittyviin normeihin. Kertomuksessa kaverit viettävät aikaa huoltoasemalla, ja päähenkilölle Ulriikalle ojennetaan nappikuuloke, jonka jakava, toisessa päässä oleva uskovainen ystävä kuuntelee rap-artisti Cheekin hittibiisiä *Liekeissä*:

”Ulriikka tarttuu vaistomaisesti kuulokkeeseen ....*liekkeihin bensaa sataa, mä jätän mestat palamaan...mä meinaan juhlii tänään...*, mutta ojentaa sen takaisin Julialle.” (HKK8, 50).

Ulriikalle musiikki ja muu kaveriporukassa sijaa saanut, liikkeen normeja vastaan kapinointi on tuonut pahaa mieltä. Huoltoasemalta poistuessaan ja kotiin saapuessaan kotona vastassa onkin isovelji, joka laulaa virttä *Ratki taivaassa* itseään pianolla säestäen. (HKK8, 51.) Kertomuksessa asetetaan vastakkain populaarimusiikki vältettävänä, pahaa mieltä aikaan saavana, ja hengellinen musiikki puolestaan hyvää mieltä synnyttävänä tekijänä.

Raamattuun viitataan pääasiassa kertomuksissa liikkeen seura- tai muiden tapahtumien kuvauksissa. Yhteisissä kokoontumisissa, esimerkiksi raamattuluokissa luetaan Raamattua (esim. HKK 29). Seuraavassa aineistokatkelmassa päähenkilö on alkanut pohtia suhdettaan liikkeeseen, ja eräässä raamattuluokassa hänet laitetaan lukemaan tuhlaajapoikaa käsittelevä Raamatun kohta. Tämä saa tunteet voimakkaasti pintaan.

Sitten puhuja tuli keskeyttämään juttelun, nosti pöytään Raamatun ja pyysi meitä lukemaan ääneen raamatunkohdan, joka kertoi tuhlaajapojasta. Koska Raamattu oli mun edessä, ei auttanut muu ku etsiä kohta ja alkaa lukea, vaikka kurkku tuntuikin hiekkapaperilta. Voitte kai kuvitella, että ne oli tuskaisia minuuotteja sellaiselle, joka ei osaa puhua. Äänikin meinasi lähteä. Vasta lukiessa viimeiset lauseet tajusin, mitä olin lukemassa. (HKK 30, 179.)

Useassa kertomuksessa nuori kuuntelee seuroissa saarnaa, ja puhuja puheessaan lukee ja selittää Raamattua, ja viittaukset selittyvät sillä. Viittauksia Raamattuun esiintyi kertomusten seurapuheiden kuvauksissa esimerkiksi perusteluina erottuville elämäntapasäännöille, kuten seuraavassa:

- Rakkaat sanankuulijat, puhuja jatkaa. – Eikö tästä samasta asiasta puhuta myös Roomalaiskirjeessä, kun Herran apostoli Paavali muistuttaa: Älkää mukautuko tämän maailman menoon, vaan muuttukaa, uudistukaa mieleltänne, niin että osaatte arvioida, mikä on Jumalan tahto, mikä on hyvää ja hänen mielensä mukaista. (SVV 24, 149.)

Kertomuksessa SVV 7 viitataan Sakari Topeliuksen satuun Koivu ja tähti vertauskuvana päähenkilöiden eli sisarusten tilanteeseen – he löytävät tiensä rauhanyhdistykselle, saavat synninpäästön vanhoillislestadiolaisilta ja vertauskuvallisesti löytävät siis kotiin, kuten sadussa Koivu ja tähti.

Seuraavaksi tarkastelen tarkemmin uskonnollisen sosialisointin ja siihen vaikuttavien toimijoiden kuvauksia kertomuksissa.

5.2 Perheen merkitys uskonnollisessa sosialisointissa

Kertomuskirjan kertomukset kuvaavat nuoria erilaisissa elämäntilanteissa. Yhteistä näille kaikille nuorille on se, että heillä on jonkinlainen yhteys vanhoillislestadiolaiseen herätysliikkeeseen ja sen liikkeen toimintaan. Tyypillisesti tämä yhteys on perhe: kertomuksista käy ilmi, kuinka päähenkilöt ovat useimmiten syntyneet vanhoillislestadiolaiseen perheeseen ja kasvaneet siinä: ”Lapsesta asti oli kuljettu seuroissa, oli uskovainen perhe ja uskovaiset kaverit. Turvallinen lintukoto.” (HKK 2, 16.) Kirjan henkilöahmot siis heijastavat sitä tosiseikkaa, että vanhoillislestadiolaisuuteen kiinnitytään pääasiassa perheen kautta (Salomäki 2010, 242). Perhe ei ennusta kertomuksissa kaikkea uskonnollisuuden kehityksessä: kertomuksissa on henkilöahmoja, jotka ovat syntyneet vanhoillislestadiolaiseen perheeseen ja kasvaneet sen sekä yhteisön vaikutuspiirissä ja jääneet liikkeen tiiviiseen yhteyteen; kertomuksissa on myös henkilöitä, jotka ovat erkaantuneet liikkeestä huolimatta vanhoillislestadiolaisesta perhetaustasta. Lisäksi kertomuksissa on yksilöitä, jotka ovat muusta kuin vanhoillislestadiolaisesta perheestä, ja jotka kokevat kääntymyksen.

Kertomukset ovat varsin perhekeskeisiä. Perhekeskeisyys tulee ilmi muun muassa siitä, kuinka kertomusten henkilöahmoista käytetään usein perhesuhteisiin liittyvää kuvaavaa sanaa – äiti, isä, sisarukset, iso- tai pikkusiskot, iso- tai pikkuveljet, mummit ja vaarit sekä tädit ja sedät ovat teksteissä usein esiintyviä henkilöitä. Äidit ja isät kuvataan kertomuksissa tärkeinä uskonnolliseen sosialisointiin vaikuttavina toimijoina, ja useissa kertomuksissa juuri äiti tai isä ovat niitä, jotka antavat ohjeita tai vastauksia hankalissa tilanteissa. Esimerkiksi kertomuksessa SVV 11 päähenkilö pohtii, onko hän ”liian herkkä - - uskonasioissa” (66), ja äiti vastaa arkisten tehtäviensä keskeltä:

Tiedätkö Mette, äiti aloittaa harkiten. – Taivaan isä on varmasti antanut sinulle erityisen lahjan, tietynlaisen herkkyyden. Saattaa olla, että se ominaisuus tuntuu sinusta nyt kiusalliselta, mutta varmasti se nyt ja myöhemminkin auttaa sinua välttämään sellaisia asioita, jotka eivät ole uskovaishalle hyväksi. (SVV 11, 66.)

Vanhemmat puhuttelevat kertomuksissa lapsiaan, kun he epäilevät näiden joutuneen väärille teille. Esimerkiksi kertomuksessa HKK 30 isä nostaa esiin huolensa pojastaan,

kun ”- - me äidin kanssa haluttaisiin tietää, mitä sinulle kuuluu? Kun ei ole seurahaluja ollut.” (HKK 30, 182.)

Kertomuksissa sisarusten ajattelulla ja toiminnalla oli vastavuoroista, molemmin suuntaista sosialisatiovaikutusta. Keskusteluissa isosisarusten kanssa pohditaan kertomuksissa paljon ja saadaan tukea omaan uskoon (esim. SVV 8, HKK 8). Erään kertomuksen uskonsa ”kieltäneestä” isoveljestä saa vaikutteita myös pikkusisko (SVV 13, 79). Pikkusisarukset herättävät ajatuksia, toimivat lapsenomaisuudessaan uskon esikuvina ja tuovat iloa, ja esimerkiksi kertomuksessa HKK 2 Pinjan ja pikkusiskon keskustelussa pikkusiskon selkeä ilmaus saa isosiskon ajattelun selkenemään.

- Jos on uskovainen, tuntuu hyvälle ja jos ei oo uskovainen, tuntuu pahalle. Ei oo muuta. Se tätiki sano, että on uskovainen tai ei oo, pikkusisko julistaa topakasti ja lähtee kipuamaan sitten alas saunan lauteilta. (HKK 2, 18.)

Etenkin isoäitien on todettu olevan merkityksellisiä sosialisatioagentteja, ja suomalaiskodeissa äidin lisäksi useimmiten uskonnollisessa kasvatusvastuussa on isoäiti (Vrublevskaya ym. 2019; Niemelä 2011, 41). Useissa kertomuksissa juuri isoäideillä on kuvausten mukaan ollut merkittävä rooli päähenkilöiden uskonnollisuudelle. Esimerkiksi kertomuksessa HKK 5 isoäidin lukema iltarukous muistuu Tiitan mieleen (HKK 5, 35). Kertomuksessa SVV 7 päähenkilöinä ovat sisarukset Anni ja Matias, joiden vanhemmat eivät ole vanhoillislestadiolaisia. He muistelevat kertomuksessa lapsuutta ja isovanhempiensa kanssa vietettyjä hetkiä ja niihin liittynyttä vahvaa turvallisuuden tunnetta, joka liittyi ennen kaikkea isoäidin lukemaan iltarukoukseen. Myös isoisällä on ollut jonkinlainen rooli uskonnollisten vaikutteiden välittämisessä, sillä kun Anni ja Matias menevät rauhanyhdistykselle, turvallisuuden tunne ja rauha täyttää Annin ja hän muistelee lapsena kokemaansa:

”Annille tulee pala kurkkuun. Hän on jälleen pieni tyttö suuressa valkeassa teltassa. Se sama rauha, joka sai pään nuokahtelemaan papan karheaa hihaa vasten, huokuu tästä laulavasta salista, jossa ei tunnu olevan kattoa laisinkaan.” SVV 7, 47

Suuri valkea teltta voi olla viittaus vanhoillislestadiolaisten Suviseurojen keskeiseen tapahtumapaikkaan – varsinaiset seurapuheet välitetään kuulijoille paikan päällä ja kauemmaksi suuresta, valkoisesta juhlateltasta.

Perheiden sisäisiä haastavia tilanteita kuvataan kertomuksissa etenkin, kun vanhempien uskonnäkemykset erosivat toisistaan. Kertomuksessa HKK 5 päähenkilö Tiitan isä on

”saanut kaikki synnit anteeksi” (HKK 5, 34) ja liittynyt vanhoillislestadiolaisten joukkoon, johon myös Tiita myöhemmin liittyy. Sen sijaan äiti ja isovelji eivät, mutta heidän suhtautumisensa Tiitan ja hänen isänsä päätöksiin kuvataan kunnioittavana. Kertomuksessa HKK 13 perheessä on sekä lestadiolaisia että ei-lestadiolaisia, ja tästä asetelmasta kuvataan seuraavan paljon ristiriitoja.

Isä istui huoneessaan ja katsoi televisiota. Pikkusiskokin oli vaitonainen, ja tunnelma talossa oli kireä. Isä ja äiti olivat kai taas tapelleet? Kumpikaan ei halunnut erota, mutta äiti halusi lisää lapsia ja isä ei. Isä toivoi Samuelin alkavan pelata lätkää HPK:ssa ja äiti ei. Isä halusi käydä lasten kanssa elokuvissa, äiti seuroissa. (HKK 13, 76.)

Perhe-elämässä ja lasten kasvatuksessa siis kertomuksen vanhempien näkemykset erosivat uskonnolliseen vakaumukseen liittyvistä syistä. Kertomuksessa Samuel kokeilee jääkiekkoseuran nuorten edustusjoukkueessa pelaamista, ja pelireissulla hänessä herää ennenkokemattoman suurta pelkoa. Tämä pelkokokemus saa hänet luopumaan isän toiveista jääkiekkoammattilaisuuteen liittyen, ja tiivistämään yhteyksiä vanhoillislestadiolaisten yhteisöön, äidin esittämän mallin ja antaman kasvatuksen suuntaan.

5.3 Ystävien merkitys uskonnollisessa sosialisatiossa

Vertaisryhmän merkitys uskonnolliselle sosialisatiolle etenkin vähemmistöön kuuluvien kannalta on selkeä (Kühle 2012, 123). Lestadiolaiset ystävät ovat nuoren vanhoillislestadiolaisen uskonnollisuudelle kertomusten kuvausten mukaan elinehto. Kertomusten kuvausten mukaan kaikki ystävät eivät ole vanhoillislestadiolaisia, ja etenkin muiden kuin vanhoillislestadiolaisten ystävien kanssa nuoret saattavat joutua uskonsa kanssa vaikeuksiin. Kertomuksista välittyvä viesti on, kuinka ”uskovaisten kavereiden kanssa olisi turvallisempaa” (HKK 11, 69).

Kertomuksissa kuvatut vanhemmat kantavat usein huolta lastensa ystäväpiireistä: vanhemmat toivovat lapsilleen vanhoillislestadiolaisia ystäviä. Kertomuksessa HKK 17 äidin kuvataan varoittaneen tytärtään ystävyteen liittyvistä haasteista:

Äiti oli joskus kysellyt jotakin, kun oli huomannut, ettei hän vapaa-ajalla juuri liikkunut uskovaisten luokkakavereiden kanssa. Äiti luuli, ettei hän halunnut. Se sanoi, että oli huolissaan, etteivät epäuskoiset ystävät käy Linnealle liian tärkeiksi. (HKK 17, 102.)

”Epäuskoiset”, kuten kertomuksissa yleisesti usein liikkeen ulkopuolisia nimetään, ovat siis ystävinäkin jotakin toista, merkittävästi erilaista kuin kertomusten ”me”, vanhoillislestadiolaiset. Muiden kuin vanhoillislestadiolaisten ystävien tärkeäksi tulemiseen liittyy uhkia, ja uhkia kuvataan seuraavasti:

Eikä heissä mitään vikaa ollut, Sara varsinkin oli aina mukavaa ja piristävää seuraa. Ongelma oli vain siinä, että vapaa-ajanviettotavat olivat aika erilaisia. Linnea olisi halunnut ystävän, jonka kanssa istua yhdessä seurapenkissä ja mennä yhdessä iltakylään. Ystävän, jolle voisi kertoa, miltä tuntuu, kun isosisko kieltää uskon. Jonka kanssa voisi jutella kaikesta tai olla vain hiljaa ja kuunnella yhdessä Siionin lauluja. Sara ei ollut sellainen ystävä. Oli Linnea joskus pyytänytkin seuroihin, mutta ei Saraa kiinnostanut. (HKK 17, 102.)

Vanhoillislestadiolaisten välinen ystävyys kuvataan siis olemuksellisesti erilaisena kuin ystävyys muihin kuin vanhoillislestadiolaisiin. Erottavina tekijöinä kuvataan ennen kaikkea vapaa-ajanviettotavat ja kiinnostuksenkohteet.

Heidän perheensä lisäksi kylällä oli toinen suuri perhe, mutta senkin kodin lapsista iso osa oli kieltänyt uskon. Elämä kirkkaiden strobovalojen katveessa ja musiikin rytmisissä kiehtoi ompeluseurapenkkiä enemmän. Tiet Antikaisen Marjun kanssa olivat erkaantuneet, kun entisen sydänystävän kiinnostuksen kohteet olivat seitsemännän luokan syksynä vaihtuneet keppareista ja pianotunneista hiphoppiin, muotiin ja meikkaamiseen. Ei Marjun tarvinnut erikseen hänelle uskoaan kieltää. Hänhän oli ensimmäisenä vierestä nähnyt, kuinka uusi kaveriporukka oli vienyt ystävän mukanaan. Kulmat piirrettiin tummiksi vessassa, ja ripset saivat mustan maskarapinnan. Puhelimen korvakuulokkeista kuunneltiin pinta-artistejä ja poikien kanssa sanailtiin voimasanojen vahvistuksella. (HKK 18, 105–106.)

Vanhoillislestadiolaisten nuorten välinen ystävyys ei myöskään ole kertomuksissa ongelmatonta. Suurimmat haasteet vanhoillislestadiolaisten ystävyudessa kertomuksissa kuvataan olevan erilaisiin elämäntapanormeihin liittyvien näkemysten erilaisuus sekä ulkopuolisuuden tunteet. Kertomuksessa SVV19 päähenkilö Anna pohtii elämäntapaan liittyviä, ystäväporukassa eroavia käsityksiä. Kertomus alkaa kuvauksella Annan unesta, jossa hänen toisella paikkakunnalla asuva lestadiolainen ystävänsä Kaarin on laittanut pyöreät, vihreät napit korvalehtiinsä. Näky saa Annan järkyttymään unessa niin pahasti, että hän havahtuu hereille. Anna yhdistää unensa ystäviensä muuttuneisiin ajatuksiin uskosta.

Tutuista tytöistä vaikka kuinka moni oli yhtäkkiä alkanut tekemään asioita uudella tavalla. Kaikki oli vanhanaikaista. Kaikki sanoivat Jumalan terve niin kuin ennenkin, mutta jokin oli kadonnut. Yhteinen ymmärrys asioista. Ja hän jäi näissä keskusteluissa aina kakkoseksi. ”Sydämen usko on

tärkeintä”, tytöt toistelivat radio Novan pauhatessa taustalla. (SVV 19, 110–111.)

Anna soittaa unessaan näkemälleen ystävälle Kaarinille, ja he käyvät unen pohjalta keskustelun elämäntavoista. Keskustelussa he pohtivat, voiko vanhoillislestadiolaisilla olla tapa-asioista erilaisia mielipiteitä, mutta tulevat siihen tulokseen, että yhteiset käsitykset myös tapakulttuuriin kietoutuvista asioista ovat heijastusta uskovaisten välisestä rakkaudesta, joka ”- - on tärkeämpää kuin mikään muu” (SVV 19, 112). Teoilla on kertomuksessa kuvatun mukaan suuri merkitys: ”Kun ite en halua että mun tekemisistä tulis jollekin semmoinen olo että onko tuo uskovainen” (SVV 19, 112). Kertomuksessa elokuvissa käyminen, korvakorujen laittaminen, Radio Novan kuunteleminen, hiusten värjääminen sekä meikkaaminen näyttäytyvät tekoina, joilla rajaa lestadiolaisten ja muiden välillä määritetään.

Erilaiset käsitykset elämäntapaan liittyvistä asioista loivat juovaa ja ristiriitoja nuorten välille kertomuksissa ja viittaa siihen, että ikätoverien merkitys ja heidän tarjoamansa tuki uskonelämälle ja etenkin elämäntapasääntöjen noudattamiselle on suuri (vrt. Kuusisto 2011).

Porukka oli melkein sama, mut enää me ei jostain syystä menty seurapenkkiin. Kesällä tyypit oli alkanu polttamaan, tai ainakin suurin osa. Nyökättiin tai tervehdittiin morolla. Mua se häiritsi, mut ei ehkä muita? En mä tiennyt, enkä osannut kysyä. Koulussa oli onneks muita frendejä, mut seurareissut ahdisti liikaa. (SVV 3, 21.)

Terveitimiskäytäntö on selkeä erottamassa liikkeeseen kuuluvia ja kuulumattomia, ja kun ystävät ovat lakanneet käyttämästä tervehdystä Jumalan terve, päähenkilön huoli herää.

Kertomuksessa Unnasta ja ystäväistä (SVV 13) erilaiset näkemykset ovat alkaneet vaikuttaa koko ryhmän ilmapiiriin. Etenkin Unnaa on alkanut ahdistaa ystäväpiirinsä muuttuneet käytännöt. Unna pohtii, ”milloin hänen uskovaiset ystävänsä alkoivat kuulostaa täsmälleen samalta kuin epäuskoiset ystävät?” (SVV 13, 76). Kaverit ovat saaneet Netflixin käyttöönsä ja pitävät Gilmore Girls -maratoneja, kuuntelevat Ed Sheerania ja muuta populaarimusiikkia sekä katsovat Salattuja elämiä. Unnaa tilanne ahdistaa, mutta hän ei tiedä uskaltaako puuttua tilanteeseen, jos kaverit leimaisivatkin hänet asiaan puuttumisen takia ”himouskovaiseksi” (SVV 13, 77). Unna pohtii tilannetta, kunnes hänen mieleensä palaa seurapuhekatkelma:

Maailma muuttuu ja houkutukset ovat nykyään lähempänä kuin koskaan. Siltikin Jumalan sana pysyy samana. Tahdon sanoa erityisesti teille nuoret:

valvokaa uskossanne. Olkaa veljienne ja sisartenne vartijoita, tukekaa näissä uskontaisteluissa toisianne. (SVV 13, 78).

Unna päättää nostaa asian Whatsapp-keskustelussa esiin, ja sen seurauksena myös ystävien ajatukset alkavat herätä ja muuttua. Uskonasioista keskustelut ystävien kanssa kuvataan muissakin kertomuksissa uskoon voimaa antavina tekijöinä (esim. SVV 10, SVV 17, SVV 19, SVV 29) silloin, kun niissä saavutetaan yhteinen ymmärrys.

Kertomuksissa käsitellään nuorten, sekä tyttöjen että poikien kokemuksia yksinäisyydestä tai ulkopuolisuudesta suhteessa muihin vanhoillislestadiolaisiin nuoriin (esim. HKK 8, HKK 18, SVV 9). Koska uskovaisten ystävien, vertaisryhmän, merkitys on niin suuri, ulkopuolisuus ja porukoiden ulkopuolelle jääminen on kertomusten kuvausten mukaan erityisen haitallista: ”Ei se aina ole niin helppoa olla uskovainen uskovaistenkaan joukossa. Se on vaan niin, että täytyy jostain löytää se tahto pysyä uskomassa.” (HKK 18, 109.)

Kertomuksissa toistuvat huomattavan usein myös kuvaukset kääntymisestä, ”parannuksen” tekemisestä. Kertomuksissa kahdeksasta joko päähenkilö tai hänelle läheinen ihminen tekee ”parannuksen”, liittyy liikkeen yhteyteen tai palaa siihen takaisin. Näistä kuvauksista enin osa on kuvauksia liikkeen ulkopuolisista, joiden kuvataan etsivän ja löytävän vastauksia vanhoillislestadiolaisesta uskosta. Usein kaava on samankaltainen: ulkopuolinen nuori ihmettelee tuttavansa tai ystävänsä elämää, jonka myötä selviää, että ihmettelyn kohteena ollut on vanhoillislestadiolainen. Kaverukset päättyvät yhdessä seuroihin tai nuortentoimintaan rauhanyhdistykselle, ja liikkeen ulkopuolelta tullut nuori saa vanhoillislestadiolaisen synninpäästön (esim. HKK 5, HKK 13, SVV 28). Näissä kääntymystä kuvaavissa kertomuksissa painottuu ystävien merkitys uskonnollisessa sosialisatiossa.

5.4 Koulun merkitys uskonnollisessa sosialisatiossa

Koulu on tärkeimpiä muodollisen sosialisatiorakenteiden paikkoja (Kühle 2012, 125). Koulu kuvataan kertomuksissa paikkana, jossa nuoret joutuvat puolustamaan uskoaan tai usko joutuu muuten koetukselle. Vanhoillislestadiolaiset käyvät peruskoulun Suomessa julkisissa kouluissa, omia peruskouluja ei liikkeellä ole. Sen sijaan liikkeen kansanopistoissa tarjotaan toisella asteella vuoden mittaisia opistotason koulutuksia.

Molemmista, sekä peruskoulusta että uskonnollisesta opistokoulutuksesta on kertomuksissa viittauksia.

Sosialisaation näkökulmasta koulu on kertomusten lestadiolaisnuorille kotikasvatuksessa ja yhteisön kasvatuksessa saatujen näkemysten haastamisen paikka. Suhdetta omaan, vanhoillislestadiolaiseen uskoon joutuu koulussa määrittelemään ja puolustamaan etenkin uskonnon tunneilla, kun käsittelyssä on muut uskonnot (HKK 2) tai etiikan kursseilla, kun pohditaan normeja, arvoja ja moraalialueita (HKK 16). Vanhoillislestadiolaiset suhtautuvat tanssiin kielteisesti, ja täten haastavina kertomuksissa kuvataan myös liikuntatunnit, joihin kuuluu tanssin opetusta (HKK 8, HKK 12). Myös koulun tarjoama ehkäisyopetus kuvataan haastavan vanhoillislestadiolaisen nuoren saamaa opetusta ehkäisemättömyydestä (HKK 21). Vanhoillislestadiolaiset kuvaavat arvostavansa kouluissa annettavaa seksuaalikasvatusta, mutta he korostavat samalla sitä, ettei se ole aina ”Jumalan sanan mukaista” (Kulmala 2009, 39).

Koulussa tapahtuu myös kertomuksissa uskosta johtuvaa kiusaamista (HKK 16, HKK 22, SVV 12). Koulu on myös kertomuksissa paikka, jossa vanhoillislestadiolaisten nuorten poikkeavasta habituksesta, tavoista tai olemuksesta johtuen ei-lestadiolaiset luokkatoverit kiinnostuvat uskosta (SVV 14, SVV 15). Koulu näyttyy siis sekä socialisaatiovaikutteiden tarjoajana että paikkana, jossa ikätoverit vaikuttavat päähenkilöiden käsityksiin ja päinvastoin. Esimerkiksi kertomuksessa SVV 14 kotitaloustunnilla parina työskentelevät Senni ja Jere. Jere ei ole uskovainen, Senni taas on. Sennin ottaessa pataa uunista hän polttaa sormensa ja kiroaa. Jere alkaa hännätä Senniä siitä, että Senni on uskovainen ja silti kiroilee.

- No saathan sä sen kai anteeksi, kun vaan nostat viikonloppuna kättä siellä teidän seuroissa, Jere jatkaa hännäävään sävyyn.
- Niin saanki, mutta miten sä saat anteeksi, jos kiroilet? Senni tiuskaisee altaan ääreltä posket punoittaen. (SVV 14, 82.)

Kertomus päättyy kuvaukseen siitä, kuinka koulupäivän jälkeen illalla Jere pyytää Senniltä viestillä anteeksi. Anteeksi saatuaan Jeren mieleen jää edelleen pyörimään Sennin kysymys anteeksiannosta. Jeren kiinnostus Sennin uskoa kohtaan on siis herännyt.

”Epäuskoiset” koulukaverit muodostuvat joissakin kertomuksissa uskosta vieraannuttaviksi toimijoiksi. Kertomuksessa HKK 30 päähenkilö Veikka päättyy juhliin, jonne koulukaverit häntä houkuttelevat. Juhlissa ”maailma” on monella tavalla lähellä:

Seuraavana iltana istuin Oopeen keittiössä syömässä pahanhajuja juustonaksuja. Musiikki soi ja elokuva pyöri olohuoneessa. Pullot kilisi. Juteltiin Samin kanssa tietokonepeleistä, mincraftista ja muista. Tyttöillä oli paljon meikkiä ja ne oli koväänisempiä kun koulussa. (HKK 30, 180.) ”Maailmaa” edustavat tässä kertomuksessa kovaa soiva musiikki, elokuvan katsominen, tyttöjen meikkaaminen ja alkoholijuomapullojen kilinä. Juhlimisesta syntyvä ahdistus huomataan myös kertomuksessa Veikan vanhempien toimesta, ja Veikalle tarjotaan synninpäästö yhteisen keskustelun jälkeen. Kertomus loppuu siirtymään seuraavaan syksyyn, ja Veikan kuvataan löytäneen paikkansa uudessa koulussa, uusien uskovaisten ystävien joukosta.

Vaikka kertomuksissa koulu ja koulutoverit näyttävät nuoren aiemmin sisäistämien käsitysten haastajana, yhtenä merkittävänä sosialisatiovaikuttajana, kertomusten nuoret eivät helpolla taivu koulun ja koulutovereiden vaatimusten mukaisiksi vaan pitäytyvät kertomusten mukaan moninaisista haasteista huolimatta omissa käsityksissään.

Liikkeen omat koulutuslaitokset, kansanopistot, kuvataan erilaisina kuin sekulaarin koulutusjärjestelmän koulut. Liikkeen kansanopistossa vietetty vuosi kuvataan kertomuksessa HKK 24 kuin turvapaikkana:

Se oli ollut ihana vuosi, hengähdysvetki vaikeiden vuosien keskellä. Se oli ollut valo pimeässä. Myrskylyhty, jonka avulla kivikkoistakin polkua oli taas päässyt kulkemaan. Niihin muistoihin Liinu palasi joskus vieläkin. Hyvä olo keskusteluillan jälkeen. Kämpän keittiössä teetä juomassa, juttelemassa rakkaiden ystävien kanssa. Tuntemassa, että olen tärkeä ja juuri hyvä tällaisena, hampaineen kaikkineen. Luottamassa siihen, että Taivaan Isä tietää kaikki päiväni ja kaikki oloni, on turvana tänään ja huomenna, vaikeissakin vaiheissa. (HKK 24, 151.)

5.5 Yhteisön merkitys uskonnollisessa sosialisatiossa

Vanhoillislestadiolainen usko on ”oma”, omakohtainen, mutta samalla aina myös yhteinen – osallisuus paikallisesta rauhanyhdistyksestä on tärkeää, tiivis osallistuminen sen toimintaan samaten. Vanhoillislestadiolainen ajattelu on hyvin yhtenäistä (ks. Salomäki 2010), ja keskeinen korostus uskossa ja opissa on yhteisön yksimielinen tulkinta (Kallunki 2013, 77–78). Myös kertomuskirjoissa yhteisön merkitys yksilön uskonnollisuudelle on korostunut ja selkeä.

Ensimmäiseen kertomuskirjan, *Heidän kanssaan kulje*, kertomuksissa keskeisenä säikeenä kulkee liikkeen toimintaan osallistuminen. Valtaosassa kertomuksista nuorten kuvataan osallistuvan liikkeen toimintaan joko käymällä seuroissa tai kesän suurissa seuroissa kuten Suviseuroissa, osallistumalla nuorteniltoihin tai liikkeen piiriin kuuluvien nuorten vapaamuotoisempiin kokoontumisiin, ”iltakyltiin”. *Sydän valoa vasten* -kirja julkaistiin liikkeen julkaiseman nuorten osallistamistavoitteen jälkeen. Kirjassa osallistumista liikkeen toimintaan lähestytäänkin yhtä lailla usein, mutta korostuneesti talkootyön näkökulmasta. Eräässä kertomuksessa nuori laitetaan seurojen väliaikakahvituksen kassalle ja tämä tuntee suunnatonta iloa: ”Että osasi tuntua hyvältä! Melkein kyyneleet nousivat silmiin. Minulla oli täällä tehtävä, ihan oikea tehtävä.” (SVV 4, 31). Talkootyöhön osallistuminen kuvataan mukavana, positiivisena asiana myös kertomuksessa, jossa etsitään kaveriporukalla talkoovuoroja Suviseuroissa (SVV 27, 161). Toisaalta eräässä kertomuksessa nuori, Vilja, ei olisi halunnut lähteä kevätsiivous talkoisiin rauhanyhdistykselle. Ärtymyksestä huolimatta ilta saa mukavan päätöksen: talkoisiin on tullut myös hänen ihastuksensa, ja siivoamisen sijaan hän saakin mukavamman pestin (SVV 5, 33–36).

Osallistuminen liikkeen toimintaan kuvataan kertomuksissa lävistävän vanhoillislestadiolaisen lapsen ja nuoren kasvun kaikki vaiheet: pyhäkoulusta lapset siirtyvät raamattuluokkaan, josta vanhoillislestadiolaisten itse järjestämiin rippikouluihin. Rippikouluiän ylittäneet nuoret alkavat viettää aikaa nuortenilloissa ja iltakylissä. Lisäksi seuroihin osallistutaan kaikissa vaiheissa.

Tuntuu kuin päässä pyörisi erilaisia videopätkiä omasta elämästä. - -
Suviseurat: kaveriporukalla käydään ehtoollisella, siunataan toisia. Iltakylä: pelataan lautapelejä, lauletaan Siionin lauluja. SE oppitunti: peukkuja ja virnistyksiä – mutta myös yksi katse, myötähäpeän katse. Rippikoululeiri: neljäs käsky. Kunnioita isääsi ja äitiäsi. Pappi selventää: vanhempien lisäksi käsky tarkoittaa myös esivaltaa, poliisia, pappia, pomoa, opettajaa. (HKK 19, 113.)

Liikkeen toimintaan osallistumisen tärkeyttä korostetaan kertomuksissa toistuvasti myös suoraan: ”Puhuja muistutti, kuinka tärkeää on kokoontua Jumalan sanan kuulon ja seurakunnan yhteyteen.” (HKK 12, 75). Kertomuksessa HKK 26 päähenkilö Edi ei jaksakaan lähteä seuroihin. Poika ja isä käyvät keskustelun, ja vaikka isä ymmärtääkin Edin perustelut halulle jäädä kotiin, isä kuitenkin ohjaa poikaansa kertomalla oman kokemuksensa:

Haluan kuitenkin käydä seuroissa, koska siellä kuulee Jumalan sanaa. Hyvä mieli ja rauhan tunne jää siitä. Jos jäisi usein pois, niin jaksaisiko sitä olla uskomassa. En halua ottaa sitä riskiä. - - Yhteiset kokoontumiset ja uskovaisten tapaaminen pitävät meidät seurakunnan yhteydessä. (HKK 26, 160–161.)

Myös rukoilemista kuvataan kertomuksissa yhtenä uskonnonharjoituksen muotona. Usein rukous on iltarukous (esim. HKK 20, HKK 23, SVV7) tai avunpyyntö tai hätähuuto Jumalan puoleen, jossa pyydetään esimerkiksi voimaa uskomiseen, pelastavaa synninpäästöä tai uskovaista ystävää (esim. HKK 2, HKK 25, SVV 21, SVV 29). Joissain kertomuksissa päähenkilö lukee kertomuksessa Raamattuakin itsenäisesti (HKK 24). Raamatun itsenäinen lukeminen ei ole kuitenkaan keskeistä vanhoillislestadiolaiselle arjen uskonnollisuudelle, vaan uskon korostetaan syntyvän ensisijaisesti kuulemisesta (Salomäki 2010, 218). Uskonharjoituksesta kertomuksissa kuvatun perusteella seuroihin osallistuminen on kaikista tärkeintä. Nettiseurojen mahdollisuus on nykypäivänä olemassa, mutta useassa kertomuksessa korostetaan, että verkkolähetyksenä lähetettävät seurakunnat eivät riitä: kuvataan, kuinka ”ei se ole sama asia, jos puhe tulee netistä –” (SVV 24, 145).

Seurojen tilalle keksin ihan luontevasti kaikenlaista, eikä nettiseuroja ollut juuri tullut kuunneltua. Usko tulee kuulemisesta, ja kuuleminen Kristuksen sanan kautta. Tuttu raamatunkohta nousi jostain mieleen. (SVV 3, 23–24.) Seuroissa käymisen merkitys perustellaan eräässä kertomuksessa Raamatun kohdalla, jossa uskon korostetaan syntyvän kuulemisesta¹³. Seuroissa käymisen tärkeyttä pohtivien nuorien kysymyksiin vastataan seurapuheessa: puhuja kuvaa, kuinka Jumalan valtakunta pärjää ilman yksilöä, mutta yksilö ei ilman Jumalan valtakuntaa (SVV 3, 24). Useissa kertomuksissa esiintyvä kaava onkin se, että saarna puhuttelee pohtivaa nuorta ja saarnasta saadaan vastaukset akuutteihinkin kysymyksiin.

Liikkeen lasten ja nuorten heille suunnattuun toimintaan sekä seuroihin osallistuminen ja siihen totuttaminen on näiden kertomusten mukaan keskeinen osa vanhoillislestadiolaista sosialisatiota. Seuroissa käyminen ei kuitenkaan yksin riitä: esimerkiksi kertomuksessa SVV 3 korostetaan, kuinka uskon ajatellaan tulevan kuulemisesta ja siksi seuroissa täytyy myös käyttäytyä oikeanlaisella tavalla ja keskittyä kuuntelemiseen. Kertomuksessa tunnustetaan myös sosiaalisen aspektin merkitys seuroihin osallistumisessa, mutta sen ei kertomuksen mukaan tulisi olla tärkeämpää kuin sanan kuunteleminen. (SVV 3, 20–27.)

---

¹³ ”Usko tulee kuulemisesta, ja kuuleminen Kristuksen sanan kautta.” Room. 10:17, KR92.

Suviseurat on vanhoillislestadiolaisen vuodenkierron keskeisimpiä tapahtumia, ja se onkin muutamassa kertomuksessa keskeinen tapahtumaympäristö (HKK 1; HKK 5; SVV 27) tai sinne ollaan matkalla (SVV 25). Myös kertomuksissa Suviseurojen erityistä ihanuutta kuvataan.

Uskomisen ilo. Täällä sitä oli helppo tuntea. Tiesin tuntevani nyt iloa myös pidennetystä lomaviikonlopusta, ystäväistäni, kaikesta tästä odotuksesta, mutta ennen kaikkea siitä, että sain tulla tänne uskovaisten. Että ystäväni tervehtivät minua Jumalan terveellä ja sain vastata samalla tavalla. Ja että saisin hetken aikaa hengähtää, kerätä voimia kesän suurten seurojen aikana pitkää kylmää talvea varten. (SVV 27, 164.)

Suviseuroissa vanhoillislestadiolaisen joukon keskellä uskomisen kuvataan helpompana kuin muulloin.

5.6 Muut sosialisatioagentit uskonnollisessa sosialisatiossa

Nuorille media on tärkeä paikka, jossa he toimivat aktiivisesti. Siellä paitsi saadaan tietoa uskonnoista, saadaan myös oman identiteetin rakennuspalasia (Moberg, Sjö ym. 2019, 240). Kertomuksissa media näyttäytyy lähinnä uskonnollisten käsitysten haastajana ja paikkana, jossa kertomusten nuoret joutuvat kohtaamaan tapakulttuuriin kietoutuvia rajoituksia ja tekemään päätöksiä toiminnastaan suhteessa niihin. Median kuvataan yhdessä kertomuksessa vaikuttaneen osaltaan erään päähenkilön veljen vanhoillislestadiolaisesta yhteisöstä eroamiseen:

Jossain vaiheessa kävi ilmi, että veli oli eksynyt seuraamaan entisten uskovaisten nettikeskusteluja ja sitä kautta alkanut kyseenalaistaa uskovaisten valintoja. Meeri oli päättänyt katsoa, minkälaisia nämä Nooan mainitsemat nettikeskustelut olivat. Noiden palstojen lukeminen ei parantanut Meerin oloa. Ahdistus vain lisääntyi, kunnes mieli oli täynnä ristiriitoja. (SVV 13, 80.)

Internetin keskustelupalstat ovat siis kuvauksen mukaan yksi paikoista, joissa itsesosialisatiota mediassa voi tapahtua. Keskustelupalstoilla tapahtuukin merkittävässä määrin vanhoillislestadiolaista uskontulkintaa (ks. Hintsala 2017).

Vanhoillislestadiolaisten suhtautuminen televisioon on määritelty 1970-luvulla, mutta nykyisin internetin kaikille elämänalueille ulottuva vaikutus on muuttanut suhtautumista myös televisioon. Nuoret kertomuksissa (esim. SVV 13) joutuvat kuitenkin pohtimaan, onko Salkkarit eli Salatut elämät, Gilmoren tytöt tai muut televisio- tai suoratoistopalvelujen ohjelmat uskovaistalle sopivaa katsottavaa, ja vastaus on aina ei.

Sosiaalisen median palvelut toimivat kertomuksissa myös ystäväryhmien keskustelujen paikkana, ja keskusteluissa käsitellään usein suhdetta uskonoppeihin. Kertomuksissa kuvataan myös sosiaalisessa mediassa käytyjä keskusteluja muiden kuin vanhoillislestadiolaisten ystävien kanssa. WhatsApp-keskustelulla on eräässä kertomuksessa kääntymykseen vaikuttavaa merkitystä: kertomuksessa HKK 22 päähenkilö Marja saa WhatsApp-viestin luokkakaveriltaan Heidiltä. Luokkakaveri kysyy uskonnontunnilla käydyn keskustelun jälkeen, mikä Marjan elämän tarkoitus on. Marja vastaa kysymykseen pitkästi:

Marja kirjoitti, että hänen elämänsä päämäärä on taivas, elämä on suuri lahja Jumalalta, ja että uskovainen saa kuoltuaan ikuisen onnen taivaassa Jumalan luona. Marja kertoi Heidille vielä Jeesuksen ristinkuolemasta, sovituksista ja anteeksiantamuksesta. (HKK 22, 131.)

Kertomuksen edetessä eräässä kohtauksessa Marjan matkan raamattuluokkaan keskeyttää se, että hän saapuu onnettomuuspaikalle. Onnettomuudessa on ollut hänen kiusaajansa ja luokkatoverinsa Risto. Tilanteessa hätäpuhelun soittamisen jälkeen nuoret alkavat keskustella, ja selviää, että Risto oli tekeytynyt Heidiksi ja kysynyt Marjalta elämän tarkoitukseen liittyvän kysymyksen. Risto pyytää, suurissa kivuissa ja loukkaantuneena, synninpäästöä itselleen, ja Marja tarjoaa sitä hänelle.

5.7 Vanhoillislestadiolaisessa uskonnollisessa sosialisatiossa välitettävät käsitykset

Vanhoillislestadiolainen herätysliike on protestanttisen herätysperinteen perillinen, ja toimii Suomen evankelis-luterilaisen kirkon sisällä. Kertomukset heijastelevat lestadiolaisuuden keskeisintä opillista ainesta. Usko on elämän tärkein asia vanhoillislestadiolaisessa ajattelussa, ja sitä kertomukset myös ilmentävät. Niissä määritetään suhdetta ympäröivään yhteiskuntaan ja siinä toimimiseen. Keskeinen käytettävä keino on erilaisten rajanvetojen ja vastakkainasetteluiden kuvaus. Etenkin nuoren elämän arkisissa tilanteissa tapahtuvia rajanvetoja kertomuksissa käsitellään paljon. Kertomusten tapa jäsentää maailmaa on dikotominen. Vastakkain kertomuksissa ovat useimmiten vanhoillislestadiolaiset ja liikkeeseen kuulumattomat eli ”me” ja ”maailma” (ks. myös. Kallunki 2013). Vastakkain ovat esimerkiksi vapaaehtoisen lapsettomuuden ajatus ja vanhoillislestadiolainen suurperhe-elämä (SVV 22) ja ulkonäköön liittyvät erottavat tekijät kuten meikki ja pukeutuminen (SVV24). Vastakkainasetteluihin kietoutuu se, että liikkeen ulkopuolisten kuvataan ihmettelevän

monia vanhoillislestadiolaisuuden käytäntöjä, esimerkiksi elämää suurperheessä (SVV 22) ja meikittömyyttä (SVV 8).

Useassa kertomuksessa kuvattu perhemalli on vanhoillislestadiolaisen ihanteen mukaan ydinperhe, johon kuuluu äiti, isä ja lapsia. Joidenkin isossa perheessä kasvaneiden päähenkilöiden kuvataan kertomuksissa kokevan huolta vanhempiensa jaksamisesta: ”Se tuntuu kyllä hurjalta, että äiti ja isä on jo yli nelikymppisiä, ja vielä meille on tulossa uusi vauva. Eihän ne paljo ehdi tämän porukan kanssa hengähtää.” (HKK 30, 178.) Vanhempien eroa käsitellään joissakin kertomuksissa – tosin käsitettä ”avioero” ei käytetä. Sen sijaan kuvataan esimerkiksi, kuinka ”isä halusi muuttaa pois kotoa” (HKK 20, 115). Toive isän palaamisesta on kertomuksen HKK 20 päähenkilön Waltterin ja hänen sisarustensa rukouksissa usein. Joissakin kertomuksissa (esim. SVV16) nuori ei ole vanhoillislestadiolaiseen perheeseen syntynyt, ja näissä kertomuksissa perhemalleja on muitakin kuin ydinperhe – puhutaan toisaalla ”äidin uudesta kaverista” (SVV 7, 45) tai äidin uudesta miesystävästä, josta pikkusisko käyttää nimitystä ”uusi isi” (SVV21, 123).

Perhekuvauksissa on kertomuksissa nähtävissä myös vastakkainasetteluja. Vanhoillislestadiolaisten perhearvot kuvattiin usein vastakkaisina ei-lestadiolaisten perheiden arvoille. Kertomus SVV 6 kertoo Jonista, joka pelaamiseen uppouduttuaan pelaa ruoka-ajan ohi ja lähtee kiukustuneena kaupungille. Siellä Jon törmää kavereihin, jotka houkuttelevat mukaansa pizzalle. Kaverit, jotka eivät ole lestadiolaisia, kuvaavat, kuinka ”faija on matkoilla ja mutsillakin on paljon menoja viikolla, iltakokouksia” (SVV 6, 40) – kun taas Jonin perheessä kokataan, syödään yhdessä ja vietetään aikaa yhdessä kotona. SVV 15 kertoo Sirusta, jonka vanhemmat ovat eronneet ja jonka isästä ei ole kolmeen vuoteen kuulunut mitään. Sirulla kuvataan olevan hyvä vanhoillislestadiolainen ystävä, Tanja, jonka perhe kuvataan todella mukavana, paljon yhdessä aikaa viettävänä sisarusten joukkona.

Suuri osa vanhoillislestadiolaisiin perheisiin syntyvistä lapsista jättää liikkeen. Myös tämä vastakkainasettelu uskonsa jättäneiden ja uskonsa säilyttäneiden välillä esiintyy kertomuksissa. Suhdetta uskonsa kieltäneisiin eli vanhoillislestadiolaisten yhteisestä ymmärryksestä, yhteisöstä irrottautuneista puhutaan ja suhdetta niihin jäsennetään. Toisaalta kertomusten ”uskonsa kieltäneet” ovat veljiä (SVV 13), serkkuja (SVV 26) tai

kavereita (HKK 11, HKK 18). Uskonsa kieltämistä pohtii myös yksi päähenkilö (SVV 29). Perheenjäsenen vanhoillislestadiolaisen uskon jättäminen saa kertomuksen SVV 13 mukaan suurta surua aikaan sekä sisaruksissa että vanhemmissa.

Kertomusten syntikäsitys on kristillinen syntikäsitys, eli synnin ajatellaan vievään eroon Jumalasta. Sitäkin useammin kertomukset ilmentävät synnin erottavan toisista uskovista. Perusteluna joidenkin asioiden välttämiseksi eli tapakulttuurin noudattamiselle esitetään yhteisöllisen rakkauden säilyttämistä, ja noudattamatta jättäminen kuvataan erilleen yhteisöstä kulkemisena.

Että sillä ei oikeesti oo mitään väliä että värjäänkö hiukset, kun se on ihan toisarvoista niin voin olla värjäämättäkin ihan vaan siitäkin syystä ettei kukaan siitä pahennu. Että se uskovaisten välinen rakkaus on tärkeämpää kuin mikään muu. (SVV 19, 112.)

Kertomukset välittävät vanhoillislestadiolaisia eettisiä periaatteita, oikeaa ja väärää.

Elämäntapoihin liittyviä oikeita ja väriä valintoja käsitellään usein:

Metestä tuntuu pahalta. Pitäisikö hänen huomauttaa, ettei tuo ole sopivaa? Toisaalta, haittaako se, jos kaverit vähän soittelevat muutakin kuin hartaita sävelmiä? Miksi hänen pitää aina olla poliisina toisille ja saarnata oikeasta ja väärästä? (SVV 11, 63.)

Elämäntapoihin liittyviä kysymyksiä käydään läpi keskusteluissa niin vanhempien, ikätoverien, muiden aikuisten kanssa, mutta myös usein saarnasta saadaan vastauksia.

Eräässä kertomuksessa nuoren kamppailtua juuri elämäntapaan kietoutuvien haasteiden kanssa, seuroissa kuultava puhe käsittelee niitä asioita:

- Elämänvanhurskaus on asia, joka herättää meissä monesti kysymyksiä. Elämänvanhurskaudella tarkoitetaan sitä, miten me uskovaiset täällä maailmassa elämme ja minkälaisia asioita koemme hyväksi tehdä. Saattaa olla, että elämänvanhurskauteemme liittyy erilaisia asioita, vaikka olemme samalla tavalla uskomassa. Esimerkiksi toisen omatunto saattaa reagoida herkemmin jossakin tilanteessa kevyeen musiikkiin kuin toisen. Tai toisesta ihmisestä neuleen neulominen pyhänä on väärin ja toinen pitää sitä rentouttavana ja mukavana harrastuksena.

Puhuja jatkaa:

- Herkkä omatunto on Jumalan suuri lahja ja se myös varjelee taivastiellä. Esimerkiksi kevyen musiikin kuuntelu ei tuo meitä lähemmäksi Jumalaa, vaan hankaloittaa uskomista. Meidän on siis omaatuntoamme tarkastellessa hyvä peilata sitä Jumalan sanaan ja uskovaisten ihmisten eli Jumalan seurakunnan käsitykseen asioista.” (SVV 11, 65.)

Kertomuksessa on nimetty kevyen musiikin kuuntelu asiana, joka erottaa Jumalasta.

Kuvauksesta käy myös ilmi se, että elämäntapaan liittyvissä käsityksissä ei vallitse täysi yksimielisyys. Kuitenkin on olemassa yhteinen käsitys, ”Jumalan sanaan” perustuva ja

”Jumalan seurakunnan” näkemys asioista. Yhteisen käsityksen korostus liittyy siis myös elämäntapoihin.

Lepopäivän pyhittäminen herättää kertomuksen HKK 10 päähenkilöissä ajatuksia. Kertomuksessa nuoret miehet päättävät lähteä metsästysreissulle, vaikka on sunnuntai. Pojat joutuvat erilleen toisistaan, ja päähenkilöön Juhaniin iskee hätä. Tämän seurauksena, vaikka saalista tulee, pojat päätyvät nuotiokeskustelussa siihen, ettei sunnuntaina metsästäminen ole uskovaiselle sopivaa.

- Riparilla isäntä sanoi, että synti on kuin nuoskalumi suksen pohjassa, Juhani jatkoi vielä. – Se tarttuu vähitellen, hidastaa matkan tekoa ja lopulta väsyttää kulkijan. Tää meiän metsästäminen on varmaan vähän sitä nuoskalunta. Vähitellen jahtiin lähteminen ja muut huvitukset voi mennä seurojen edelle.

Matias kuunteli Juhaniin juttelua ja nyökkäsi sitten.

- Niinhän se on, kun antaa itselleen luvan kokeilla rajoja yhdessä asiassa, sitä helposti alkaa kokeilla niitä rajoja toisessakin asiassa. Sitten syntiä kertyy ihan huomaamatta, ja voi olla ettei lopulta enää jaksakaan kulkea uskovaisten joukossa, kun omat tavat ja ajatukset on niin erilaisia. (HKK 10, 68.)

Keskeinen perustelu tapakulttuurisille seikoille on myös ajatus siitä, ”- - että sydämen usko näkyy ulospäin tietynlaisina asioina” (SVV 19, 112). Toiminnasta ja esimerkiksi ulkonäöstä uskovaisen voi erottaa ihmisestä, joka ei usko vanhoillislestadiolaiseen tapaan.

- Älä ny jaksu niuhottaa. Mikä tässä on muka niin kamalaa? Veeti kysyy ivallisella äänellä.
- Ajattele nyt itekki. Ollaan muka uskovaisia ja illat vaan katotaan leffoja, ja nyt on alettu kitata kaljaa. (HKK 9, 58.)

Olinko sitten mitenkään suolana ja valona? Olin sen seuroissa ja nuortenilloissa ja riparillakin kuullut monta kertaa. Että uskovainen oli suolana ja valona, koko olemuksellaan. Siis elävänä muistomerkkinä siitä, että synnin palkka on kuolema mutta että jokaisen on mahdollista saada syntinsä anteeksi ja päästä taivaaseen. Niin, uskovainen oli Kristuksen kirje. Tuttu sanonta sekin. (SVV 4, 30.)

Jakolinja vanhoillislestadiolaisen ja muun välillä on kuvauksen mukaan myös jakolinja taivaaseen pääsijän ja helvettiin joutujan välillä.

Uskon suurena haastajana eräissä kertomuksissa on järkeily. Nuoret pohtivat, että ovat sortuneet järkeilyyn, ja se on uhannut sammuttaa uskomisen ilon (SVV 2, HKK 2). Myös ulkopuolisten asenteita vanhoillislestadiolaisia kohtaan kuvataan. Kertomuksessa SVV 7

sisarukset Anni ja Matias eivät ole vanhoillislestadiolaisia perhetaustaltaan, ja äiti on varoittanut heitä vanhoillislestadiolaisuudesta: ”Äiti on sanonut happamasti, että se lestadiolaisten talo on viimeinen paikka, minne kannattaa mennä. Siellä pitävät kokouksiaan pedofiilit. Annin on vaikea uskoa sitä.” (SVV 7, 46.) Kertomuksissa siis puhutaan asenteista, joita vanhoillislestadiolaisiin kohdistuu. Kertomuksissa tunnustetaan jotkin liikkeen sisältä ja ulkopuolelta nousseet muutoshalut ja kritiikin paikat. Vaikka kertomuksissa kuvataan nuoria, jotka epäilevät, etsivät ratkaisuja ja toimivat liikkeen opetuksen näkökulmasta väärin, olennaista näyttää olevan se, että nuoret ohjataan aina oikeaan, usein jonkun ”uskovaisen” aikuisen toimesta. Tämä on sen käsityksen mukaista, että aikuisilla on halu ja kyky vaikuttaa nuoriin ja toimia sosialisatiossa aktiivisesti (Golo, Broo ym. 2019, 179).

Vanhoillislestadiolaisuuteen itseymmärrykseen liittyy kristillinen ajatus taivaan valtakunnan avainten vallasta. Liikkeessä korostetaan yleistä pappetta, eli synninpäästön voi toimittaa kuka vain liikkeeseen kuuluva uskova. Liike ajattelee edustavansa ainoa oikeaa uskoa, ja siten myös liikkeen julistama synninpäästö on ainoa oikea. Kertomuksissa nuorille täsmennetään myös synninpäästön ja oikeiden sanojen käytön merkitystä: Tarinassa SVV 12 kerrotaan Sakarista, joka on muuttanut perheineen pääkaupunkiseudulta Pohjanmaalle. Koulunvaihdos ei ole Sakarille helppo paikka, ja hän joutuu uudessa koulussa koulukiusaamisen kohteeksi. Pian rehtori puuttuu poikajoukon kiusaamiseen, ja ottaa pojat puhutteluun ja vie asian eteenpäin. Asia ratkeaa, ja pojat pyytävät kiusatulta anteeksi. Seuraavana sunnuntaina Sakari lähtee perheensä mukaan paikalliselle rauhanyhdistykselle ensimmäistä kertaa. Hän hämmästynee nähdessään häntä kiusanneet pojat saman seurapenkin toisessa päässä. Seurojen jälkeen kiusaajat juoksevat hänet kiinni:

Niin, että voitko sää antaa meille anteeksi? – Johan te kerran pyysitte. – Ihan silleen oikeesti, vaati Ville. Sakari saarnasi synnit anteeksi ja pyysi vielä anteeksi itsekin. Siitä vihasta jota oli tuntenut toisia kohtaan.” (SVV 12, 75.)

Kertomuksessa HKK 25 oikeanlaisen synninpäästön toimittamisessa ei onnistu (evankelis-luterilaisen) seurakunnan pappi. Kertomuksen tapahtumapaikka on vuodeosasto, jossa nuori nainen suorittaa harjoitteluaan. Vuodeosaston sunnuntaipäivään kuuluu papin vierailu. Kertomuksessa on kuvattu aiemmin vanhemman miehen tuskaa, ja mies yrittää saada tuskiinsa helpotusta saarnasta, synninpäästöstä ja ehtoollisesta.

Huomioni on käytävällä itkeneessä vanhuksessa, joka on asettunut odottavan näköisenä kuuntelemaan. Lyhyen saarnan lopulla seurakunnan pappi julistaa kaikille synninpäästön melkein samoilla sanoilla, joilla olen tottunut sen kotona ja seuroissa kuulemaan: - Jeesuksen nimeen ja hänen verensä kautta ovat kaikki synnit annettu anteeksi. (HKK 25, 155.)

Synninpäästö ei kuitenkaan riitä tyynnyttämään miehen mieltä, vaan lohduton itku jatkuu. Nuori hoitaja kuitenkin kokee velvollisuudekseen käydä tarjoamassa vanhukselle synninpäästöä vielä uudelleen. Hän kysyy vanhukselta, haluaako tämä uskoa syntinsä anteeksi.

- Onko teillä paha olla... Haluatteko te uskoa synnit anteeksi? Pappa nyökkää. Silitän hänen hiuksiaan ja sanon, että kaikki synnit ovat anteeksi Jeesuksen nimessä ja veressä. (HKK 25, 156.)

Kertomuksissa siis välittyy ajatus siitä, että oikeanlaista anteeksiantamusta ja synninpäästöä on vanhoillislestadiolainen, sanatarkasti ”Jeesuksen nimessä ja veressä” tapahtuva anteeksianto. Tätä anteeksiantamusta ja synninpäästöä eivät tarjoa kertomuksen HKK 25 kuvauksen mukaan edes evankelis-luterilaisen kirkon papit. Näkyväksi tähän ajattelutapaan liittyvät jännitteet tulivat esimerkiksi vuonna 2013, kun Suviseuroissa viikkomessussa saarnanneen, silloisen Oulun piispan Samuel Salmen esittämä synninpäästö ”Jeesuksen nimessä ja veressä” todettiin liikkeen puolesta tehottomaksi (Nykänen 2013).

Vanhoillislestadiolainen usko on ruumiillisesti koettua (Hintsala 2013; Wallenius-Korkalo 2018). Uskoa kuvataan kertomuksissa koettavan ruumiillisesti. Ruumista säädellään, mutta ruumiissa myös koetaan uskoa ja siihen liittyviä emootioita. Anteeksiantoa seuraava helpotus ja keveys sekä syntien tuntuminen painona ovat kertomuksissa usein esiintyneitä kuvauksia ruumiillisesti koetusta uskosta. Edellä kuvatun kertomuksen HKK 25 lopussa päähenkilö kertoo kuulleensa samaan paikkaan myöhemmin menneeltä serkultaan, kuinka mies ei ole tarvinnut synninpäästön jälkeen rauhoittavia lääkkeitä yöaikaan (HKK 25, 158). Synti kuvataan raskaana, painavana, elämää vaikeuttavana asiana kertomuksissa, ja helpotuksen oloon saa vain synninpäästöllä: ”Reppu painoi kuin syntisäkki, Patrik mielti, vaikka todellisuudessa synnit olivatkin sydämellä. Jos tästä jotenkin selviän, niin...” (HKK 9, 56.) Synninpäästön jälkeen Patrikin ja muiden ystävien, ”jokaisen pojan sielu lauloi ilosta” (HKK 9, 60). Synninpäästöllä on suuri oloa helpottava voima kuvausten mukaan:

Kun Elsa eilen antoi hänelle kaiken anteeksi Jeesuksen nimessä ja veressä, Aada koki, mikä voima on anteeksiantamuksen evankeliumilla. Varmaan sama tunne on hukuvalla, kun joku kiskaisee viime hetkellä ylös vedestä

ja voi taas hengittää. Kun kaikki pelko ja epätoivo häviävät. (HKK 16, 98–99.)

Niko, päähenkilö kertomuksessa SVV 21, on varsin epätoivoisessa tilanteessa oleva nuori. Vanhempien ero ja isän alkoholismi kuvataan suuriksi taakoiksi Nikon elämässä, ja vähitellen epätoivo johtaa Nikon päihdekokeiluihin ensin isänsä viinakaapille, ja pian hän kokeilee myös huumeita. Nikon läheisiä lapsuudenystäviä kuvataan olleen uskovaisen perheen lapset Santeri ja Emma. Heidät kuvataan kertomuksessa yksiksi Nikon pelastajaksi, ja heidän vaikutuksestaan Nikon mielessä alkaa käynnistyä pohdinta, voisiko hänkin saada elämäänsä rauhan. Niko alkaa osallistua seuroihin ja nuorten kokoontumisiin rauhanyhdistyksellä. Siellä hän kokee löytäneensä joukkoon, jossa hänet tunnustettaisiin.

Hän oli ymmärtänyt, että hänen tunteensa eronneiden vanhempien lapsena tai päihteiden käyttönsä eivät tehneet hänestä hyljeksittyä. Hän tuli tietämään, että jo tuhansia vuosia sitten monilla uskovaisilla oli ollut kovia kohtaloita. (SVV 21, 130.)

Etsiessään rauhaa elämäänsä Nikon kuvataan rukoilevan ilman tuloksia. Kertomuksen lopussa tapahtumapaikkana on rauhanyhdistyksellä järjestetyt seurat, ja Niko pyytää Santerilta synninpäästöä. Tällä synninpäästöllä ”Jeesuksen nimessä ja veressä” on suuri ruumiillinen vaikutus Nikoon.

Äkillinen, voimakas tunne sai Nikon sydämen melkein pakahtumaan. Hän hengitti sisään ja ulos vapaasti, puhdasta iloa ja riemua. Jos hän olisi osannut heidät ympäröivän laulun sanat, hän olisi sydämestään yhtynyt niihin. Nyt hän jäi kuuntelemaan. (SVV 21, 131.)

Kertomuksen nuorilla toivo taivaasta on merkityksellinen. Uskon menettäminen nähdään johtavan hengelliseen kuolemaan, kun taas uskomalla pääsee taivaaseen. Hiihtoreissulla eksynyt Aapeli SVV 2:

Ei ole aina ollut helppoa uskoa. Järjen ääni on usein yrittänyt sammuttaa uskon valon. Ei hän ole uskaltanut äänen sanos, mutta epäily on nostanut päätään. Onko tämä ainoa oikea usko? Viekö tämä perille? Nyt hän tietää: moottorikelkan ura vie kotiin, vaikka hän ei näe suksiaan pidemmälle. Niin vie uskon tiekin. Nyt hän näkee senkin aivan selkeästi. Hän tuntee itsensä aivan pieneksi Jumalan suuren taivaan alla. (SVV 2, 19.)

Marja kirjoitti, että hänen elämänsä päämäärä on taivas, elämä on suuri lahja Jumalalta, ja että uskovainen saa kuoltuaan ikuisen onnen taivaassa Jumalan luona. (HKK 22, 131.)

Kertomuksista välittyvä kuva vanhoillislestadiolaisen nuoren sosialisatiosta mukailee nykyaikaisia sosialisatiion teoretisointeja. Sosialisatioon keskeisesti vaikuttavia toimijoita kertomusten kuvausten mukaan ovat vanhemmat, yhteisö ja ystävät, ja myös koululla ja medialla on vaikutusta. Perhe on kertomuksissa tyypillisesti ensimmäinen uskonnollinen yhteisö, johon kuulutaan. Vanhempien ja ystävien kanssa neuvotellaan kertomuksissa uskon liittyvistä kysymyksistä ja näkemyksistä. YstävyYTEEN liittyy kertomuksissa monia haasteita: usein asetelma on se, että päähenkilö kokee ystäviensä muuttuneet käytänteet tai ajatukset omiin näkemyksiinsä verrattuna sopimattomina. Ystävien tarjoama tuki uskonnollisuudelle ja esimerkiksi elämäntapanormien noudattamiselle näyttäytyy korvaamattomana. Koulu puolestaan näyttäytyy kertomuksissa aiemmin sisäistettyjen uskonnollisten näkemysten haastajana. Median sosialisatiovaikutteissa korostuu itesesolisatiion rooli: nuori toimii aktiivisesti hankkiessaan tietoa, saadessaan ja suhtautuessaan sieltä saataviin vaikutteisiin ja tehdessään päätöksiä.

Kertomuksissa keskeisesti välittyvät sekä elämäntapanormit että ajatus vanhoillislestadiolaisesta uskosta elämän tärkeimpänä asiana. Uskon keskeisimpiä sisältöjä jaetaan dialogisissa suhteissa vanhempien, kavereiden tai muiden aikuisten kanssa, ja lisäksi kysymyksiin saadaan usein vastaus myös seurapuheesta. Näitä sisältöjä käsitellään kertomuksissa usein erilaisten vastakkainasetteluiden kautta. Vanhoillislestadiolaiseen uskon liittyy tiivis seurakuntayhteys – rauhanyhdistysten toimintaan osallistuminen ja seuroissa käyminen on kertomustenkin mukaan korostetun merkittävää lestadiolaiselle uskonharjoitukselle ja jopa tärkein osa sitä. Lisäksi kertomuksissa käsitellään keskeisinä opinkappaleina vanhoillislestadiolaisuutta ainoana oikeana uskona, vanhoillislestadiolaisten ajatusta pelastavasta synninpäästöstä vain heidän toimittamanaan ja syntikäsitystä Jumalasta mutta ennen muuta toisista uskovista erottavana. Myös elämäntapanormeja ja oikeanlaista suhtautumista esimerkiksi meikkaamiseen, alkoholin käyttämiseen, musiikin kuunteluun ja television katsomiseen käsitellään runsaasti.

6. Sukupuoli ja seksuaalisuus kertomuksissa

6.1 Lähtökohtia

Sukupuolta esitetään yleisesti dikotomioiden, vastakkainasetteluiden kautta. Rossi (2010, 23–26) nostaa esimerkeiksi tästä arkisessa elämässä ja keskusteluissa esiintyvät tavat pitää sukupuolia vastakkaisina (puhutaan usein “vastakkaisesta sukupuolesta”) tai homoseksuaalisuutta heteroseksuaalisuudesta poikkeavana. Sukupuolentutkimuksessa ja feministisen kritiikin kautta viime vuosikymmenten aikana on haluttu purkaa dikotomioita (Ahonen & Vuola 2015, 14; Rossi 2010, 23). Samalla on syytä muistaa, että ehkä niitä on sukupuolentutkimuksessa myös luotu ja ylläpidetty (Ahonen & Vuola 2015, 14–15). Tästä kritiikistä huolimatta seuraavaksi kuvaan, kuinka kertomuksissa kuvataan vanhoillislestadiolaisia tyttöjä ja poikia, naisia ja miehiä. Tämä tarkastelutapa juontuu aineistosta: sukupuoli käsitetään kertomuksissa, kuten vanhoillislestadiolaisessa ajattelussa yleensä, binäärisesti. Kertomuskirjoissa sukupuoli on merkittävä tarinoissa esiintyvä kategoria. Kertomuksissa esiintyvät henkilöt ovat tyttöjä ja poikia, naisia ja miehiä. Vain yhdessä kertomuksessa päähenkilön sukupuoli ei käy ilmi (SVV 20). Nimistöstä tai muista kuvauksista päätellen naisoletettuja päähenkilöitä kertomuksissa on sekä kirjassa HKK että kirjassa SVV 18, kun taas miesoletettuja päähenkilöitä HKK:n kertomuksissa 13, SVV:n taas 10.

Vanhoillislestadiolainen binäärinen sukupuolikäsitys tulee ilmi myös kertomuksissa paitsi sen henkilökuvausten, myös sukupuolesta puhumisen tavoissa: Kertomuksessa HKK 28 kuvataan, kuinka ”murrosiässä sitä havahtuu toisen sukupuolen olemassaoloon” (171) ja kuinka Jumala loi ihmisen mieheksi ja naiseksi (172). Kertomuksessa, jossa sisarukset Anni ja Matias, menevät ensimmäistä kertaa raamattuluokkaan, he tarkastelevat ympäristöään ja muita osallistujia: ”Pöytien ääressä istuu tyttöjä ja poikia. On pitkiä ja lyhyitä, vaaleita ja tummia, väsyneen näköisiä ja iloisia.” (SVV 7, 47). Liikkeen kielenkäytössä usein käytetään myös hengellisessä mielessä sukulaistermejä, kertomuksessa SVV 4 ”rakas veli tai sisar” (32) ja HKK 12 -kertomuksessa saarnaaja käyttää ilmaisua ”uskovaiset veljet ja sisaret” (75). Kertomukset heijastelevat myös niitä konservatiiviselle uskonnollisuudelle tyypillisiä käsityksiä nais- ja miessukupuolen synnynnäisistä eroista (ks. Avishai 2016, 376): ”Kyllä se avioliittokin on monimutkainen

rakennelma kun kaksi niin erilaista ihmistä kuin mies ja nainen laitetaan saman katon alle elämään- -” (HKK 28, 172).

Aikuisia kuvataan kertomuksissa ennen kaikkea äidin ja isän rooleissa. Kertomusten aikuiset ovat myös muita läheisiä aikuisia (esimerkiksi mummo, pappa, täti, kavereiden vanhemmat mainitaan), puhujia ja opettajia. Äiti ja isä kuvataan erityisen tärkeinä uskonnollisuuden tukemisessa, ja perheessä käydyissä keskusteluissa ratkaisuja, apua ja tukea saadaan sekä äideiltä että iseilä. Etenkin äiteihin liitetään kertomuksissa kuvauksia väsymisestä (HKK 20, 117) ja etenkin äitien kuvataan kokevan voimattomuutta ison perheen kasvattamisessa (esim. HKK 23). Eräässä kertomuksessa viitataan äidin psyykkisiin sairauksiin (HKK 21).

6.2 Tytöt ja naiset

Kertomusten sukupuolikuvaukset pääasiassa ovat perinteisten sukupuoliroolien mukaisia ja niihin ohjaavia kuvauksia. Tyttöjen ulkonäköön viitataan usein, ja kertomuksissa kauneudesta puhutaan nimenomaan naissukupuoleen liitettävänä tekijänä (esim. SVV 8, SVV 14). Tytöt kertomuksissa ovat usein myös hoivarooleissa. Tytöt ja pojat käyttäytyvät kertomuksen mukaan eri tavalla: ”Jouduin samaan pöytään kahden kikattavan tytön ja yhden pojan kanssa. Se poika ei siis kikattanu, vaan ne tytöt.” (HKK 30, 178.) Kertomuksissa uskomiseen liitetään usein kamppailuja ja haastaviakin rajanvetoja. Tyttöjen ja poikien kohtaamat haasteet uskolle kuvataan erilaisina. Tyttöjen suurimmat haasteet ja pohdinnat kertomuksissa liittyvät tanssiin, meikkaamiseen ja ulkonäköön, kun pojilla taas kuvaan tulevat esimerkiksi kiroilu ja alkoholi.

Vanhoillislestadiolaiseen ruumiilliseen uskoon liittyen ulkonäköön kietoutuvat elämäntapanormit koskevat vanhoillislestadiolaisuudessa useimmiten naisia. Kertomuksissa tyttöjen elämään liittyvät vahvasti meikkaamiseen liittyvät paineet ja valinnat. Wallenius-Korkalo ja Valkonen (2016, 44) kuvaavat, kuinka romaanissa *We Sinners* on nähtävissä, miten ulkonäöllä on myös perhe- ja yhteisösiteitä ylläpitävää voimaa. Tällaisena näen ulkonäkönormien kuvaukset myös näissä kertomuksissa. Kertomuksessa SVV 8 päähenkilöt Julius ja Jenni ovat sisarukset. Eräällä autoajelulla he pohtivat yhdessä ulkonäköön liittyviä kysymyksiä. Julius seurustelee Saana-tytön kanssa, jonka meikkaaminen on alkanut mietityttää.

- Miks tytöt meikkaa?
- Täh?
- Niin, sitä just, että miks ihmeessä tytöt meikkaa? –
- Mietit nyt Saanaa, vai mitä?
- No joo. Totta. En vaan voi ymmärtää... Isoveljen lauseen loppu vajosi jonnekin vaihteen vaihdon lomaan.

Julius ja Saana olivat seurustelleet keväästä saakka, ja Jennikin oli oppinut tuntemaan Saanan jo aika hyvin. Mutta ei Jennikään ymmärtänyt, miksi Saana peitti aina kasvonsa puuterikerrokseen ja sipaisi silmiin ripsiväriä. (SVV 8, 52.)

Meikkaamisessa ei ole kyse vain ulkonäöstä, vaan se voi ilmentää myös uskon tilaa: ” – Mutta enemmän pelkään, että kyse ei oo vaan meikistä, pelkään, että jos sillä on uskonasioitten kanssa jotain hunningolla.” (SVV 8, 54). Ulkonäkö kietoutuu myös näissä kertomuksissa suhteisiin yhteisöön ja toisiin uskoviin.

He olivat pitäneet yhden oman keskusteluillan tyttöjen kesken, ja meikkaaminen oli noussut siellä yhdeksi puheenaiheeksi. Kukaan ei ollut sitä mieltä, että meikkaaminen sopisi uskovaisille, mutta käsitys sopivan rajan vedosta vaihteli paljonkin. Yksi isosista oli siihen todennut, että helpoimmalla pääsee, kun ei edes opettele polkua niille hyllyille, joissa meikkejä on. (SVV 8, 53.)

Lakatut kynnet nostetaan kahdessa kertomuksessa kuvaamaan ”epäuskoisuutta” (HKK 5, 34; SVV 7, 44).

Myös pukeutumiselle kohdistetaan tyttöjen kohdalla vaatimuksia ja arvostelua:

Tulee mieleen se, mitä joku anonymiampuja netissä kirjoitti: vl-tytöt pukeutuu tosi paljastavasti, vaikka meikit puuttuu. Oli hänkin nähnyt niitä ylös asti revittyjä farkkuja ja napapaitoja, joilla jotkut tulivat seuroihin, ja miettinyt hiljaa mielessään, oliko se säädyllisesti pukeutunut kirjastotäti, jolla oli helminapit korvissa ja hillitysti värjätty tukka, jotenkin moitittavampi kuin nuo meikittömät tytöt. Sitä hän ajatteli nytkin. (SVV 24, 146.)

Kertomuksessa revityt farkut ja napapaidat ovat vaatekappalaita, joiden sopivuus vanhoillislestadiolaiselle tytölle on kyseenalaista. Kertomus on siis säädylliseen pukeutumiseen ohjaava tältä osalta.

Samalla kun kertomuksissa toistuvaksi tehdään selväksi oikeanlaista suhtautumista meikkaamiseen ja meikkaamisesta puhutaan uskoon liittyvänä asiana, muistutetaan, ”- - ettei uskomisessa lähtökohtaisesti ole kysymys siitä, miten kaunistautuu tai jättää kaunistautumatta. Vaan siitä, onko synnit anteeksi ja rauha omallatunnolla.” (SVV 8, 54.)

Samalla kuitenkin korostetaan, kuinka vanhoillislestadiolainen ”sydämen usko” näkyy ulospäin tietynlaisina asioina.

Kertomukset ilmentävät heteronormatiivista ihannetta vanhoillislestadiolaisuudessa. Joissakin kertomuksissa päähenkilöt, jotka ovat tyttöjä, pohtivat ja haluavat osakseen miesten ihailua. Kertomuksessa SVV29 päähenkilö Emilia on matkalla kavereidensa kanssa, ja on tehnyt päätöksen jättää liike, ”kieltää uskonsa” matkan jälkeen. Tämä herättää kuitenkin ristiriitaisia ajatuksia hänessä. Hän haaveilee, kuinka päätöksen jälkeen koittaa vapaus – saa tanssia, nauttia elämästä, meikata sekä kohdata miesten ihailevia katseita. Emilia kuitenkin havahtuu: ”Mitä hyötyä miesten ihailustakaan olisi, jos hän kuolisi epäuskoisena?” (SVV 29, 178).

Kertomuksessa HKK 24 päähenkilö Liinulla kuvataan olevan vinot hampaat, joista on tullut Liinulle iso asia. Hymyileminen ja nauraminen on isojen hampaiden vuoksi hankalaa. Seuroissa hän hetkellisesti ajattelee, kuinka turvallista on, kun usko ei katso hampaita ja Jumalalle kaikki kelpaavat sellaisina kuin ovat. Mutta yksi huoli Liinulla on:

Mitä pojatkin näistä ajattelevat? Löytyykö ikinä ketään, joka ei välitä näistä, tai paremminkin välittää Liinusta näistä hampaista huolimatta? (HKK24, 146.)

Tällä kertomuksella on varsin perinteinen onnellinen loppu: kertomus on ainoa kirjojen kertomuksista, jossa lopussa on ajallinen siirtymä päähenkilön aikuisuuteen. Kertomus loppuu kuvaukseen, kuinka Liinu on oman pienen poikansa kanssa rauhanyhdistyksellä. Tulkitsen siis, että Liinu on huolestaan huolimatta löytänyt seurustelukumppanin, mennyt naimisiin ja saanut lapsen.

Kertomuksissa tytöt kuvataan tilanteisiin, joissa pitää määrittää suhdettaan tanssimiseen. Kertomuksessa HKK 15 kuvataan Seljan ja Miisan matkaa Espanjan Aurinkorannikolle. Paikallisessa seurakuntakodissa järjestetään myös vanhoillislestadiolaisten seuratoiminta. Matkalla seurakuntakodille he kohtaavat iloisen oloisen nuorisoporukan, jonka jäsenet kutsuvat heidät seuraansa kansainvälisyystyöpajaan. Sinne saapuessaan voimakas musiikki kiinnittää tyttöjen huomion. Työille selviää, että kyseessä on musiikki- ja tanssityöpaja, ja tytöt houkutellaan mukaan. Tytöt kieltäytyvät vedoten siihen, että he eivät osaa tanssia, ja lähtevät pois tilanteesta kiirehtien seurakuntakodille, jossa vanhoillislestadiolaisten seuratilaisuus on jo alkanut.

Tuttu Siionin laulu tuntuu juuri oikealta siihen tilanteeseen. Se on valoisa ja kotoisa, ja tuntuu hyvältä täällä, kaukana kotimaasta. – Tää on meidänlaista musiikkia, hän kuiskaa Miisalle. (HKK 15, 88–89.)

Suhdetta tanssiin määritellään myös kertomuksissa, jossa pääasiallisena tapahtumapaikkana on koulu (HKK 8, HKK 22). HKK 22 -kertomuksen päähenkilö Marja on koulukiusattu Risto-nimisen pojan toimesta. Kertomuksessa kuvataan koululiikuntaan kuuluvia tanssitunteja, joissa aiemmin Marjan on ollut helppo yhdessä toisen uskovaisen luokkakaverin kanssa jättäytyä pois. Tällä kertaa Marjan kuvataan joutuvan tilanteeseen yksin. Sattuu niin, että Marjan tanssipariksi jaetaan juuri hänen kiusaajansa Risto.

Minä en halua tanssia, Marja kuiskasi voimattomasti, niin hiljaa että vain Risto kuuli sen. – En halua tanssia kanssasi, koska heitit minua lumipallolla, Marja vastasi hiljaa, ja lisäsi vielä pienemmällä äänellä: - Ja koska olen uskovainen. (HKK22, 128–129.)

Tanssimisestä kieltäytymistä ei kummassakaan kertomuksessa perustella osaamattomuuden ja uskovaisuuden lisäksi muilla tavoin. Tämä on tyypillistä kertomuksissa: tapakulttuurisia asioita tehdään selväksi, mutta syitä kielloille, rajoituksille tai säännöille ei erityisen selkeästi selvitetä näissä kertomuksissa.

Useimmissa kulttuureissa naisten rooli kietoutuu hoivaamiseen – tyypillisesti naisten elämänalueita ovat hoiva, lasten kasvatusta, kuolema, ja hoiva kietoutuu tiiviisti juuri naisten uskonnollisuuteen (Trzebiatowska & Bruce 2012, 102, 105). Perinteiset sukupuoliroolit ovat edelleen naisten hoivaa korostavia. Kertomuksissa kuvataan hoivaa nuorten elämässä, ja niistä on nähtävissä se, kuinka perinteisten sukupuoliroolien mukaisesti tyttöjä ohjataan hoivaamaan enemmän kuin poikia. Kertomuksissa tyypillinen perhe on iso, ja nuoret kuvataan olevan usein iso- tai pikkusiskoja tai -veljiä. Tyttöillä on kertomuksissa sekä perheissään että työssään hoivavastuuta: Tytöllä on kertomuksessa SVV1 hoivavastuuta sisaruksistaan ja hän hoitaa pikkusisaruksiaan, kun vanhemmat ovat juhlissa, ja HKK 24 -kertomuksen päähenkilö hoitaa toisinaan tuttavaperheen lapsia. Kahdessa kertomuksessa päähenkilöinä olevat tytöt kuvataan työskentelemässä terveydenhuoltoalalla.

Kuoleman kuvaukset liittyvät kertomuksiin, joissa päähenkilö tyttö. HKK 7 -kertomuksessa Veeran pikkuveli on kuollut, ja kertomus on kuvaus eräästä Veeran vierailusta haudalla, joita tapahtuu usein. Veeran lisäksi äiti huolehtii haudasta ja hänen kuvataan tuoneen sinne aiemmin kukkia. SVV 25 -kertomuksessa päähenkilöllä on vakavasti sairas äiti, joka on saattohoidossa. Tytön vierailun aikana äiti muistelee mennyttä elämäänsä, pohtii sitä, onko osannut olla äiti. ja tyttö läsnäolollaan lohduttaa

äitiään. Kertomuksessa HKK 24 Liinu on toiminut lapsenvahtina perheessä, johon syntynyt vauva kuolee ja Liinu suree kuolemaa (150).

Naisten hoivarooliin kietoutuu kertomuksissa myös hengellinen hoiva: paitsi hoidetaan ruumista, sairauksia, kipuja, hoidetaan myös sielun tuskaa – kertomusten tapauksissa lauletaan Siionin lauluja ja etenkin saarnataan parannusta. Kertomusten nuoret eivät ole työikäisiä tai työssäkäyviä monestikaan, mutta kirjoissa on kaksi kertomusta siitä, kuinka päähenkilö, joka on tyttö, on töissä sairaanhoidossa. Kertomus HKK 25 kuvaa nuorta naista, joka tekee harjoitteluaan sairaalassa, ja päätyy tarjoamaan synninpäästöä tuskissaan olevalle miehelle. HKK 6 -kertomus on varsin samankaltainen: osastonhoitaja kertoo nuorelle työntekijälle vanhasta naisesta, jolla on ”synnin tuska” (HKK 6, 40). Vanha nainen saa avun hoitajan tarjoamasta evankeliumista. Myös kertomuksessa HKK 22 kärsimyksen ja kivun hoitajana on tyttö, Marja.

Vanhoillislestadiolaisen liikkeen toiminnassa on selkeät sukupuoliroolit: naiset eivät voi saarnata, mutta he saavat toimia muissa tehtävissä. Kertomuksessa SVV 16 kuvataan raamattuluokan opettajana toimivaa naista. Talkootöihin osallistutaan kertomuksissa sukupuoleen katsomatta, mutta esimerkiksi kertomuksessa SVV 4 myyjäisiin osallistuvan ja myyntiin tavaraa tuovan perheen työnjako on selkeä: ”Kannoimme kassit sisälle, äiti jäi pikkusiskojen kanssa panemaan niitä myyntipöydille. Isä jutteli muiden miesten kanssa. - -” (SVV 4, 31.)

Kertomukset, joiden teemat ovat sosiaalisen median haasteita käsitteleviä, päähenkilöt ovat tyttöjä. Kertomuksessa HKK 12 käsitellään liiallista ajanviettoa sosiaalisessa mediassa, sosiaalisen median luomia paineita sekä esimerkiksi tykkäysten merkitystä. HKK 16 -kertomuksessa kuvataan taas tapahtumaketjua, joka alkoi luokan WhatsApp-keskusteluryhmästä uskonnon oppitunnin jälkeen. Viattomasta vitsistä laitetaan ryhmässä luokan toisesta lestadiolaisesta tytöstä tehty meemi kiertämään, ja tästä päähenkilölle koituu ahdistusta ja murhetta. Kertomuksissa, joissa päähenkilö on poika, sosiaalinen media ei ole kertomuksen tema.

6.3 Pojat ja miehet

Siinä missä tyttöjen uskon haasteina näyttäytyvät keskeisesti erityisesti meikkaamiseen, musiikkiin ja televisioon liittyvät rajanvedot, pojilla vastaavasti suurimmat haasteet liittyvät alkoholiin, pelaamiseen, urheiluun ja varastamiseen. Kertomuksissa, joissa päähenkilöinä on poika, käsitellään haastavia aiheita ja kysymyksiä usein harrastusten kautta tai niihin liittyvissä tilanteissa, tytöillä niin ei yhtä usein ole. Pojat kuvataan tyypillisesti siis aktiivisina kertomuksissa. Usein kertomusten pojat harrastavat moottoriajoneuvoihin liittyviä toimintoja, esimerkiksi poika korjaa autoa (SVV 8), ja tekee ajoneuvojen korjausta työkseen (SVV 4). Mopoilu on kertomuksissa poikien tekemistä (esim. HKK 9, SVV 29), samaten juuri poikien harrastus on tietokone- ja konsolipelien pelaaminen (esim. HKK 26, HKK 30, SVV 6).

Liikkeen puhujavirka on miesten. Useissa kertomuksissa seurat ovat keskeinen tapahtumapaikka ja useissa kertomuksissa vastaukset saadaan suoraan saarnasta. Kertomuksissa on joitakin suoranaisia kuvauksia miehistä puhujina, ja puhujaan viitataan miehen nimellä: ”Hietasen Matti lopetteli puhettaan. Masa ei taaskaan ollut jaaritellut, ajattelin kelloa katsoessa.” (SVV 3, 24). Toisen kuvauksen mukaan ”puhujaja oli vanha ja kalju mies” (SVV 11, 75). Kertomuskirjat ovat suunnattu yläkouluikäisille nuorille, ja tuohon ikävaiheeseen kuuluu rippikoulu. Rippileirejä muistellaan useammassa kertomuksessa ja myös niin, että isäntä eli leirin toteutuksen johtaja on leireillä sanonut tai tehnyt jotain (HKK 10, SVV 8). Raamattuluokan opettajana kuvataan myös miestä (HKK 29). Opillisina auktoriteetteina siis kuvataan miehiä, kun taas arjen uskonnollisina neuvonantajina toimii sekä miehiä että etenkin naisia.

Vanhoillislestadiolaisuudessa suhtautuminen alkoholiin on kautta liikkeen historian ollut kielteinen. Useassa kertomuksessa tärkeänä uudelle sukupolvelle siirrettävänä asiana, näyttäytyy raittius elämäntapaan liittyvänä normina. Alkoholin käyttämiseen liittyviä kokeiluja kuvataan kirjoissa. Näitä kokeiluja tekevät kertomuksissa vain pojat, tyttöjen alkoholi- tai päihdekokeiluista ei ole kuvauksia kertomuksissa. Esimerkiksi kertomuksessa HKK 9 poikaporukan tekemään laavuretkeen liittyy alkoholin käyttäminen, HKK 11 -kertomuksessa pojan kaveriporukka käyttää alkoholia, kertomuksen SVV 4 päähenkilön, pojan on vaikea kieltäytyä kutsusta oluelle perjantain

työpäivän jälkeen ja SVV 21 -kertomuksessa päähenkilö Nikon alkoholi- ja huumekekeiluja kuvataan. Sen sijaan kertomuksissa sivuhenkilöt, vaikkapa vanhemmat, saattavat käyttää alkoholia sukupuoleen katsomatta: esimerkiksi kertomuksessa SVV 7 äiti on se, joka lähtee anniskeluravintolaan nauttimaan alkoholia, kertomuksessa SVV 16 tyttöjä ahdistelemaan käyvä miesjoukko on humaltunut sekä Nikon isä kertomuksessa SVV 21 kuvataan olevan alkoholisti.

Alkoholin vaikutuksen alaisena ajamista kuvataan nimenomaan poikiin liittyen kertomuksessa HKK 9 ja kertomuksessa SVV 29. Kertomuksessa SVV 29 ylioppilaskirjoitusten jälkeen ryhmä ystävyksiä matkaa Roomaan. Seurueeseen kuuluu seurusteleva pari sekä päähenkilöt Emilia ja Juuso. Emilia on tehnyt ennen matkaa päätöksen, että kertoo sen jälkeen vanhemmilleen jättävänsä liikkeen. Juuso, josta muodostuu matkan aikana Emilialle tärkeä kuuntelija, ”saattomies”, kertoo Emilialle omasta taustastaan: hän kuvaa, kuinka hän oli joitakin vuosia aiemmin ”teoillaan kieltänyt uskon” (SVV 29, 177) ja kulkeutunut kaveriporukkaan, jossa käytettiin runsaasti alkoholia. Eräs ”juopporeissu”, kuten Juuso kuvaa, päättyi siihen, että pojat palasivat mopoillen alkoholin vaikutuksen alaisena kotia kohti ja kaverin elämä päättyi sillankaiteeseen ajettuun kolariin. Juusolle ei käynyt vakavasti, mutta kokemuksen kuvataan pysäyttäneen ja Juuso sai ”parannuksen armon”.

Pojat kertomuksissa myös varastavat. Kertomuksessa HKK 14 poika on näpistänyt vanhempiansa kukkarosta käteistä rahaa ja kavereiden painostuksesta myös kaupasta tuotteita, ja kertomuksessa SVV 18 Aleksin kuvataan varastaneen purukumia kauppareissullaan. Molemmissa kertomuksissa kuvataan poikien katumusta varkauden jälkeen, ja molempien toivo on syntien anteeksiantamuksessa: kertomuksessa SVV 18 Aleksille julistetaan synninpäästö keskustelussa isän kanssa (106), ja kertomuksen HKK 14 lopussa pitkällisten pohdintojen jälkeen päähenkilö ymmärtää, että hänkin saa teoistaan huolimatta vielä synnit anteeksi (86). Kertomuksissa pojat toimivat siis lakia vastaan varastamalla ja ajamalla alkoholin vaikutuksen alaisena.

Myös väkivallan sukupuolittuneisuus on ilmeistä kertomuksissa, ja sitä kuvataan nimenomaan poikiin liittyvänä ilmiönä. Tyttöjä saatetaan lyödä tai muuten, esimerkiksi sanallisesti, satuttaa (esim. HKK 22), mutta fyysistä väkivaltaa käyttävät – tai sillä uhkaavat - pojat. Eräessä kertomuksessa päähenkilö on nuorisotiloilla ei-lestadiolaisessa

seurassa viihtyvä Eelis, jota äiti on useasti varoittanut ja jolle äiti on toivonut uskovaisia ystäviä. Kertomuksessa kuvataan erästä iltaa nuorisotiloilla, jossa biljardikilpailun mittelössä tunteet kuumenivat: ” - Katsotaanko, mitä sinä kestät, ääliö? Eelis huusi ja nosti nyrkkinsä Sakun kasvojen eteen.” (HKK 11, 70). SVV 18-kertomuksessa luokan voimakkaimpana persoonana kuvattu Mara käskee päähenkilö Aleksin heittää lumipallolla Yusufia, ja Aleksi toimii Maran käskyn mukaan.

Aleksi yritti heittää mahdollisimman läheltä ohi, mutta osui kuitenkin Yusufia suoraan vasempaan poskeen. Pallo, jonka Mara oli tehnyt hänelle, ei ollutkaan pelkkää lunta. Mara oli kätkenyt sen sisälle rosoisen kiven. (SVV 18, 106.)

Väkivalta kertomuksissa on nuorten välistä, eikä liity suhteisiin aikuisiin. Joissakin kertomuksissa kuvataan, kuinka aikuiset puuttuvat väkivaltaan sitä havaitessaan (esim. SVV 12).

Tunteiden ilmaus näyttäytyy kertomuksissa asiana, joka on samankaltaista pojille ja tytöille. Kertomusten nuoret itkevät ja nauravat, iloitsevat ja surevat – myös pojat (HKK 11) ja isät itkivät. Toisaalta myös tunteiden ilmaisun ja keskustelun vaikeus murrosikään liittyvinä piirteinä ovat useassa kertomuksessa päähenkilön sukupuoleen katsomatta keskeisiä haasteita. Eräessä kertomuksessa kiusaamisen kohteeksi koulussa joutunut poika muistelee isän käyttämää sananlaskua:

Sakari hautasi päänsä käsiin. itku oli lähellä. – ”Ei auta itku markkinoilla, parku suurissa sodissa”, mutisi hän isältään oppiman sananparren ja kiskaisi housut jalkaansa. Tänään oli kuitenkin perjantai. (SVV12, 71–72.)

Kertomuksessa HKK 3 kuvataan Samua, joka on kokenut ahdistusta, paniikkia ja alakuloa ja saanut niiden käsittelemiseen ammattiapua. Ammattiapuun, esimerkiksi koulupsykologilla käymiseen kertomuksissa suhtaudutaan varsin myönteisesti (esim. SVV10).

Kiroilu on kertomuksissa pääasiallisesti poikiin liitettävää käytöstä. Kiroilu kuvataan yhtenä vanhoillislestadiolaiset maailmasta erottavana asiana.

- -ajatukset harhautuivat muualle.

Niin kuin siihen, että olin jo tottunut tuohon kiroiluun. Ja ihan lähellä oli, ettei itselläkin karannut ärräpää, kun jokin yllättäen epäonnistui. Niin, ainakin mielessäni olin varmaan kironnut. Ja kun työmiehet kahvitauolla kertoivat rumia vitsejä, en pystynyt aina pidättämään hörähdystä. Tai yritinköhän edes? (SVV 4, 29.)

6.4 Seksuaalisuus

Vanhoillislestadiolaisen ajattelun heteronormatiivisuus ilmenee myös kertomusteksteissä. Kertomuksissa romanttiset tunteet ja ihastuksen kuvaukset sekä parisuhteet ovat vain miehen ja naisen välisiä. Kertomuksissa ei kuvata heteronormista poikkeavaa seksuaalista suuntautumista. Ihastumista kuvaavissa kertomuksissa vain yhden päähenkilönä on poika, muuten ihastumisen kokemusten kuvaukset kertomuksissa liittyvät tyttöihin. Ihastuminen kuvataan hyvin emotionaalisenä ja ruumiillisena tilana. Ihastumisessa on läsnä laaja tunteiden kirjo.

Parvekkeen ovi kävi. Ennen kuin Emilia ehti kääntyä, hän tunnisti tulijan yskäisystä Juusoksi. Tämä oli nyt aivan hänen vieressään. Emilia siirtyi sivuun, painoi selkensä parvekkeen betoniseen seinään ja hengähti syvään. Näin vavahduttavalta ei kenenkään muun seura ollut koskaan aikaisemmin tuntunut. Mitä tämä oli? (SVV 29, 173.)

Epätoivoisen tuntuisesti ihastunut on Senja kertomuksessa SVV 23. Senja ja Elias, johon Senja on ihastunut, ovat lähentyneet yhteisen vaellusreissun jälkeen. He eivät ole alkaneet seurustella, koska Elias ei halunnut seurustella nuorena, mutta kuitenkin he ovat tutustuneet toisiinsa, jakaneet ajatuksiaan ja retkeilleet yhdessä. Yhteydenpito on katkennut Eliaksen muuttoon opiskelupaikkakunnalle. Epätoivoiseen tilanteeseen Senja on saanut lohtua isoveljelle puhumisesta. Isoveli muistuttaa, kuinka

”Taivaan isä kyllä kuulisi rukoukset. Antaisi sen, mikä hänelle olisi hyväksi. Ehkä eri tavalla ja eri aikaan kuin hän itse oli pyytänyt tai ajatellut. Mutta parhaalla mahdollisella tavalla.” (SVV 23, 143.)

Kertomukset ohjaavat nuoria luottamaan Jumalan johdatukseen ja huolenpitoon myös rakkauteen ja seurustelusuhteisiin liittyvissä kysymyksissä.

Ihastuminen, rakastuminen, seurustelu ja avioliitto toteutuvat ihanteellisesti vanhoillislestadiolaisten välisesti, ja yhteiset arvot kuvataan parisuhteen rakentamisessa tärkeinä (esim. Vähäyjylkkä 2021). Eräässä kertomuksessa kuitenkin käsitellään ihastumista muuhun kuin vanhoillislestadiolaiseen. Kertomuksessa HKK 28 päähenkilö Tuuli on ihastunut luokkakaveriinsa, joka ei ole vanhoillislestadiolainen. Ihastumisen kuvataan olleen molemminpuolista, ja yhteyttä on pidetty kevään ajan tiiviisti. Suhteeseen on kuulunut myös olemista ”ostarilla istuskelemassa” jopa sylikkään (HKK 28, 170). Tuuli matkustaa kesälomareissulla teologi-tätinsä luokse kyläilemään, ja tädin kanssa keskustellessa tilanne alkaa seljetä, kun keskeinen ongelma on nostettu pöydälle:

”Se ei oo uskovainen.” (HKK 28, 170). Kummitäti jakaa neuvojaan varsin ahdistavassa tilanteessa olevalle Tuulille:

- Meidäthän on rakennettu niin, että murrosiässä sitä havahtuu toisen sukupuolen olemassaoloon. Tulee suuria tunteita ja sitä on välillä aika ihmeissään oman itsensä kanssa. Välillä voi tuntua, ettei oikein hallitse itseään, omia ajatuksiaan tai omaa kehoaan. Voi olla enemmän tai vähemmän hukassa, siksikin, että maailman opetus esimerkiksi seurustelusta ja omien viettien toteuttamisesta on niin ristiriidassa Raamatun mukaisen opetuksen kanssa. Epäuskoisella on usein aivan erilainen näkemys siitä, minkälaista suhdetta kevyen ihastumisen päälle aletaan rakentaa. (HKK 28, 171–172.)

Seurustelusuhde muun kuin vanhoillislestadiolaisen kanssa kuvataan haastavana.

”Maailman opetus” ohjaa seurustelussa ”viettien toteuttamiseen” eri tavalla kuin vanhoillislestadiolainen opetus. Vanhoillislestadiolaisen seurustelun päämääränä on avioliitto, ja seksuaalinen kanssakäyminen on myös liikkeen opetuksen mukaan avioliittoon kuuluvaa. Katkelmassa kuvataan murrosikään ja kasvuun kuuluvia tunteita, jotka ovat voimakkaasti ruumiillisia. Näitä ei kuitenkaan tarkemmin yksilöidä tai nimetä – varoitetaan vain ”- - viettien toteuttamisesta” ja siitä, että käsitykset suhteesta eroavat merkittävästi.

Kertomukset mukailevat vanhoillislestadiolaisen ihanteen mukaista kaavaa, jossa ihastumista seuraa seurustelu, jota seuraavat avioliitto ja perhe-elämä. Vanhoillislestadiolaisen näkemyksen mukaan seurustelun päämääränä on avioliitto. Tätä korostetaan myös kertomuksissa. Kertomuksessa HKK 247 Ella on ihastunut, ja keskustelee siitä äitinsä kanssa.

- Huoh, ei tässä naimisiin olla menossa, hän huomautti.
- No ei tietenkään, mutta sitä vartenhan me ihastutaan ja rakastutaan. Eihän sitä sovi kieltää, vaikka oletkin vielä niin nuori. (HKK 27, 166.)

Myös Ellalle saarna tarjoaa vastauksia: juuri, kun hän on pohtinut ihastumiseen liittyviä kysymyksiä, seuroissa kuultava puhe käsittelee avioliittoa.

Uskon lisäksi yksi tärkeimpiä lahjoja elämässä on oma aviopuoliso ja mahdolliset perheeseen siunaantuvat lapset. Jumala johdattaa jokaisen elämän polkua, ja kun hän on katsonut jollekin sopivan puolison, se tulee vastaan juuri oikeana hetkenä oikeaan aikaan, joillakin aiemmin, joillakin myöhemmin. Jumalalta voi rukoilla uskovaista aviopuolisoa. Hän kuulee rukouksemme. (HKK 27, 163.)

Koska seurustelun päämääränä on avioliitto, vanhoillislestadiolaisten seurustelu johtaa usein avioliiton solmimiseen varsin nuorena. Myös kertomuksista tämä käy ilmi. SVV23 -kertomuksessa Senja muistelee isoveljensä seurustelua:

Samun oli ollut vaikeaa hyväksyä, että oli ihastunut Senjan parhaaseen kaveriin. Miisa oli ollut silloin vasta neljätoista ja Samu lukiossa. Mutta lopulta, Miisan opistovuoden jälkeen Samu oli uskaltanut puhua ajatuksistaan.

Miisa oli ollut ensin epävarma tunteistaan. Joskus Miisa oli hätäillyt sitäkin, että jos seurustelu katkeaa, rikkooko se välit myös Senjan kanssa... Mutta aika pian kumpikin vaikutti yhtä varmalta, tasapainoiselta ja onnelliselta yhdessä.

Kuukausi sitten Samu ja Miisa olivat menneet naimisiin. Samun koko olemus oli tuntunut muuttuneen. Siitä oli tullut miehekkäämpi, huolehtivampi. (SVV 23, 143.)

Avioliitto liitetään siis kertomuksessa muutokseen, jossa isoveljen kuvataan miehistyneen. Avioliitto onkin useissa kulttuurisissa konteksteissa merkittävä siirtymäriitti aikuisuuteen (McGuire 2001, 64).

Kertomuksista vain yhdessä puhutaan suoraan seksistä. Kyseisen kertomuksen päähenkilö on Antto, joka on ison perheen lapsi. Kertomuksessa kuvataan, kuinka terveystiedon tunnilla käsitellään ehkäisyä ja luokassa aletaan pilkata Anton lestadiolaisperhettä ja -sukua. Opettaja kertomuksessa alkaa esitellä erilaisia ehkäisyvälineitä, ja siitä Anttoon kohdistuva pilkka yltyy.

- Voin hyvin arvata, mitä haluatte tehdä ensimmäisellä avaamallanne kondomilla – puhaltaa sen täyteen ilmaa. Se saattaa tässä naurattaakin, mutta eivät ne paketit niin kalliita ole, etteikö siitä riittäisi yksi siihenkin tarkoitukseen. Lupaam teille kuitenkin, että vielä mukavampaa on tulossa. Seksi ja seksuaalinen kanssakäyminen ovat iloisia ja mukavia asioita, kunhan muistaa pitää huolta sekä kumppanista että ehkäisystä. Nyt taisi herätä Antonkin mielenkiinto, kun näytit aluksi niin nukkuvalta, opettaja lisäsi ja katsoi ystävällisen lempeästi Anttoon.
- Onhan se hyvä, että jollain siinäkin kaniinien suvussa herää mielenkiintoa ehkäisyä kohtaan! (HKK 21, 122.)

Anttoa luokkakaverin heitto jää painamaan. Hän purkaa tätä kiukuttelemalla kotona, ja vanhempien huoli poikansa voinnista herää. Isä nostaakin Anton murheen keskusteluun, ja vyyhti alkaa purkautua.

- Se kaniinijuttu, sitä on ulkopuolisen vaikeinta käsittää tässä meidän arvomaailmassa. Taivaaseen haluaisivat tietysti kaikki ja viinan kiroukset ovat monelle niin arkipäivää, että arvostusta juomattomuudella on helppo hankkia. Mutta sitä että joku on valmis ottamaan vastaan sellaisen perheen, jonka Taivaan Isä on hänelle suunnitellut, sitä on monen vaikeaa hyväksyä. Monesti ennakkoluulot lähtee omasta voimattomuudesta asian edessä. Ei hoksata, että eivät ne lapset tule yhdellä kertaa. Ei ajatella, että lapsia halutaan, niihin totutellaan yksi tai kaksi kerrallaan, ja uuden elämän ihme on vielä kahdennellatoista kerrallakin pysäyttävä kokemus. - - (HKK 21, 125–126.)

Kertomuksessa opettaja edustaa sekulaaria koulutusjärjestelmää, jonka antama, opetussuunnitelman mukaiset sisällöt ja tavoitteet sisältävä opetus poikkeaa merkittävästi käsityksestä, joka vanhoillislestadiolaisessa yhteisössä ehkäisystä on.

Vaikka lapsen kantaminen on kohdullisen, yleensä naisen tehtävä, kertomuksissa liikkeen ehkäisyopetusta käsittelevät pojat. Tyttöjen pohdintoja ehkäisystä kertomuksissa ei esitetä. Ehkäisyyn liittyviä kysymyksiä pohtii myös kertomuksen SVV 22 päähenkilö Lassi. Pohdinta liittyy ilmastonmuutokseen, ja keskeiseksi pohdinnoissa nousee vapaaehtoisen lapsettomuuden ajatus osana ihmisen vastuuta luonnosta. Pojan pohdinnat kulkevat moninaisia reittejä. Vapaaehtoisen lapsettomuuden hän hylkää Jumalan tarkoitukseen vedoten: ”Ei Jumala ole tarkoittanut, että ihminen suojelee luontoa estämällä uuden elämän synnyn.” (SVV 22, 135). Poika pohtii myös omaa olemassaoloaan: ”Jos isä ja äiti olisivat ajatelleet, että heidän elämäänsä eivät mahdu lapset, minuakaan ei olisi.” (SVV 22, 136). Lassi on ihastunut, ja miettii ihastuksensa kohteen Pihlan ajatuksia lasten saamisesta ja perheen perustamisesta. Päähenkilö Lassi haaveilee perhe-elämästä, ja pohtii, jos hän olisi joskus naimisissa, hän haluaisi myös lapsia.

Fyysisen koskemattomuuden rikkomista kuvataan kertomuksessa SVV 16. Kertomuksessa nuoret ovat lähteneet raamattuluokka-aikaan perjantai-iltana pois rauhanyhdistykseltä, missä raamattuluokka järjestetään, ja suunnanneet kaupungille kävelyille. Nuorten kuvataan toimineen näin jo aiemmin, jolloin illan kuvataan sujuneen mukavasti: tytöt olivat päässeet mopoajelulle poikien kanssa, ja saaneet kietoa kätensä poikien vyötäröille pitääkseen kiinni. Tällä kertaa kuvataan käyvän toisin: saapuessa sillalle tyttöjen porukka törmää humalassa olevaan miesjoukkoon, jotka tulevat liian lähelle.

- Äkkiä yksi miehistä irroittautuu joukosta, kävelee tyttöjen luo. Aada hätkähtää ja siirtyy sivummalle. Silloin mies nauraa taas, mutta nauru ei yllä silmiin asti.
- Et kai sä pelkää mua? mies kysyy ja työntyy liian lähelle. – Ota kuule huikka niin rentoudut vähän.

Samassa mies kietaisee kätensä Aadan olalle, puristaa lujaa. Alkoholituoksahtaa hengityksestä ja saa Aadan sydämen hakkaamaan kovempaa. Hän vilkaisee kavereitaan, jotka näyttävät yhtä säikähtäneiltä.

- Hei, päästä mut, hän sanoo ja yrittää työntyä irti, mutta miehen ote pitää. (SVV 16, 94.)

Ahdistelu kytkeytyy siis kertomuksessa alkoholiin. Vastakkainasettelu on tässäkin kertomuksessa tehokeino, ja vastatusten ovat turvallinen raamattuluokkailta

rauhanyhdistyksellä sekä turvaton kaupungilla käyskentely, joka jo aiemmin vienyt vääriille teille. Kertomuksessa tilanne raukeaa, kun paikalle saapuu koiraa ulkoiluttava mies, joka saattaa tytöt takaisin rauhanyhdistykselle. Siellä raamatunluokanopettajana toiminut Marjukka saarnaa synninpäästön ja tarjoaa ymmärrystä.

Sukupuolen ja seksuaalisuuden kuvaukset kertomuksissa ovat heteronormatiivisia. Enemmistö kirjojen päähenkilöistä on tyttöjä, joten tyttöihin liittyviä kuvauksia on tästä johtuen kertomuksissa enemmän. Kertomusten henkilöhahmojen elämäntilanteiden ja ominaisuuksien kirjo on suuri, mutta siitä huolimatta niistä on nähtävissä perinteisten sukupuoliroolien mukaisia – ja niihin ohjaavia – kuvauksia. Merkittävin havaintoni tähän liittyen on kertomuksissa tyttöjen liittäminen hoivaan, johon kietoutuu hengellisen hoivan aspekti. Tämä näkyy tyttöjen ja naisten kuvaaminen kertomuksissa erilaisissa arkisissa tilanteissa, esimerkiksi työelämässä, hoivaamassa. Miehiä kuvataan kertomuksissa sekä arjen keskusteluissa osallisina (etenkin isän roolissa) mutta myös auktoriteettiasemassa (puhujina).

Kertomuksista on nähtävissä, kuinka lestadiolainen usko ruumiillistuu etenkin tyttöjen ja naisten ruumiissa: tytöt kertomuksissa tekevät keskeisiä rajanvetoja esimerkiksi ulkoiseen olemukseen eli ehostautumiseen ja pukeutumiseen, sekä tanssimiseen liittyen. Tytöt pohtivat ihastumiseen ja rakastumiseen liittyviä kysymyksiä. Pojilla vastaava ruumiiseen liittyvä pohdinta kertomuksissa liittyy alkoholiin. Pojat kertomuksissa ovat aktiivisia, tekeviä ja harrastavia, ja poikiin liitetään myös väkivallan ja lainrikkomisen kuvauksia.

Seksistä ja seksuaalisuudesta ei ehkäisyopetuksen, ahdistelun ja ihastumisten lisäksi muuten suoranaisesti kertomuksissa puhuta, eikä kirjoissa kuvata esimerkiksi homoseksuaalisuutta tai sukupuolen moninaisuutta¹⁴.

---

¹⁴ Homoseksuaalisuutta myös liikkeen sisäisenä ilmiönä on käsitelty viime aikoina liikkeen julkaisuissa; esimerkiksi Päivämiehessä 17.3.2021 julkaistiin anonyymi kirjoitus, jossa kokemuksistaan kertoi homoseksuaali liikkeeseen kuuluva ihminen.

7. Yhteenveto ja pohdinta

Tässä tutkielmassa olen tarkastellut uskonnollista sosialisatiota ja sukupuolta vanhoillislestadiolaisen herätysliikkeen kontekstissa. Tutkielmani aineistona on ollut kaksi liikkeen kustantamaa, nuorille suunnattua kertomuskirjaa. Tutkin siis niiden sisältämiä sosialisatiokuvauksia, keskeisen sosialisatiossa siirrettävän aineksen kuvauksia ja käsityksiä sukupuolesta ja seksuaalisuudesta, joita kertomuskirjat osaltaan välittävät niitä lukeville. Tarkastelin tutkimuksessani kertomuksia fiktiivisinä tarinoina, mutta samalla representaatioina: kertomusten kuvaukset sekä heijastavat vanhoillislestadiolaisuuden todellisuutta että myös tuottavat sitä.

Vanhoillislestadiolainen sosialisatio kirjoissa kuvatun perusteella myötäili sosialisatioteorian käsityksiä, joiden mukaan perhe on keskeisimpiä sosialisatioon vaikuttavia toimijoita. Kertomuksissa etenkin äidit ja isät olivat nuorten uskonelämän tukena. Yhteisön osuus vanhoillislestadiolaisen elämässä on suuri jo varhaisista vaiheista alkaen, ja kertomuksissa vanhoillislestadiolaisen elämä ja uskonnollisuus oli yhteisön ja sen toiminnan lävistämää. Kasvussa yhteisön hyväksymien normien oppiminen on keskeistä, ja sitä tapahtui kertomuksissa, mutta ei aina suoraviivaisesti vaan erilaisten kokeilujen myötä. Keskeisenä sosialisation vaikuttavana tekijöinä kertomuksissa kuvatun perusteella toimivat myös ikätoverit – he joko tukivat uskonnollisuutta tai laittavat sen koetukselle.

Koulun vaikutukset uskonnolliseen sosialisatioon kuvattiin kertomuksissa haasteina. Koulumaailman tilanteissa kirjoissa kuvatun perusteella usein usko joutui koetukselle tai uskoa joutui puolustamaan. Koulu näyttäytyi kertomuksissa merkittävänä sekulaarina sosialisatioagenttina, jonka vaikutuksia nuori joutui aktiivisesti käsittelemään ja jopa torjumaan, silloin kun ne haastoivat uskonnollisia käsityksiä. Myös medially oli roolinsa sosialisatioagenttina. Median välityksellä pidettiin yhteyttä ystäviin ja toisiin uskoviin sekä perheeseen ja kuunneltiin seuroja. Media oli myös paikka, jossa nuoret kohtasivat uskon normeihin sopimatonta ainesta, kuten musiikkia, televisio-ohjelmia tai keskustelupalstan. Median kohdalla korostui itsesosialisatian merkitys – nuori teki vakaumukseensa vaikuttavia valintoja erilaisissa mediakonteksteissa. Myös perheessä, ystävien kesken ja koulussa tapahtuvassa sosialisatiossa nuoren aktiivinen rooli korostui kertomuksissa.

Kertomuskirjat sisälsivät joukon keskeisiä oppeja, normeja ja uskonkohtia, ja välittävät ne niitä lukeville nuorille. Keskeinen käytettävä keino tässä oli erilaiset vastakkainasettelut. Kertomuskirjat ovat siis näkemykseni mukaan liikkeen sosialisaatiopyrkimyksiä ilmentäviä. Kertomusten sisältävä keskeinen opillinen aines oli uskon tärkeyden korostus, vanhoillislestadiolaisen uskon käsittämisen ainoaksi pelastavaksi uskoksi, tiivis seurakuntayhteys sekä tietyt elämäntapanormit, joista korostuivat etenkin ehkäisemättömyys, ulkonäköön liittyvät, raittius ja seurusteluun ja avioliittoon liittyvät käsitykset. Vanhoillislestadiolaisen uskon mukaan eläminen nuorena ei kertomusten perusteella ollut helppoa, vaan siihen kuului hyvin usein jonkin verran kamppailua ja kyseenalaistamista.

Vanhoillislestadiolaisuus näyttäytyi kertomustenkin välityksellä sukupuolittavana sosiaalisena instituutiona. Kertomuksissa nuorille välitettiin käsityksiä oikeanlaisesta sukupuolen ja seksuaalisuuden ymmärtämisestä. Näen kertomusten välittävän vanhoillislestadiolaisille nuorille varsin perinteistä kuvaa sukupuolesta ja rooleista. Kertomuksissa oli nähtävissä pyrkimyksiä ”laajentaa” perinteisenä pidettyjä sukupuolikäsityksiä tai -rooleja ja henkilöahmoja oli laajalla kirjolla monenlaisissa elämäntilanteissa ja erilaisilla taustoilla. Kuitenkin ne noudattivat varsin perinteisiä sukupuolikäsityksiä ja ylläpitävät niitä liikkeessä osaltaan.

Sukupuoli on vanhoillislestadiolaisuudessa dikotominen kategoria, ja Jumalan luomistyöhön perustuen sukupuolia on vain kaksi. Näin oli myös kertomuksissa. Tyttöjen ja poikien uskon kohtaamat haasteet olivat kirjoissa kuvattuna erilaisia – tytöt joutuivat määrittelemään suhdetta liikkeen käytäntöihin etenkin ruumiissaan, esimerkiksi ulkonäköön ja tanssimiseen liittyvissä tilanteissa, poikien kertomuksissa vastaavanlaisena haasteena oli esimerkiksi alkoholin käyttö. Naiset ja miehet kuvattiin kertomuksissa usein etenkin perheeseen ja vanhemmuuteen liittyvissä rooleissa. Hoivarooli liitettiin kertomuksissa tyttöihin ja naisiin. Liikkeen toiminnassa olevat selkeät roolit miehille ja naisille ilmenivät myös kertomuksissa: Liikkeen saarnavirka ja ylin opillinen auktoriteetti kuului miehille, muuhun liikkeen talkootyöhön osallistuiivat kaikki, ja arjessa sekä miesten että naisten merkitys uskonnollisen perinteen siirtäjinä oli nähtävissä kertomuksissa.

Kertomukset olivat vanhoillislestadiolaisen herätysliikkeen heteronormatiivisia käsityksiä sisältäviä ja välittäviä, ja tämä näkyi sekä sukupuolikäsityksessä että heteronormin mukaisessa parisuhdeihanteessa. Heteronormatiivinen ihanne kertomuksissa korostui ennen kaikkea ihastumisen ja perhe-elämän kuvauksissa: kuvatut ihastumiset olivat pääasiassa tyttöjen kokemia ja vain nais- ja miessukupuolen välillä, kuten myös seurustelu- tai aviosuhteet. Aviosuhteessa kertomuksissa korostui perhe-elämän keskeisyys. Kertomuksissa korostettiin avioliittoa ihanteena, ja seurustelun päämääränä sitä. Ehkäisyopetusta käsiteltiin kertomuksissa, mutta ei puolestaan esimerkiksi heteronormista poikkeavia seksuaalisuutta tai sukupuolen moninaisuutta.

Tekstiaineisto ei (uskonnon) sosiologisessa tutkimuksessa ole vieras. Alueena vanhoillislestadiolainen sosialisatio on kuitenkin sellainen, että sitä voisi tutkia – sosialisatiotutkimuksen kohtaamasta kritiikistä huolimatta – myös perinteisesti eli niin, että kyselytutkimuksin tai haastatteluin nuorten ja heidän vanhempinsa kokemuksia, käsityksiä sosialisatiosta ja siihen vaikuttavista toimijoista ja konteksteista kartoitettaisiin. Kiinnostavaa olisikin kuulla, mitä vanhoillislestadiolaiset nuoret itse ajattelevat yhteisöön kiinnittymisestä, sukupuolirooleista, seksuaalisuudesta ja siitä opetuksesta, mitä he näistä yhteisöstä saavat. Liikkeen julkaisemaa kirjallisuutta tutkimalla saadaan liikkeen virallista opetusta mukailevat käsitykset selvitettyä, mutta ilmiöön eri ikkunan avaisi todellisten kokemusten tutkiminen. Myös uskonnollisen nuortenkirjallisuuden ja niin sanotun populaarin, valtavirran nuortenkirjallisuuden vertailevan tutkimuksen mahdollisuus avaisi ymmärrystä nuortenkirjallisuuden sosialisatioon ja sukupuolittavaan sosialisatioon vaikuttavasta voimasta.

Liikkeen virallista opetusta tutkimalla näkökulma helposti on se, että yksilön toimintaa alistavat ja rajoittavat monenlaiset käytänteet ja opetukset. Tässä tutkielmassa ei pystytäkään erityisesti huomioimaan esimerkiksi toimijuuteen kietoutuvia näkökulmia, ja ymmärrän näkökulmani olleen varsin rajallinen. Aineistona ollut kertomusaineisto on varsin monimuotoinen ja laaja, mutta ne ovat pääasiassa aikuisten kirjoittamia ja liikkeen kustannusprosessin läpikäyneitä. Tarkastelematta jää sekä se, mitä kertomusten keruun ja kustannusprosessin jälkeen jäi julkaisematta eli minkälaiset kertomukset eivät sopineet kirjoihin, että myös eletyn uskon näkökulmat, joita vanhoillislestadiolaisuuden tutkimuksessa varsin laajasti on aiemmin kartoitettu. Tutkielmani toimii siis eräänlaisena avauksena vanhoillislestadiolaisuuden sosialisatiotutkimuksessa.

Lähteet

Aineisto

Hintsala, Annika & Jenni Hintsala (toim.)

2018 *Heidän kanssaan kulje: Kertomuksia nuorille.* Oulu: Suomen
Rauhanyhdistysten Keskusyhdistys ry.

Kertomukset:

I EI SILLOIN MITÄÄN PUUTU

1. Anne Lindfors, Valinta
2. Milla Kangas, Oikea usko
3. Jenni Hintsala, Vehmaalla laiturilla
4. Virpi Viitala, Intiaan
5. Salla Sonninen, Täydellinen
6. Rauni Lohilahti, Ikkunan viereinen peti
7. Päivi Littow, Tummien värien vuoro

II SYDÄN TAIVAASSA, ASKEL TÄÄLLÄ

8. Tiina-Liisa Lohi, Outo lintu
9. Virpi Karisto, Laavulla
10. Asko Ristolainen, Talvipäivän jänisjahti
11. Anne Similä, Minne menet, Eelis?
12. Ann-Mari Lindholm, Tykkäyksiä
13. Kosti Valtonen, Kentän paras
14. Anne Lindfors, Päätös
15. Anu Räihä, Matkalla

III KULJE VALONA VIERELLÄNI

16. Taina Pyysaari, 9meemi
17. Milla Kangas, Kelpaanko ystäväksi
18. Erja Paaso, Ihan reilua sakkia
19. Taina Palola, Uskallanko
20. Salla Sonninen, Tulisit takaisin
21. Arttu Hartikainen, Kun et näe pinnan alle

22. Milja Leinonen, Aurinkopolku

23. Lotta Laitinen, Koputus

IV MINÄ OLEN IHME

24. Veera Jokitalo, Hammaspeikko

25. Hanna Aho, Ainoa kaunistus

26. Anne Leppänen, Tuletko Edi?

27. Eeva Maija Sorvari, Punainen pipo

28. Annika Hintsala, Se ei oo uskovainen

29. Piia Ylönen, Raamattuluokassa

30. Veera Jokitalo, Ja heidän kanssaan kulje

31. Annika Hintsala, Jokaiselle oma suunnitelma

Hintsala, Jenni (toim.)

2020   *Sydän valoa vasten: Kertomuksia nuorille II.* Oulu: Suomen
Rauhanyhdistysten Keskusyhdistys ry.

Kertomukset:

I KALLIO JOLLE RAKENNAN

1. Annika Hintsala, Tosi hyvä vaihtoehto

2. Tiina-Liisa Lohi, Aapelin yöretki

3. Veera Jokitalo, Good job

4. Niilo Keränen, Hyvä päivä

5. Taina Pyysaari, Siivoustalkoot

6. Anne Leppänen, Pizzalla

7. Tiina-Liisa Lohi, Kotiin

II VARJELE NUORUUTENI

8. Miia Ratilainen, Yltä päältä kaunis

9. Veikko Lohi, Rantasaunalle

10. Katriina Heikkilä, Lunttaaja

11. Meeri Nurmimäki, Liian herkkä

12. Kosti Valtonen, Stadin kingi

13. Eveliina Pigg, Voidaanko jutella?

14. Milla Kangas, Miten sä saat anteeksi

III ISTUTAN TÄNÄÄN OMENAPUUN

15. Niilo Keränen, Ilmastonmuutos
16. Anne Lindfors, Samaa joukkoa
17. Janette Savela, Viljellä ja varjella
18. Reijo Lohi, Yusuf
19. Annika Hintsala, Ei oo niin tarkkaa
20. Niilo Keränen, Cro-Magnonin ihminen
21. Salla Sivula, Elossa
22. Anna Virtanen, Lapsissa on tulevaisuus

IV AINA VALOA KOHTI

23. Anne Lindfors, Mielessä
24. Hanna Aho, Jos joku rakastaa maailmaa
25. Arttu Hartikainen, Hetki
26. Anne Lindfors, Toisenlainen kalareissu
27. Annika Hintsala, Kenttäpolku
28. Tiina-Liisa Lohi, Kirje enkeleistä
29. Salla Sivula, Tulevaisuudessa toivo

Kirjallisuus

Aapakallio, Johanna

- 2017 Seksuaalisuus yhteisöllisissä kulttuureissa. Teoksessa Kiuru, Hanna ja Minna Strömberg-Jakka (toim.). *Seksuaalisuuden tabut suljetuissa yhteisöissä*. 244–266. Kuopio: UNIpress.

Aho, Hanna

- 2018 Kertomuksia nuorille – leiritulille ja kotisohville. *Päivämies* 30.6.2018.

Ahonen, Johanna & Elina Vuola

- 2015 Uskonto ja sukupuoli. Konfliktteja, vuorovaikutusta ja uusia tuulia. Johanna Ahonen & Elina Vuola (toim.). *Uskonnon ja sukupuolen risteyksiä*, 7–31. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 2015 *Uskonnon ja sukupuolen risteyksiä*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Aittakumpu, Pekka

- 2017 Jokainen lapsi on Jumalan luoma. *Päivämies* 8.2.2017. Oulu: Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistys ry.
- 2008 *Isän luokse taivaaseen: Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistyksen nuortenkirjakustannustoiminta ja yksilöityminen Kaija Määtän Minäkö puolikas ja Kaija Kinnusen Neljätoista ja risat -teoksissa*. Pro gradu -tutkielma, Oulun yliopisto.

Avishai, Orit

- 2016 Gender. David Yamane (toim.). *Handbook of Religion and Society*, 373–394. Handbooks of Sociology and Social Research. S.I: Springer.

Butler, Judith

- 2006 *Hankala sukupuoli: Feminismi ja identiteetin kumous*. Helsinki: Gaudeamus. Suom. Tuija Pulkkinen ja Leena-Maija Rossi.

Christopherson, Neal

- 1999 Accommodation and Resistance in Religious Fiction: Family Structures and Gender Roles. *Sociology of Religion*, 60 (4), 439–455.

Douglas, Mary

- 2000 (1966) *Puhtaus ja vaara: Rituaalisen rajanvedon analyysi*. Tampere: Vastapaino. Suom. Virpi Blom ja Kaarina Hazard.

Enbuska, Anniina

- 2021 Vanhoillislestadiolaisten hoitokokoukset esillä mediassa. Uskontojen uhrien tuki -verkkosivut, 20.1.2021.
<https://www.uskontojenuhrientuki.fi/vanhoillislestadiolaisten-hoitokokoukset-esilla-mediassa/>, luettu 23.3.2021.

Furseth, Inger & Per Repstad

- 2006 *An Introduction to the Sociology of Religion: Classical and Contemporary Perspectives*. Aldershot: Ashgate.

Golo, Ben-Willie Kwaku, Måns Broo, Slawomir Sztajer, Francis Benyah, Sohini Ray & Mallarika Sarkar

2019 “Primary Religious Socialization Agents and Young Adults’ Understanding of Religion: Connections and Disconnections.” *Religion* 49 (2): 179–200.

Gross, Zehavit

2013 Introduction: Challenging Patriarchy. New Advances in Researching Religious Feminism and Religious Education. Zehavit Gross, Lynn Davies, and Al-Khansaa Diab (toim.). *Gender, Religion and Education in a Chaotic Postmodern World*, 1–17. 1. Aufl. Dordrecht: Springer Netherlands.

Hartikainen, Arttu

2006 *Maailmassa mutta ei maailmasta: Vanhoillislestadiolaisen nuortenkirjallisuuden ihmiskäsitys viiden kirjan valossa*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.

Heikkilä, Eevaliisa

2019 Toimintaa nuorten uskonelämän tueksi. *Päivämies* 3.7.2019.

Hintsala, Meri-Anna

2017 *Taivasta varten luotu: Usko ja ruumis vanhoillislestadiolaisuutta koskevissa verkkokeskusteluissa*. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Hintsala, Meri-Anna & Mauri Kinnunen (toim.)

2013 *Tuoreet oksat viinipuussa: Vanhoillislestadiolaisuus peilissä*. Helsinki: Kirjapaja.

Hunt, Peter

2005 *Understanding Children’s Literature. Key Essays from the Second Edition of The International Companion Encyclopedia of Children’s Literature*. London: Routledge.

Hurtig, Johanna

2013 *Taivaan taimet: Uskonnollinen yhteisöllisyys ja väkivalta*. Tampere: Vastapaino.

Hurtig, Johanna & Aini Linjakumpu

2020 *Kirkko ja hengellisen väkivallan ratkaisut*. Suomen ev.-lut. kirkon julkaisuja 94. Helsinki: Kirkkohallitus.

Hänti, Johanna

2014 *Uskovan äidin arki: tutkimus nuorten vanhoillislestadiolaisten äitien arjesta ja arjen toimijuudesta*. Pro gradu –tutkielma, Turun yliopisto.

Ihonen, Markku

1997 Uskonnollisen kaunokirjallisuuden mahdollisuuksia ja mahdottomuuksia. Kanerva Eskola, Antti Grandlund ja Markku Ihonen (toim.). *Missä mennään? Kirjallisuuden lajeja ja ilmiöitä*. Tampere: Taju.

Jenkins, Kathleen E.

2016 Family. David Yamane (toim.) *Handbook of Religion and Society*, 219–239. Handbooks of Sociology and Social Research. S.I: Springer.

Juntunen, Viljo

2014 Vapaus sitoutua avioliittoon. Jouni Hintikka & Ari-Pekka Palola (toim.). Kristityn vapaus. Ajankohtaista 2014. Oulu: Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistys ry.

Kainua, Pekka ym.

2017 *Uskon tiellä: Raamattuluokkatyön tueksi. 2, Usko ja elämä*. Oulu: Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistys ry.

Kallunki, Valdemar

2013 Maailmassa mutta ei maailmasta. Meri-Anna Hintsala & Mauri Kinnunen (toim.). *Tuoreet oksat viinipuussa: Vanhoillislestadiolaisuus peilissä*, 67–82. Helsinki: Kirjapaja.

Kangas, Milla

2020 Kuule ja lue – uusi sovellus julki tänään. *Päivämies* 12.12.2020.

Kejonen, Eetu & Teemu Ratinen

2016 ”Elämäni vaikein ristiriita”. Affektit ja vanhoillislestadiolainen homoseksuaalisuus. *SQS : Journal of Queer Studies in Finland*, 1–2(2016), 1–20.

Ketola, Kimmo

2008 *Uskonnot Suomessa 2008: Käsikirja uskontoihin ja uskonnollistaustaisiin liikkeisiin*. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.

Klingerberg, Maria & Sofia Sjö

2019 Theorizing religious socialization: a critical assessment. *Religion* 49 (2), 163–178.

Kolari, Riikka

2002 “Samanlaisia mutta silti niin erilaisia”: Vanhoillislestadiolaiseen herätysliikkeeseen kuuluvien nuorten elämäntapa ja mediakulttuurin muodostuminen. Pro gradu –tutkielma, Lapin yliopisto.

Kolmonen, Jukka

2015 Älkää maailmaa rakastako. Hanna Aho, Pekka Aittakumpu ja Pekka Kainua (toim.). *Suurin on rakkaus: Ajankohtaista 2015: Vuosikirja*, 186–189. Oulu: Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistys Ry.

Kühle, Lene

2012 In the Faith of Our Fathers? Religious Minority Socialization in Pluralistic Societies. *Nordic Journal of Religion and Society* 25 (2), 113–130.

Kulmala, Petri

2009 Mieheksi ja naiseksi. Saara Junes & Sirkka Väänttilä (toim.). *Valinnan paikka: Kirja nuorelle*, 37–42. Oulu: Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistys ry.

Kupari, Helena & Salome Tuomaala

2015 Toimijuus ja muutoksen mahdollisuus. Esimerkkinä vanhoillislestadiolaisuuden tutkimus. Ahonen, Johanna ja Elina Vuola (toim.). *Uskonnon ja sukupuolen risteyksiä*, 161–187. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Kuusisto, Arniika

2011 *Growing up in Affiliation with a Religious Community. A Case Study of Seventh-day Adventist Youth in Finland*. Research on religious and spiritual education 3. Münster: Waxmann.

Laitinen, Lotta

2020 *Uskonnollinen kutsu ja lukijapaikkojen rakentuminen Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistyksen 2010-luvun romaaneissa*. Pro gradu -tutkielma, Turun yliopisto.

Liljeström, Marianne

2004 Feministinen metodologia – mitä se on? Marianne Liljeström (toim.). *Feministinen tietäminen. Keskustelua metodologiasta*, 9–21. Tampere: Vastapaino.

Linjakumpu Aini

2018 *Vanhoillislestadiolaisuuden taloudelliset verkostot*. Tampere: Vastapaino.

2017 Seksuaalisuuden kipupisteitä ääriyhteisöissä uskonnollisissa liikkeissä. Kiuru, Hanna ja Minna Strömberg-Jakka. *Seksuaalisuuden tabut suljetuissa yhteisöissä*, 222–243. Kuopio: UNIpress.

2012 *Haavoittunut yhteisö. Hoitokokoukset vanhoillislestadiolaisuudessa*. Tampere: Vastapaino.

Lukens, Rebecca J.

2007 *A Critical Handbook of Childrens Literature*. Boston: Pearson A and B/Pearson education.

Luokkala, Juha

2018 Minä olen ihme – uusi rippikoulusuunnitelma. teoksessa Aho, Hanna ja Jouni Hintikka. *Jaksanko luottaa?*, 210–214. Oulu: Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistys ry.

Mahlamäki, Tiina

2005 *Naisia kansalaisuuden kynnyksellä. Eeva Joenpellon Lohja-sarjan tulkinta*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Malmio, Kristiina

2011 Sukupuoli, yhteiskunta, valta, kirjallisuus. Feministisen kirjallisuudentutkimuksen sosiologisuus. Voitto Ruohonen, Erkki Sevänen & Risto Turunen (toim.). *Paluu maailmaan. Kirjallisten tekstien sosiologiaa*, 183–217. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

McGuire, Meredith B

2008 *Lived Religion. Faith and Practise in Everyday Life*. Oxford: Oxford University Press.

2002 *Religion: The Social Context*. 5. ed. Belmont, CA: Wadsworth

Miller, Alan S. & John P. Hoffman

1995 Risk and Religion. An Explanation of Gender Differences in Religiosity. *Journal for the Scientific Study of Religion* 34: 63–75.

Moberg, Marcus, Sofia Sjö, Ben-Willie Kwaku Golo, Habie, Rafael Fernández Hart, Sidney Castillo Cardenas, Francis Benyah & Mauricio Javier Villacrez Jó

2019 From socialization to self-socialization? Exploring the role of digital media in the religious lives of young adults in Ghana, Turkey, and Peru. *Religion*, 49:2, 240–261.

Niemelä, Kati

- 2011 III Heikkeneekö uskonnollisuus ikäryhmissä? Uskonnollinen kasvatus ja sen merkitys uskonnollisuuden selittäjänä. Kimmo Ketola & Kati Niemelä & Harri Palmu & Hanna Salomäki (toim.). *Uskonto suomalaisten elämässä. Uskonnollinen kasvatus, moraalit, onnellisuus ja suvaitsevaisuus kansainvälisessä vertailussa*, 40–59. Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston julkaisuja 9, 2011.

Nykänen, Tapio

- 2012 *Kahden valtakunnan kansalaiset: Vanhoillislestadiolaisuuden poliittinen teologia*. Rovaniemi: Lapland University Press.

Nykänen, Tapio & Mika Luoma-aho

- 2013 *Poliittinen lestadiolaisuus*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Palola, Ari-Pekka

- 2010 *Kahden kuoren suojassa. Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistyksen historia osa 1*. Oulu: Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistys Ry.

Pelkonen, Johanna

- 2013 Nuoret naiset ja vanhoillislestadiolaisuuden murros. Nykänen, Tapio & Mika Luoma-aho (toim.). *Poliittinen lestadiolaisuus*, 171–205. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Petts, Richard J. & Scott A. Desmond

- 2016 Adolescence and Emerging Adulthood. David Yamane (toim.). *Handbook of Religion and Society*, 241–262. Handbooks of Sociology and Social Research. S.l.: Springer.

Pohjola, Eeva

- 2020 Nuoriso-ohjaajat rippikouluikäisten tueksi. *Päivämies* 31.8.2020.

Puranen, Unni

2020 *Vanhoillislestadiolainen mieskuva Päivämies-lehdessä vuonna 1990. Pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto.*

Päivämies

2020 Julkaisuliite 11/2020.

2016 Srk etsii uusia kirjoittajia ja kertomuksia. Osallistu kirjoituskilpailuun. *Päivämies* 19.10.2016.

Pöysä, Jyrki

2015 *Lähiluvun tieto: Näkökulmia kirjoitetun muistelukerronnan tutkimukseen.* Joensuu: Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura.

2010 Kaksin tekstin kanssa. Lähiluku vaeltavana käsitteenä ja tieteidenvälisenä metodina. Jyrki Pöysä & Helmi Järviluoma & Sinikka Vakimo (toim.). *Vaeltavat metodit*, 331–360. Joensuu: Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura.

Rantala, Teija

2018 *Beyond sisters and mothers: women's aspirations within the Conservative Laestadian Movement.* Helsingin yliopisto, Humanistinen tiedekunta.

Rojola, Lea

2004 Sukupuolieron lukeminen. Feministinen kirjallisuudentutkimus. Marianne Liljeström (toim.). *Feministinen tietäminen. Keskustelua metodologiasta* 25–40. Tampere: Vastapaino.

Romppanen, Aapo

2018 Kristillisyyden kirjat ja musiikki tutuiksi. teoksessa Aho, Hanna ja Jouni Hintikka. *Jaksanko luottaa?*, 192–195. Oulu: Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistys ry.

Rossi, Leena-Maija

2015 *Muuttuva sukupuoli.* Helsinki: Gaudeamus.

2010 Sukupuoli ja seksuaalisuus, eroista eroihin. Tuula Juvonen, Leena-Maija Rossi & Tuija Saresma (toim.). *Käsikirja sukupuoleen, Käsikirja sukupuoleen*, 21–38. Tampere: Vastapaino.

Salomäki, Hanna

2010 *Herätysliikkeisiin sitoutuminen ja osallistuminen*. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.

Sevänen, Erkki

2011 Kohti kirjallisten tekstien sosiologiaa. Voitto Ruohonen, Erkki Sevänen & Risto Turunen (toim.) *Paluu maailmaan. Kirjallisten tekstien sosiologiaa*, 11–46. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Snellman, Gerd

2011 *Sions döttrar. De laestadianska kvinnorna som traditionsförmedlare i norra svenska Österbotten åren 1927–2009*. Turku: Turun yliopisto.

SRK:n vuosikertomus 2018

2018 Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistys ry. Vuosikertomus 2018. Kaisa Ikonen (toim.). *Herra siunatkoon sinua. SRK:n Suviseurat Muhoksella 28.6.–1.7.2019*. Oulu: Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistys ry.

SRK:n vuosikertomus 2017

2017 Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistys ry. Vuosikertomus 2017. Sanni Laitinen, Minna Rantanen ja Pentti Saulio (toim.). *Sinun syntisi annetaan anteeksi. SRK:n Suviseurat Äänekoskella 29.6.–2.7.2018*. Oulu: Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistys ry.

Sherkat, Darren E.

2003 Religious Socialization: Sources of Influence and Influences of Agency. Michelle Dillon (toim.). *Handbook of the Sociology of Religion*, 151–163. New York: Cambridge Univ. Press.

Steinby, Liisa

- 2013 Tarinan analyysi: Henkilöt ja tapahtumat sekä tapahtumien jäsentyminen tarinaksi. Aino Mäkikalli & Liisa Steinby (toim.). *Johdatus kirjallisuusanalyysiin*, 63–95. Tietolipas 238. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Steinby, Liisa & Markku Lehtimäki

- 2013 Kertomisen analyysi. Aino Mäkikalli & Liisa Steinby (toim.). *Johdatus kirjallisuusanalyysiin*, 96–134. Tietolipas 238. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Talonen, Jouko

- 2016 Lestadiolaisuus muuttuvan ajan paineissa. *Perusta* 3/2016.
- 2014 Lestadiolaisuuden synty, leviäminen ja hajaannukset. *Teologinen aikakauskirja* 1/2014. 19–34.

Taskila, Matti

- 2018 Tulkaa minun luokseni. Hanna Aho ja Jouni Hintikka (toim.). *Jaksanko luottaa?*, 36–40. Oulu: Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistys ry.

Tervo, Pekka

- 2015 Toimitusneuvoston 60 palveluvuotta. Hanna Aho, Pekka Aittakumpu ja Pekka Kainua (toim.). *Suurin on rakkaus: Ajankohtaista 2015: Vuosikirja*, 186–189. Oulu: Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistys Ry.

Tervo-Niemelä, Kati

- 2018 Ikä- ja sukupuolivaikutteet uskonnollisuudessa. Kimmo Ketola, Tuomas Martikainen & Teemu Taira (toim.). *Uskontososiologia*, 141–152. Turku: Eetos.

Toivio, Kati

- 2008 *Päivämiehen nainen. Vanhoillislestadiolainen naiskuva Päivämiehessä 1954–1978*. Pro gradu -tutkielma. Joensuun yliopisto.

Trzebiatowska, Marta & Steve Bruce

2012 *Why Are Women More Religious than Men?* New York: Oxford University Press.

Van der Brandt, Nella & Sandra Wallenius-Korkalo

2020 Negotiating Religion: Cultural Representations of Conservative Protestant Women and Girls in Northern and Western Europe. *Temenos. Nordic Journal of Comparative Religion* 56 (2), 227–249.

Vilkkä, Hanna

2010 *Sukupuolen ja seksuaalisuuden kohtaaminen*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Voipio, Myry & Maria Laakso

2017 Lasten- ja nuortenkirjallisuutta tutkimassa. *AVAIN – Kirjallisuudentutkimuksen aikakauslehti*, 2017 (3), 3–5.

Vrublevskaya, Polina, Marcus Moberg & Sławomir Sztajer

2019 The role of grandmothers in the religious socialization of young adults in post-socialist Russia and Poland. *Religion* 49 (2), 201–220.

Vähäylkkä, Harri

2021 Seksuaalisuus, seurustelu ja avioliitto: ihminen Jumalan luomistyössä. *Päivämies* 17.3.2021.

Wallenius-Korkalo, Sandra

2018 *Esitetty lestadiolaisuus: Uskonto, ruumiillisuus ja valta populaarikulttuurissa*. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Wallenius-Korkalo, Sandra & Sanna Valkonen

2016 For Ourselves and for Each Other: Politics of Embodied Religious Belonging in the Novel *We Sinners*. *Temenos* 52 (1), 37–60.

Verkkolähteet

Nykänen, Tapio

2013 Suviseurojen varjossa vellovat kiistat. *Yle.fi*, 1.7.2013.
<https://yle.fi/uutiset/3-6711877>, luettu 24.3.2021.

Päivämies-verkkolehti

2017 Kertomusten kirjoituskilpailussa runsaasti osallistujia. Päivämies-verkkolehti 7.4.2017. <https://www.paivamies.fi/uutiset/kertomusten-kirjoituskilpailussa-runsaasti-osallistujia-6.42.2274.89dcfd4675>

2016 Kirjoituskilpailua etsitään nuortenkertomuksia. Päivämies-verkkolehti 18.10.2016. <https://www.paivamies.fi/uutiset/kirjoituskilpailulla-etsitaan-nuortenkertomuksia-6.42.4978.b37ad87b4f>

Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistys ry:n verkkosivut, www.srk.fi (luettu 24.3.2021.)

Suviseurojen verkkosivut, www.suviseurat.fi (luettu 7.4.2019.)

Vanhoillislestadiolaisten nuorten verkkosivut, kapsakkijutut.fi (luettu 23.3.2021.)

Yle.fi

2009 Ehkäisykielto loukkaa ihmisoikeuksia. <https://yle.fi/uutiset/3-5730232>
(luettu 24.3.2021.)